

Nový zákon o múzeách a o galériách

Gabriela Podušelová
Ministerstvo kultúry SR, Bratislava

New Museums and Galleries Law
Act on Museums, Galleries and on Protection of Items of Cultural Value, and on amendment of Act No. 372/1990 Coll. on Offences as amended seeks to remove problems in existing legislation to thoroughly solve some procedures (e.g. in decommissioning museum items). Especially it seeks to create rule of law on museums and art galleries that professionally rescue, protect and present parts of the natural and cultural heritage.

Ministerstvo kultúry SR pripravilo v rokoch 2006 – 2007 tri právne predpisy, ktoré upravujú problematiku ochrany kultúrneho dedičstva. Pod číslom 206 vyšiel v Zbierke zákonov Zákon o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, ktorý bol schválený dňa 28. apríla 2009 uznesením č. 1429 na 35. schôdzi Národnej rady SR. Zároveň na tej istej schôdzi NR SR bol schválený Zákon č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty a o doplnení zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ako aj novela Zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov, ktorá vyšla v Zbierke zákonov pod číslom 208/2009.

Príprava nového zákona o múzeách a galériách a o ochrane zbierkových predmetov vychádzala z Plánu legislatívnych úloh Vlády Slovenskej republiky na rok 2008. Nový právny predpis bol pripravovaný aj v súlade so Stratégiou rozvoja múzeí a galérií v Slovenskej republike do roku 2011. Zároveň sa

tvorcovia právneho predpisu snažili implementovať do predpisu skúsenosti z uplatňovania Zákona Národnej rady SR č. 115/1998 o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty v znení neskorších predpisov. Problematickou boli najmä podmienky stanovené pri registrácii múzeí a galérií. Bolo potrebné definovať minimálne výkony (štandardy múzejných činností) pre múzeum alebo galériu, ktoré majú záujem o zápis do Registra múzeí a galérií MK SR. Definovaním štandardov sa zároveň stanovili kritériá aj pre už existujúce múzeá a galérie. Nový zákon rieši aj nadobúdanie archeologických nálezov v súlade s pripravovanou novelou Zákona č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu.

Súbežná príprava právnych predpisov pre oblasť kultúrneho dedičstva umožnila zosúladiť terminológiu používanú v právnych predpisoch, upravujúcich ochranu súčastí kultúrneho a prírodného dedičstva. Ako základný pojem pre pomenovanie základnej súčasti kultúrneho dedičstva zaviedli právne predpisy výraz „predmet kultúrnej hodnoty“, ktorý je definovaný v zákone o múzeách a o galériách v § 2. Paragraf zároveň definuje aj ostatné základné pojmy, s ktorými zákon pracuje. Ako novo definované pojmy sú tu pojmy galéria („múzeum, ktoré nadobúda, odborne spravuje, vedecky skúma a sprístupňuje zbierkové predmety z oblasti výtvarného umenia“) a vedomostný systém múzea.

Výraz „predmet kultúrnej hodnoty“ sa tak stal základným pojmom pre pomenovanie súčastí kultúrneho dedičstva. Ostatné pomenovania používané v právnych predpisoch, vychádzajú zo spôsobu ochrany a inštitucionálnej ochrany predmetov kultúrnej hodnoty. Predmet kultúrnej hodnoty, ktorý je zapísaný

v odbornej evidencii múzea alebo galérie, je zbierkový predmet.

Nový zákon o múzeách a galériách je koncepčne postavený ako zákon č. 115/1998. Prináša však niektoré zmeny, ktoré sa dotýkajú viacerých oblastí, niektoré paragrafy jasnejšie a precíznejšie ustanovujú jednotlivé postupy napr. pri nakladaní s vyradenými zbierkovými predmetmi. Prvou výraznou zmenou je už § 3, kde ako zakladateľ múzea, galérie nie je uvedená fyzická osoba. Neuvodenie fyzickej osoby ako zakladateľa múzea, galérie však nebráni fyzickej osobe vytvoriť múzejné zariadenie, ktoré plní len prezentačné funkcie vo vzťahu k predmetom kultúrnej hodnoty. Toto zariadenie môže zapísať do evidencie týchto zariadení, ktoré podľa § 7 ods. 5 vedie Slovenské národné múzeum. Mimoriadne dôležitým ustanovením je ods. 5 § 3, a ten ustanovuje, že múzeum alebo galériu možno zrušiť len so súhlasom Ministerstva kultúry SR.

Štvrtý paragraf stanovuje práva a povinnosti zriaďovateľov/zakladateľov múzeí/galérií ako spoluzodpovedných subjektov za stav záchrany, ochrany a prezentácie súčastí kultúrneho a prírodného dedičstva, uchovávaného v múzeách /galériách. Zákon ukladá zriaďovateľovi, zakladateľovi múzea alebo galérie povinnosť zabezpečiť pre múzeum, galériu priestorové a finančné podmienky na vykonávanie základných odborných činností podľa § 8 až 15, a personálne zabezpečiť vykonávanie základných odborných činností zamestnancami s príslušnou odbornou spôsobilosťou. Zároveň je v paragrafe ustanovená povinnosť vydať múzeu alebo galérii zakladateľskú listinu, zriaďovaciu listinu alebo štatút (vrátane múzea alebo galérie, ktoré nemá právnu subjektivitu – je organizačným útvarom právnickej osoby). Dôležité

sú aj ustanovenia týkajúce sa zrušenia múzea, galérie a spôsobu naloženia so zbierkovými predmetmi. Paragraf jednoznačne určuje zriaďovateľovi múzea, galérie – ak je ním verejná správa (podľa § 3 ods. 1 zákona) – povinnosť zabezpečiť prevod odbornej správy zbierkových predmetov pred zrušením múzea alebo galérie na iné múzeum, galériu, zriadené podľa § 3 ods. 1. Ak je múzeum/galéria založené inou právnickou osobou, je zakladateľ múzea/galérie pred zrušením múzea/galérie povinný ponúknuť zbierkové predmety na nadobudnutie inému múzeu/galérii.

Paragraf piaty ustanovuje podmienky na vedenie registra múzeí a galérií SR. Odsek 2 stanovuje minimálny štandard pri základných odborných činnostiach, ktorých vykonávanie musí mať múzeum, galéria zabezpečené, ak chce byť zapísané do registra múzeí, galérií, ktorý vedie ministerstvo. Zároveň paragraf ustanovuje postupy pri zápise múzea, galérie do registra a možnosti, ako postupovať pri opätovnom podávaní žiadosti, ak múzeum, galéria nespĺnilo podmienky pri prvom podávaní žiadosti o zápis do registra. V ods. 6 a 7 § 5 sú ustanovené povinnosti zriaďovateľa/zakladateľa múzea/galérie pri zlučovaní múzeí a galérií a výmaze múzea, galérie z registra.

Paragraf šiesty ustanovuje práva a povinnosti ministerstva. Je potrebné upozorniť, že ministerstvo dáva súhlas na vývoz zbierkového predmetu z colného územia Európskeho spoločenstva, čím do zákona bolo implementované Nariadenie Rady (EHS) č. 116/2009 z 18. decembra 2008 o vývoze tovaru kultúrneho charakteru.

Sústava múzeí a galérií, jej kreovanie a povinnosti jednotlivých subjektov sú definované v § 7. Zákon posilňuje postavenie národných zbierkotvorných inštitúcií, najmä Slovenského národného múzea a Slovenskej národnej galérie predovšetkým pri vytváraní centrálnej evidencie zbierkových predmetov a procesoch digitalizácie zbierok. Sú tu ustanovené povinnosti národných fondových inštitúcií pri nadobúdaní slova-

cikálnych dokumentov, ich súpisov, ako aj úlohy týchto inštitúcií ako národných metodických centier pre oblasť múzeí a galérií. Zároveň sú menované aj ďalšie národné fondové inštitúcie, ktoré plnia úlohy metodických centier.

Základné odborné činnosti v múzeách/galériách sú vymenované v § 8, pričom je položený dôraz na definovanie odborných činností, ktoré sa venujú odbornej správe, bezpečnosti, odbornej ochrane, zachovaniu a prezentácii zbierkových predmetov.

Ustanovenia §9 ustanovujú podmienky pri nadobúdaní zbierkových predmetov. Tu je potrebné upozorniť, že v ods. 9 je riešené nadobúdanie archeologických nálezov v nadväznosti na schválenú novelu zákona NR SR č. 49/2002 o ochrane pamiatkového fondu, ktorá rieši nadobúdanie archeologických nálezov múzeom, ak múzeum zriadené VUC a obcou vykonáva výskum alebo ak preberá archeologické nálezy, ktoré získala archeologickým výskumom iná odborne spôsobilá osoba.

Ustanovenia § 10 stanovujú podmienky vedenia odbornej evidencie zbierkových predmetov, kde je jednoznačne ustanovené, že múzeum alebo galéria vedie odbornú evidenciu elektronicky a údaje o zbierkových predmetoch je múzeum alebo galéria zapísané v registri, povinné poskytnúť v elektronickej podobe SNM alebo SNG. Zároveň ods. 9–12 ustanovujú postupy pri vyradovaní zbierkových predmetov z odbornej evidencie múzea, galérie, najmä ak dôvodom vyradenia je „nehodnocovanie zbierkového fondu múzea, galérie“. S odbornou evidenciou zbierkových predmetov úzko súvisia aj ustanovenia § 11, ktoré riešia otázky vykonávania odbornej revízie zbierkového fondu múzea alebo galérie. Novým ustanovením je ods. 2 písm. b) bod 3, ktoré nariaďuje vykonanie odbornej revízie zbierkového fondu alebo jeho časti, ak „došlo k výmene zamestnanca zodpovedného za správu zbierky alebo časti“. Toto ustanovenie sleduje zabezpečenie kontinuálnej

zodpovednosti konkrétnych zamestnancov za odbornú správu zbierkového fondu a jeho časti, vrátane fyzickej prítomnosti zbierkových predmetov.

Jednou z najdôležitejších činností, ktoré múzeum alebo galéria sú povinné vykonávať, je zabezpečenie bezpečnosti zbierkových predmetov, ktoré riešia ustanovenia § 12. V porovnaní s doteraz platnými právnymi predpismi prináša nový zákon o múzeách niektoré nové ustanovenia. Jedným z najdôležitejších je diverzifikácia zodpovednosti za bezpečnosť zbierkových predmetov, kde sú spoluzodpovední za bezpečnosť aj zriaďovatelia a zakladatelia múzea alebo galérie. Zákon už nestanovuje povinnosť vykonávať kategorizáciu zbierkových predmetov z dôvodu ich bezpečnosti a ochrany. V ods. 5 § 12 nahradila kategorizáciu zbierkových predmetov povinnosť viesť zoznam zbierkových predmetov, ktoré podliehajú evakuácii v čase vojny a vojnového stavu a priebežne aktualizovať plán evakuácie zbierkových predmetov a viesť vlastnú bezpečnostnú dokumentáciu, ako to ustanovujú príslušné právne predpisy, napríklad čl. 1 ods. 4 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a ostatné s tým súvisiace predpisy. Dôvodom zmeny bolo predovšetkým poznanie, že v mnohých múzeách a galériách sa kategorizácia vykonávala formálne, bez prihliadnutia na skutočnú vedeckú a historickú hodnotu novonadobudnutých zbierkových predmetov a mnohé múzea a galérie tak nemali žiadne predmety I. kategórie. Súčasťou tohto paragrafu sú aj ustanovenia týkajúce sa ochrany údajov o zbierkových predmetoch a povinnosť uzatvárať zmluvu o výpožičke/nájme, ktorá stanoví podmienky bezpečnosti a ochrany zbierkových predmetov počas výpožičiek/nájomov.

Odborná ochrana zbierkových predmetov, jej ciele a spôsoby vykonania, je ustanovená v § 13. Zákon definuje pasívnu ochranu – uloženie zbierkových predmetov v špecificky upravených

priestoroch múzea, galérie – depozitároch. Zároveň sú definované aj spôsoby odborného ošetrovania zbierkových predmetov – konzervovanie, reštaurovanie a preparovanie – s cieľom odlišiť jednotlivé druhy odborného ošetrovania zbierkových predmetov.

Múzeum, galéria je oprávnené vykonávať vedeckovýskumnú činnosť. Oblasť zamerania tejto v múzeách a galériách sú určené § 15 zákona. Vedeckovýskumná činnosť v múzeu, galérii môže byť orientovaná na nadobúdanie zbierkových predmetov, na vedecké skúmanie zbierkových predmetov ako pramenného materiálu pre poznanie dejinných a prírodných procesov s cieľom využívania výsledkov tejto činnosti v prezentačnej činnosti múzeí/galérií, skúmanie postupov a metód pri odbornom ošetrovaní zbierkových predmetov, ako aj na rozvíjanie nových poznatkov a informácií získaných vedeckým skúmaním zbierkových predmetov ako súčasť vedomostného systému múzea alebo galérie, v súlade s ich zameraním a špecializáciou.

Nový zákon o múzeách a o galériách v § 16 ponecháva možnosť zapísať predmet kultúrnej hodnoty do evidencie predmetov kultúrnej hodnoty, ktorú vedie ministerstvo. Stanovuje však novú povinnosť pre orgány verejnej správy a nimi zriaďované inštitúcie – zapísať predmety kultúrnej hodnoty do evidencie a v prípade predaja týchto predmetov ponúknuť ich prednostne na nadobudnutie múzeu, galérii, podľa odporúčania ministerstva.

Vývoz zbierkových predmetov – dočasný, trvalý, rieši § 17, ktorý podmienky vývozu zbierkových predmetov dáva do súladu najmä s Nariadením Rady (EHS) č. 116/2009, vyžadujúci, aby každý členský štát mal určený orgán štátnej správy, ktorý povoľuje vývoz kultúrneho tovaru – v tomto prípade zbierkových predmetov do krajín mimo Európskeho spoločenstva. Z uvedeného dôvodu ministerstvo povoľuje aj dočasný vývoz zbierkového predmetu z územia Európskeho spoločenstva.

Ministerstvo kultúry SR ako ústredný orgán štátnej správy je oprávnené

vykonávať kontrolu a štátny odborný dohľad nad dodržiavaním ustanovení zákona, čo ukladá § 18. Na tento paragraf nadväzujú § 19 a 20, ktoré stanovujú postihy a pokuty za nedodržanie jednotlivých ustanovení zákona. Múzeám do pozornosti dávame najmä §20, ktorý stanoví pokuty aj pre múzeá a galérie – napr. nedodávanie údajov do centrálnej evidencie zbierkových predmetov je sankcionované pokutou až do výšky 1000 EUR. Najvyššiu pokutu – do výšky 100 000 EUR – možno udeliť za nepovolený trvalý vývoz zbierkového predmetu.

Nový zákon o múzeách a o galériách sa neusiloval prevrátiť na ruby právne predpisy týkajúce sa činnosti múzeí a galérií. Skôr bolo snahou tvorcov odstrániť problémové miesta v doteraz platnej legislatíve, dôsledne riešiť niektoré postupy, a predovšetkým – vytvoriť taký právny predpis, ktorý by hovoril o múzeách a galériách ako inštitúciách, profesionálne vykonávajúce ochranu, ochranu a prezentáciu súčastí prírodného a kultúrneho dedičstva.

Novela zákona o ochrane pamiatkového fondu

(Zákon č. 208/2009 Z. z. z 28. apríla 2009, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení zákona č. 479/2005 Z. z.)

Pavol Ižvolt

Ministerstvo kultúry SR, Bratislava

Amendment to the Act of Monument Fund Protection

(Act No. 208/2009 Coll. of April 28, 2009, amending the Act No. 49/2002 Coll. on the Protection of Monument Fund as amended by Act No. 479/2005 Coll.)

Amending Act No. 208/2009 Coll. of April 28 2009 on the protection of monuments and historic sites elaborated by the Ministry of Culture of the Slovak Republic (Section of Cultural Heritage) deals with problems of illegal archeological excavations, handles guidance

and ownership of cultural heritage and improves existing legal conditions in the field of conservation of cultural monuments. The amending Act *inter alia* brought a remarkable increase of legal penalties.

Zachovanie, ochrana a vhodné využívanie kultúrnych pamiatok je súčasťou právneho poriadku každého vyspelého štátu a na medzinárodnej úrovni predmetom dvojstranných i mnohostranných zmlúv a dohôrov. Základné dô-

vody a ciele novely zákona spočívali v potrebe odstránenia legislatívnych nedostatkov spojených s novelizáciou stavebného zákona a uplatnením požiadaviek aplikačnej praxe. Zákon spresňuje úlohy orgánov štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu. Rozširuje sa kompetencia Pamiatkového úradu SR o preskúmvanie záväzných stanovísk vydaných krajskými pamiatkovými úradmi, čím sa urýchlí a zjednoduší následné konanie stavebného úradu. Dopĺňa sa a upravuje spôsob vyhlasovania ochranného pásma, ktorý

bol v praxi často problematický, dopĺňa sa aj obsah rozhodnutia o podmienky ochrany. Ako osobitné opatrenie na zabezpečenie ochrany a riadneho užívania nehnuteľných kultúrnych pamiatok sa uvádza možnosť vyvlastnenia s uvedením dôvodov. Kompetencia rozhodovať o záchranom archeologickom výskume sa presúva na príslušné krajské pamiatkové úrady, zároveň sa pre zjednodušenie výkonu štátnej správy upúšťa od všeobecnej povinnosti predchádzajúceho vyjadrenia Archeologického ústavu SAV. Vzhľadom na vysokú spoločenskú nebezpečnosť nelegálneho získavania archeologických nálezov najmä detekčnými zariadeniami, sa zavádza zákaz neoprávnenej držby archeologických nálezov. Určujú sa nové kompetencie pri prevode správy a vlastníctva archeologických nálezov. Zvyšujú sa pokuty s prihliadnutím na závažnosť protiprávneho konania, pretože doterajšie pokuty v aplikačnej praxi neboli dostatočné. V prípade väčšej škody alebo pri závažnejšom protiprávnom konaní, sa ukladá povinnosť orgánu štátneho dohľadu vec postúpiť na trestné konanie. Zjednodušujú sa administratívne postupy pri vyhlasovaní, zmene a zrušovaní vyhlásenia hnutelných vecí a nehnuteľných vecí za kultúrne pamiatky. Rozkladové konanie je pri vyhlasovaní národných kultúrnych pamiatok pomerne časté, býva nepružné a časovo náročné. Odvolacím orgánom sa stala po presune kompetencie na Pamiatkový úrad SR vecne príslušná sekcia Ministerstva kultúry SR.

Bližšie sa problematiky múzeí a galérií v novele pamiatkového zákona dotýkajú najmä nasledujúce ustanovenia:

V § 22 odsek 4 sa dopĺňa nový bod d), ktorý upravuje spôsob evidencie ústredného zoznamu v prípade, ak je kultúrna pamiatka premiestnená do zbierok múzea alebo galérie, a to vyznačením v príslušnom registri Ústredného zoznamu pamiatkového fondu. V praxi to teda znamená, že národná kultúrna pamiatka zostáva evidovanou národnou kultúrnou pamiatkou, ale vzťahuje sa na ňu právny režim osobitných pred-

pisov (§ 2 ods. 2 zákona č. 206/2009 Z. z. § 2 ods. 2 zákona č. 395/2002 Z. z. v znení zákona č. 216/2007 Z. z. § 18 ods. 1 zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Z. z. o Matici slovenskej). V § 22 ods. 5 sa zo znenia zákona vypúšťa ochrana údajov v ústrednom zozname pamiatkového fondu. Cieľom je umožniť premietnutie situovania archeologických nálezísk do územnoplánovacej dokumentácie, ktorá je základným nástrojom pre ich ochranu v procese územného a stavebného konania. Údaje o vlastníkoch kultúrnych pamiatok a umiestnení hnutelných kultúrnych pamiatok ostávajú naďalej vyhradené len pre úradné účely, z dôvodu ochrany cenných hnutelností pred odcudzením alebo zneužitím informácií priekupníkmi. Po prijatí zákona č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov však nie je potrebné uvádzať túto skutočnosť aj v zákone o ochrane pamiatkového fondu.

V oblasti výskumov sa doplnila podmienka na získanie oprávnenia na vykonávanie archeologického výskumu tak, aby fyzická osoba s osobitnou odbornou spôsobilosťou podľa § 35 ods. 3 mohla garantovať odbornú činnosť len pre jednu právnickú osobu (§ 36 ods. 3). Potrebu tejto podmienky preukázali problémy v praxi, keď boli garancie vykonávané pre viaceré právnické osoby niekedy len formálne. Oproti pôvodnému zneniu bola rozšírená povinnosť nahlásiť krajskému pamiatkovému úradu vykonávanie všetkých pamiatkových výskumov tak, aby bol umožnený operatívny výkon štátneho dohľadu. S tým súvisí aj skrátená lehota na oznámenie začatia výskumu krajskému pamiatkovému úradu z patnástich na päť dní. Doplnená je povinnosť oznámiť v lehote piatich dní aj ukončenie výskumu z dôvodu počítania lehôt na odovzdanie výskumnej dokumentácie podľa § 39 ods. 9.

Novela priniesla zákaz neoprávnenej držby hnutelných archeologických nálezov, vzhľadom na vysokú spoločenskú nebezpečnosť nelegálneho získavania archeologických nálezov, najmä detekčnými zariadeniami a následného obchodovania s nimi, spojeného s nelegálnym vývozom (§ 39 ods. 6). V doterajšom znení zákona nebola pokrytá neoprávnená držba archeologických nálezov, čo neumožňovalo začať priestupkové alebo trestné konanie v prípade, že sa nepreukázala priama spojitosť držby s vykonávaním nepovolených výskumov a výkopov. Pre výskumníkov sa vypustila jednotná 60 dňová lehota na odovzdanie výskumnej dokumentácie. Aplikačná prax preukázala, že je účelné o lehote na odovzdanie výskumnej dokumentácie rozhodovať individuálne, s prihliadnutím na rozsah a dĺžku trvania výskumných prác. O tejto lehote bude rozhodovať príslušný krajský pamiatkový úrad (§ 39 ods. 9). Rozširuje sa povinnosť vlastníka odovzdať bezodplatne jedno vyhotovenie dokumentácie z archeologického výskumu aj archeologickému ústavu z dôvodu vedenia evidencie podľa § 41 ods. 1 zákona. Právnickej osobe, oprávnenej na vykonávanie archeologického výskumu, sa ukladá povinnosť chrániť archeologický nález (§ 39 ods. 10) od jeho objavenia počas výskumu, až do odovzdania hnutelného nálezu múzeu alebo zbierkotvornej inštitúcií podľa § 40 ods. 8., ktoré bude zabezpečovať jeho ďalšiu ochranu podľa osobitných predpisov, resp. až do prevedenia vlastníctva alebo správy nehnuteľného nálezu podľa § 40 ods. 9. Cieľom tohto opatrenia je maximálna ochrana nálezov a určenie konkrétnej zodpovednosti za prípadné straty alebo poškodenia.

Jedným z najvýznamnejších problémov, ktoré novela rieši, je otázka správy a vlastníctva archeologických nálezov (§ 40 ods. 5), ktorá po právnej stránke v minulosti nebola riešená dostatočne. Z viacerých možností (vybudovanie centrálného depozitára), rozšírenie kompetencií Archeologického múzea) bol zvolený variant, v ktorom o nálezoch rozho-

duje príslušný prvostupňový orgán štátnej správy – krajský pamiatkový úrad a nálezy zostávajú čo najbližšie miesta nálezu, teda v geograficky blízkom múzeu (štátnom, alebo múzeu samosprávy). Východiskovým vlastníctvom archeologických nálezov zostáva vlastníctvo štátu. Správcom archeologického nálezu môže byť Archeologický ústav SAV alebo múzeum zriadené ústredným orgánom štátnej správy, ak sa archeologický nález našiel nimi vykonávaným archeologickým výskumom. V ostatných prípadoch sa dopĺňa nová povinnosť vykonávať správu archeologických nálezov, ktoré sú majetkom štátu pamiatkovému úradu v zastúpení krajským pamiatkovým úradom príslušným podľa územného obvodu nájdenia archeologického nálezu. A to od prijatia výskumnej dokumentácie až do odovzdania hnutelného archeologického nálezu múzeu alebo zbierkotvornej inštitúcií podľa § 40 ods. 8 právnickou osobou oprávnenou na vykonávanie archeologického výskumu resp. až do prevedenia vlastníctva alebo správy nehnuteľného archeologického nálezu podľa § 40 ods. 9. V § 40 v ods. 7 sa upravuje spôsob evidencie archeologických nálezov ako majetku štátu archeologickým ústavom, múzeom zriadeným ústredným orgánom štátnej správy a pamiatkovým úradom tak, aby bola administratívne čo najjednoduchšia.

V § 40 v ods. 8 sa upravuje prevod vlastníctva alebo správy hnutelných archeologických nálezov do zbierok múzea, ktoré je zriadené na odbornú správu zbierkových predmetov štátom alebo samosprávou. Vlastníctvo hnutelných archeologických nálezov sa umožňuje previesť aj na Národnú banku Slovenska z dôvodu, že jej súčasťou je od roku 1994 Múzeum mincí a medailí v Kremnici, založené v roku 1890. Konečným vlastníkom sa teda po prevode vlastníctva môže stať aj samosprávny kraj. Táto právna úprava prináša kontrolu nad správou a vlastníctvom archeologických nálezov. Z hľadiska umiestňovania archeologických nálezov v depozitároch múzeí sa ne-

predpokladá neočakávaný nárast týchto nálezov, pretože končia v múzeách už dnes. Predpokladá sa zvýšenie administratívnej práce pre jednotlivé krajské pamiatkové úrady, ktoré budú pripravovať zmluvy o prevode vlastníctva a správy archeologických nálezov.

Novela upravuje aj nakladanie s nehnuteľnými náležmi tak, aby bolo možné zabezpečiť ich prípadnú následnú ochranu a prezentáciu. Nehnuteľné archeologické nálezy sú súčasťou kultúrneho potenciálu územia, na ktorom sa nachádzajú. V prípade, ak sa nehnuteľný archeologický nález nachádza na pozemku fyzickej osoby alebo právnickej osoby, je účelné zabezpečiť starostlivosť o nález v súčinnosti s vlastníkom pozemku,

čo je optimálne prevedením do jeho vlastníctva. Bezodplatný prevod je odvodnený povinnosťami vlastníka zaistiť starostlivosť o nález na vlastné náklady. Počet nehnuteľných nálezov zďaleka nedosahuje počet nálezov hnutelných. Problémom v praxi však zostáva ich údržba (napr. rímske nehnuteľné pamiatky v Bratislave), preto je dôležité dospieť ku optimálnemu riešeniu individuálne aj pomocou prevodu správy alebo vlastníctva.

Novela mení výšku nálezného (§ 40 ods. 11) ako významný motivačný nástroj na získavanie archeologických nálezov z náhodných nálezov do vlastníctva štátu a zamedzeniu neoprávneného obchodovania s nimi. Zvýšené nálezné v prípade archeologických nálezov bude zabezpečené v rámci rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry Slovenskej republiky prerozdelením súčasných finančných zdrojov.

Dni európskeho kultúrneho dedičstva
European Heritage Days
Journées européennes du patrimoine

Slovensko/Slovakia
3. – 30. september 2009

**DNI EURÓPSKEHO
KULTÚRNEHO DEDIČSTVA
EUROPEAN HERITAGE DAYS**

Otváracie podujatia/Opening events
3. – 6. september 2009

Malokarpatský región
Svätý Jur, Červený Kameň, Modra, Pezínok

Informácie o programe/Program information
www.snm.sk/dekd-2009

Organizátori/
Organizers:

Generálny partner SNM/
General partner of SNM:

Mediálni partneri/
Media partners:

Z hľadiska ekonomických a iných dopadov novely pamiatkového zákona, výdavky vyplývajúce z jej realizácie budú zabezpečené v rámci schváleného limitu výdavkov kapitoly Ministerstva kultúry SR na príslušný rozpočtový rok (napr. výdavky súvisiace s presunom niektorých kompetencií z Ministerstva kultúry SR na Pamiatkový úrad SR). Vzhľadom na novú kompetenciu Pamiatkového úradu SR pri nakladaní s hnutelnými archeologickými náležmi je nevyhnutné posilniť personálne jednotlivé krajské pamiatkové úrady tak, aby kapacitne zvládali agendu presunu správy a vlastníctva archeologických nálezov. Vzhľadom na navrhované zvýšenie pokutových sadzieb a možnosť ich opakovaného ukladania predpokladáme aj pozitívny vplyv na príjmy štátneho rozpočtu.

**Plagát
podujatia
DEKD 2009
pod patronátom
MK SR**

Zákon č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty a o doplnení zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Katarína Kamenská
Ministerstvo kultúry SR, Bratislava

Act No. 207/2009 of Code Law (conditions of export and import of cultural value objects).

On June 1st 2009 became this law efficient. It's specifies: 1. conditions of a permanent and temporary export of above mentioned object inside the customs territory of the European Community; 2. an allocation system for "state indemnity" in a form of grants; 3. an evidence obligation for selling subjects (i. e. auction companies, antique shops) – an evidence of object of culture value.

Dňa 1. júna 2009 nadobudol účinnosť Zákon č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty a o doplnení zákona č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ide o predmety kultúrnej hodnoty vymedzené prílohou č. 1 zákona, ktorých ochrana nie je riešená v iných právnych predpisoch.¹

Zákon upravuje podmienky ochrany hnutelného kultúrneho dedičstva a mobility predmetov kultúrnej hodnoty v súlade s procesom harmonizácie vnútroštátnych právnych predpisov s právom Európskych spoločenstiev a Európskej únie, vyplývajúcich z dokumentov Európskej komisie a smerníc a doporučení Európskeho parlamentu a Rady.² Stanovuje podmienky trvalého vývozu a dočasného vývozu predmetov kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky na územie iného členského štátu Európskeho spoločenstva, t. j. vývoz predmetov kultúrnej hodnoty v rámci colného územia Európskeho spoločen-

stva, ďalej niektoré podmienky vývozu predmetov kultúrnej hodnoty podľa Nariadenia Rady (ES) č. 116/2009 z 18. 12. 2008 o vývoze tovaru kultúrneho charakteru, t. j. *niektoré podmienky týkajúce sa vývozu predmetov kultúrnej hodnoty mimo colné územie Európskeho spoločenstva*, vymedzuje podmienky, za ktorých je zakázaný dovoz predmetov kultúrnej hodnoty na colné územie Európskeho spoločenstva, resp. na územie Slovenskej republiky.

Zákon zároveň vytvára nový právny rámec pre zlepšenie podmienok mobility predmetov kultúrnej hodnoty, a to prostredníctvom ustanovenia § 6, ktoré upravuje podmienky poskytovania dotácie zo štátneho rozpočtu na náhradu škody, vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty vysokej vedeckej, historickej, kultúrnej alebo umeleckej hodnoty za účelom prezentácie na území Slovenskej republiky. Ide o riešenie systému poskytovania tzv. štátnych záruk/štátnej garancie na zabezpečenie dovozu zbierok vysokej hodnoty na územie Slovenska s cieľom realizácie veľkých výstavných projektov európskeho formátu.

Uvedený právny predpis zavádza evidenčnú povinnosť pre predajcov predmetov kultúrnej hodnoty (aukčné spoločnosti, starožitníctva), tzv. Evidenciu predmetov kultúrnej hodnoty. Ďalej vymedzuje práva a povinnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a colných úradov a zavádza sankčné postihy za porušenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona.

Trvalý vývoz predmetu kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky v rámci colného územia Spoločenstva

Trvalý vývoz predmetu kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky v rámci colného územia Spoločenstva podlieha, tak ako to bolo pri trvalom vývoze predmetov múzejnej a galerijnej hodnoty v zmysle už neplatného zákona č. 115/1998 Z. z. o múzeách a galériách a o predmetoch múzejnej hodnoty a galerijnej hodnoty, povoleniu vydanému Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky.

Ministerstvo kultúry vydáva povolenie na trvalý vývoz po prihladnutí na stanovisko svojho poradného orgánu – Komisie na ochranu súčastí kultúrneho dedičstva, na ktoré sa vzťahuje osobitný právny režim vo vzťahu k zahraničiu. Odborné stanovisko poradného orgánu má odporúčajúci charakter a slúži na objektívnejšie posúdenie vydania, poprípade nevydania povolenia, než by sa dalo zabezpečiť len na úrovni ministerstva. K žiadosti o povolenie na trvalý vývoz je žiadateľ povinný priložiť znalecký posudok predmetu kultúrnej hodnoty a na vyžiadanie ministerstva kultúry umožniť obhliadku predmetu, na ktorý sa žiada povolenie na trvalý vývoz.

V prípade, ak ministerstvo kultúry povolenie na trvalý vývoz nevydá z dôvodu ochrany predmetu kultúrnej hodnoty, ktorý by vo verejnom záujme nemal byť vyvezený z územia štátu, pretože tvorí neoddeliteľnú súčasť kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky, má právo informovať múzeá a galérie o konaní o žiadosti o povolenie, resp. o predmete kultúrnej hodnoty, o ktorého získanie by múzeum alebo galéria mohli eventuálne prejavíť záujem. V prí-

pade, že sa do 12 mesiacov neuplatní systém ochrany takéhoto predmetu vo forme vyhlásenia za národnú kultúrnu pamiatku, historický knižničný dokument alebo historický knižničný fond alebo vo forme nadobudnutia zbierkového predmetu, štát nebude naďalej obmedzovať práva vlastníka takéhoto predmetu a povolenie na jeho trvalý vývoz vydá.

Podmienky vývozu predmetu kultúrnej hodnoty z colného územia Spoločenstva

V zmysle čl. 2 ods. 1 nariadenia Rady (ES) č. 116/2009 podlieha vývoz tovaru kultúrneho charakteru, resp. predmetov kultúrnej hodnoty (položky uvedené v prílohe I nariadenia) z colného územia Európskeho spoločenstva predloženiu vývoznjej licencie. Zákon č. 207/2009 Z. z. stanovuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ako príslušný orgán na vystavenie povolenia na vývoz predmetu kultúrnej hodnoty z colného územia Európskeho spoločenstva s výnimkou prípadu predmetov kultúrnej hodnoty, ktorým sú archívne dokumenty, kde je príslušným orgánom Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

V zmysle čl. 2 ods. 4 nariadenia Rady (ES) č. 116/2009 priamy vývoz národného bohatstva s umeleckou, historickou alebo archeologickou hodnotou z colného územia Európskeho spoločenstva, ktoré nie je tovarom kultúrneho charakteru v zmysle tohto nariadenia, podlieha vnútroštátnemu právu vyvážajúceho členského štátu.

Dočasný vývoz predmetu kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky v rámci colného územia Spoločenstva

Dočasný vývoz predmetu kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky v rámci colného územia Spoločenstva nie je podmienený súhlasom ministerstva kultúry, no vyžaduje splnenie oznamovacej povinnosti o realizácii dočasného vývozu zo strany vlastníka predmetu kultúrnej hodnoty alebo ním splnomocnenej osoby voči minister-

stvu. Splnomocnenou osobou môže byť napríklad aj múzeum alebo galéria, ktoré majú záujem dočasne vyviezť predmet kultúrnej hodnoty, ktorý je súkromným vlastníctvom a je súčasťou napr. výstavy prezentovanej v zahraničí. Dočasný vývoz môže trvať najviac dva roky, pričom je realizovaný spravidla na prezentačné, konzervátorské, reštaurátorské, vedeckovýskumné alebo študijné účely.

Vlastník predmetu kultúrnej hodnoty alebo ním splnomocnená osoba sú povinní oznámiť ministerstvu kultúry dočasný vývoz, spätný dovoz, ako aj prípadnú zmenu podmienok dočasného vývozu (zmenu účelu vývozu, príjemcu a krajiny určenia predmetu kultúrnej hodnoty).

Dotácia zo štátneho rozpočtu na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky

Organizovanie výstavných projektov dovezených zo zahraničia predstavuje pre múzeá a galérie obrovské finančné zaťaženie. Diela musia byť prepravované špecializovanými prepravcami, poistené poisťovňami, ktoré sa špecializujú na umelecké diela, inštalované architektmi, strážené kvalifikovaným bezpečnostným personálom. Vysoké finančné náklady sú spojené aj s reklamou, vydaním katalógov, výrobou plagátov atď. Vzhľadom na záťaž, ktorú predstavujú pre rozpočty výstav najmä náklady na poistenie zbierok, pristúpili viaceré krajiny k poskytovaniu tzv. štátneho zabezpečenia, ktoré umožňuje organizátorom výstav ušetriť na platbách poistného. Štát sa zaviazal poskytnúť odškodnenie za vznik prípadných škôd priamo, bez akejkoľvek poisťovne vystupujúcej v úlohe prostredníka. V prípade organizovania dočasnej výstavy, vypožičiavateľ ubezpečí majiteľa diela, že v prípade poškodenia alebo straty vypožičaného diela mu štát poskytne finančnú náhradu.

Tzv. systém poskytovania štátnych záruk/štátnej garancie na zabezpeče-

nie dovozu zbierok vysokej hodnoty na územie Slovenska s cieľom realizácie výstavných projektov európskeho formátu je v zákone č. 207/2009 Z. z. upravený v § 6. Uvedené ustanovenie definuje podmienky poskytovania dotácie zo štátneho rozpočtu na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu vysokej vedeckej, historickej, kultúrnej alebo umeleckej hodnoty na účel prezentácie na územie SR.

Obsahové východiská poskytovania štátnej garancie, resp. dotácie zo štátneho rozpočtu na náhradu škody boli spracované na základe porovnávacej štúdie č. 2003-4879 o národných systémoch štátnych záruk v 31 krajinách Európy (spracovanej na základe objednávky Európskej komisie) a v spolupráci s Ministerstvom financií Slovenskej republiky. Vo vzťahu k zadefinovaniu spôsobu, ako „ručiť“ vlastníkom zbierok za to, že ich zapožičajú, sa z pohľadu ministerstva financií dalo uvažovať len o riešení prostredníctvom doplnenia grantového systému ministerstva kultúry cez dotácie zo štátneho rozpočtu.³

Konkrétny účel a podmienky, za ktorých sa dotácia poskytne alebo neposkytne budú súčasťou vykonávacieho predpisu – výnosu ministerstva kultúry o podrobnostiach poskytovania dotácií zo štátneho rozpočtu na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky. Vychádza sa pri tom z predpokladu, že nakoľko subjekty už dopredu vedú, že k požičaniu dôjde, rok dopredu požiadajú o poskytnutie dotácie. Ministerstvo kultúry žiadosti vyhodnotí a s vybranými subjektmi uzatvorí zmluvu o poskytnutí dotácie s tým, že finančné prostriedky z dotácie sa poskytnú a vyplatia len vo vymedzených prípadoch za splnenia konkrétnych podmienok. Garanciu zahraničnému vypožičavateľovi by v tomto prípade dalo ministerstvo kultúry s odvolaním na to, že príslušnej vypožičiavajúcej organizácii na uvedený účel poskytne v prípade potreby dotáciu. V prípade, že žiadna škoda nevznikne, dotácia sa nevypláti.

Zákon predpokladá, že dotácia bude poskytnutá múzeám, galériám, knižniciam a archívom zriadeným verejnou správou, teda štátom, vyšším územným celkom a obcou. Organizáciám v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva kultúry budú finančné prostriedky na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetov kultúrnej hodnoty poskytnuté rozpočtovým opatrením.

Minimálna hodnota predmetu kultúrnej hodnoty, na ktorý bude možné poskytnúť dotáciu pre jedného žiadateľa o dotáciu bude 40 000 €. Maximálna hodnota súboru predmetov kultúrnej hodnoty, na ktorý bude možné poskytnúť dotáciu pre žiadateľa o dotáciu, bude 10 000 000 €. Dotáciu bude možné poskytnúť a použiť len na náhradu škody, ktorá vznikla na území Slovenskej republiky od vstupu na toto územie po výstup z tohto územia, najmä pri preprave, skladovaní, inštalácii a prezentovaní predmetu kultúrnej hodnoty jeho poškodením, znehodnotením alebo odcudzením.

Potvrdenia colných úradov o vývoze a dovoze predmetu kultúrnej hodnoty

Zákon predpokladá pri realizácii trvalého vývozu a dočasného vývozu predmetov kultúrnej hodnoty v rámci colného územia Spoločenstva súčinnosť Ministerstva kultúry Slovenskej republiky ako ústredného orgánu štátnej správy, ktorý povoľuje trvalý vývoz predmetov kultúrnej hodnoty, a ktorému je oznamovaný dočasný vývoz predmetov kultúrnej hodnoty, s Colnou správou Slovenskej republiky, resp. s colnými úradmi, ktoré zabezpečia kontrolu totožnosti vyvázaných predmetov kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky na colné územie iného členského štátu Európskeho spoločenstva.

Zákon stanovuje povinnosti držiteľa povolenia na trvalý vývoz predmetu kultúrnej hodnoty voči colným úradom potvrdzujúcim, že sa z územia Slovenskej republiky trvalo vyváža predmet kultúrnej hodnoty a to:

- predložiť miestne príslušnému colnému úradu povolenie na trvalý vývoz a predmet kultúrnej hodnoty, ktorý má byť trvalo vyvezený,
- umožniť pracovníkom colného úradu fyzicky skontrolovať totožnosť tohto predmetu s povolením.

Colné úrady potvrdia, že sa z územia Slovenskej republiky predmet kultúrnej hodnoty trvalo vyváža, len ak sa údaje uvedené v povolení budú zhodovať so skutočným stavom predmetu kultúrnej hodnoty.

Zároveň stanovuje aj povinnosti pre vlastníka predmetu kultúrnej hodnoty alebo ním splnomocnenú osobu voči colným úradom pri dočasnom vývoze a spätnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty:

- predložiť miestne príslušnému colnému úradu tlačivo oznámenia o dočasnom vývoze s vyznačeným potvrdením prijatia oznámenia ministerstvom a dočasne vyvážený predmet kultúrnej hodnoty,
- umožniť pracovníkom colného úradu fyzicky skontrolovať totožnosť tohto predmetu s údajmi uvedenými na tlačive oznámenia,
- po spätnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky písomne zaslať ministerstvu jeden rovnopis tlačiva s vyznačeným potvrdením colného úradu o dočasnom vyvážení predmetu kultúrnej hodnoty z územia Slovenskej republiky a jeho spätnom dovoze na územie Slovenskej republiky.

Colné úrady potvrdia, že sa predmet kultúrnej hodnoty dočasne vyváža z územia Slovenskej republiky a následne späť doviezol na naše územie, len ak sa oznamované údaje na oznámení budú zhodovať so skutočným stavom predmetu kultúrnej hodnoty.

Súčinnosť ministerstva kultúry a col-

ných úradov sa predpokladá aj pri realizácii dočasného dovozu predmetov kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky v súvislosti s poskytovaním dotácie zo štátneho rozpočtu na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky za účelom prezentácie. Potvrdenie colného úradu o kontrole totožnosti dočasne dovážaných predmetov kultúrnej hodnoty bude dokladom o prijatí týchto predmetov na našom území, ktoré je potrebné jednoznačne stanoviť pri predmetoch kultúrnej hodnoty, na ktoré bude poskytnutá dotácia v zmysle zákona č. 207/2009 Z. z.

POZNÁMKY

¹ Osobitnými právnymi predpismi je riešený vývoz a dovoz predmetov kultúrnej hodnoty, ktorými sú zbierkové predmety múzeí, galérií, národné kultúrne pamiatky, zbierkové predmety, archívne dokumenty, historické knižničné dokumenty a historické knižničné fondy. Zákon sa zároveň nevzťahuje ani na predmety, ktoré sú originálmi diel výtvarného umenia vo vlastníctve ich žijúceho autora.

² Podľa čl. 30 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva nie sú v rámci voľného pohybu tovaru vylúčené zákazy alebo obmedzenia dovozu, vývozu alebo prevozu tovaru odôvodnené ochranou národného kultúrneho bohatstva, ktoré má umeleckú, historickú alebo archeologickú hodnotu.

³ Ako vyčlenená časť rozpočtu na uvedený účel by sa príslušný výdavok (štátna garancia/záruka) stal súčasťou vykazovania štátneho dlhu a plnenia maastrichtských kritérií a ako taký bol z hľadiska ministerstva financií tento postup poskytovania štátnych záruk neprijateľný. Ministerstvo financií navrhlo riešiť túto problematiku doplnením grantového systému ministerstva kultúry cez dotácie zo štátneho rozpočtu.

Znenie všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti ochrany predmetov kultúrnej hodnoty nájdete na internetovej stránke Ministerstva kultúry Slovenskej republiky:

<http://www.culture.gov.sk/kulturne-dedicstvo/muzea-a-galerie>.

Mobilita zbierok

Alexandra Homoľová – Slovenská národná galéria, Bratislava

Branislav Rezník – Slovenské národné múzeum, Bratislava

Mobility of Museum Collections

Collections mobility nowadays is one of the most intense and discussed topics not only among the community of professionals but also at level of official national and international structures.

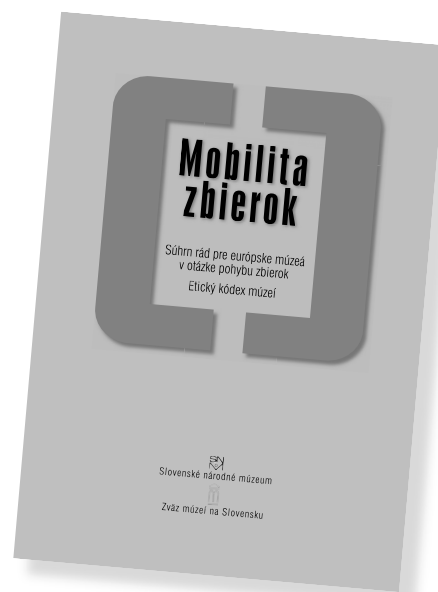
Development of collections mobility belongs to important tools for promotion and standardisation of regional and international co-operation by allowing access to collections for general public. Paper offers basic overview of current situation in mobility collections taking into consideration international context.

Múzeá a galérie už dávno prestali byť uzavretými kabinetnými pracoviskami. Doba, kedy sa sústreďovali najmä na plnenie svojich – i keď stále mimoriadne dôležitých – tezauračných funkcií, je nenávratne preč. Je určite dobrým trendom, že múzeá a galérie sa usilujú byť živými domami, rozširovať diapazón svojich projektov, programov, podujatí, udržiavať „starých“ a získavať nových návštevníkov a priaznivcov.

Múzeá – nech sú ich vlastné zbierky akokoľvek rozsiahle, kvalitné a divácky atraktívne – dnes svoje prezentačné stratégie nestavajú výlučne na klasických expozičných konceptoch. Väčšina významných múzeí a galérií vedome a cielene prekračuje tradičné limity konzervatívnych inštitúcií. Popri prezentácii vlastných zbierok, tých stabilných istôt, na ktoré sa môže návštevník spoľahnúť a prípadne sa k nim opakovane vracieť, uvádzajú v pravidelných intervaloch veľké historické, tematické či monografické výstavné projekty s očakávaním významného zatraktívnenia svojho programu a v neposlednom rade zvýšenia počtu návštevníkov. V súčasnosti sa v súvislosti s raketovým vzostupom elektronických médií pre-

zentačné možnosti významne rozšírili o virtuálny priestor, a tak dnes už návštevník môže vstupovať do rozličných virtuálnych múzeí, výstavných kolekcí, historických objektov či dokonca období a pod. Tieto moderné formy „mobility“ zbierok prinášajú nové možnosti a zároveň aj nové odborné, technické i právne problémové okruhy na riešenie. Iste sa nimi v najbližšej budúcnosti – i s ohľadom na všeobecne preferovaný a masívne podporovaný proces digitalizácie kultúrneho dedičstva – budeme intenzívne zaoberať, v tomto príspevku sa však sústreďujeme na problematiku reálnej, fyzickej mobility zbierok.

Mobilita zbierok samozrejme nie je nový fenomén. Informácií o pohybe súkromných či verejných zbierok a o ich prezentovaní ďaleko od domácich depozitárov nájdeme v dejinách 19. a 20. storočia mnoho. V súčasnosti sa však tento pojem vzhľadom na charakter doby, v ktorej žijeme, stáva stále viac frekventovaným. Múzejné a galerijné zbierky sa fyzicky premiestňujú, sú skutočne „on the move“, a to tak vo forme importu a exportu hotových projektov, ako aj začleňovania jednotlivých zbierkových predmetov do pripravovaných výstavných kolekcí formou dlhodobých i krátkodobých výpožičiek. Aj na Slovensku sme v poslednom období zaznamenali viacero veľkých projektov, ktoré predstavujú typické príklady mobility zbierok. Slovenské národné múzeum pripravilo niekoľko významných medzinárodných prezentačných projektov, ktorých rozsah – množstvo zapojených inštitúcií, rozsah výstavných kolekcí a hodnota prezentovaných artefaktov, komplikovanosť organizačno-technického zabezpečenia a v neposlednom rade finančné nároky na realizáciu – po všetkých stránkach prekračoval bežnú múzejnú prevádz-

ku. Za všetky uvedme *Európa okolo roku 1000* či *Cesty, z ktorých sa zrodila Európa: Santiago a jeho púte*. Slovenská národná galéria pripravila tiež celý rad významných projektov tohto druhu, napríklad *Ladislav Mednyánszky, Mária Uhorská* či viaceré výstupy dlhodobého výstavnno-edičného cyklu *Dejiny slovenského výtvarného umenia*.

Cieľom podpory rozvoja mobility zbierkových predmetov je najmä rozvíjať a štandardizovať regionálnu a medzinárodnú spoluprácu v oblasti zvyšovania dostupnosti zbierok verejnosti. Zintenzívnený proces so sebou priniesol potrebu riešenia viacerých problémových okruhov, ktoré sú v poslednom desaťročí odbornou komunitou diskutované na národnej i medzinárodnej úrovni. Je skutočnosťou, že v Európe v súčasnosti jestvuje viac ako 30 000 múzeí, avšak iba približne 300 z nich pripravuje veľké krátkodobé výstavné projekty. Poklady európskeho kultúrneho dedičstva sú vo svete vysoko cenené, ale niekedy je jednoduchšie vyviezť a prezentovať ich v Amerike alebo v Japonsku, pretože múzeá v týchto krajinách môžu ľahšie získavať finančné zdroje a výhody z rozličných podporovaných schém a mechanizmov, ktoré významne redukujú ich náklady na prípravu a realizáciu veľkých projektov. Pre európsku múzejnú a galerijnú komunitu v tejto súvislosti vyvstáva akútna potreba analyzovať prekážky, ktoré

komplikujú proces mobility európskych zbierok, a artikulovať možnosti riešenia.

Na úrovni oficiálnych štruktúr v rámci akčného plánu Európskej únie vznikli viaceré pracovné skupiny, ktoré sa zaoberali jednotlivými aspektami podpory mobility múzejných zbierok: štandardizácia postupov, mechanizmy stimuluovania mobility zbierok (nepoistovanie, imunita voči zaisteniu, budovanie dôvery a i.), zosúladenie právneho prostredia a pod. V októbri 2004 boli na konferencii *Museum Collections on the Move* v Haagu prezentované výsledky práce skupiny múzejných profesionálov, riaditeľov a kurátorov z rôznych európskych krajín v oblasti analýzy fungovania inštitútu štátnej zábezpeky. Nárast nákladov na poistenie výstavných exponátov bol totiž v súvislosti s kreovaním lepších podmienok pre mobilitu umeleckých diel a iných typov kultúrnych objektov označený ako hlavná prekážka. Účastníci konferencie konštatovali, že situáciu by mohol podstatne zlepšiť systém porovnateľných a kompatibilných schém štátnej zábezpeky vo všetkých európskych krajinách a odporúčali vychádzať z anglosaského modelu. Počas holandského predsedníctva skupina expertov z EÚ múzeí pripravila dokument *Lending to Europe*, kde boli identifikované hlavné tematické okruhy a obsahuje praktické odporúčania EÚ pre múzeá a obdobné inštitúcie.

Ďalšie konferencie sa konali v Manchestri (2005) a v Helsinkách (júl 2006), kde sa uskutočnilo šieste stretnutie expertov z členských krajín EÚ na tému zvýšenia mobility zbierok európskych múzeí a galérií. Vystúpenia jednotlivých rečníkov boli subsumované do troch tém:

- hodnota a hodnotenie – odstraňovanie prekážok;
- dlhodobé výpožičky – zlepšovanie prístupu;
- európske odporúčania pre administráciu výpožičiek.

Viacero rečníkov sa pri svojich vystúpeniach odvolávalo na hlavné témy haagskej a manchesterskej konferencie, ktoré oscillovali okolo problematiky

štátnych záruk (State Indemnity Scheme). Bolo konštatované, že medzi 15 členských štátov, ktoré už reálne pracujú s podobným inštitútom zakotveným vo svojej národnej legislatíve, pribudol aktuálne ďalší – Česká republika.

Najdôležitejšia časť konferencie *Encouraging the Mobility of Collections* v Helsinkách nastala v momente prezentovania a odsúhlasenia *Konceptu Akčného plánu pre EÚ podporu mobility muzeálnych zbierok a výpožičných štandardov: spoločný prístup pre politiku a opatrenia*. Akčný plán bol navrhnutý skupinou expertov najmä zo šiestich minulých či budúcich predsedníckych krajín z rokov 2004–2007 (Holandsko, Veľká Británia, Luxembursko, Nemecko, Fínsko, Rakúsko) počas rakúskeho predsedníctva v prvom polroku 2006. Jeho hlavné témy vychádzajú z dokumentu *Lending to Europe* a sú to:

- administrácia výpožičiek a výpožičné štandardy;
- schémy štátnych záruk;
- hodnotenie, samopoistenie a nepoistenie zbierkových predmetov;
- imunita voči konfiškáciám;
- poplatky za výpožičky a dlhodobé výpožičky;
- budovanie dôvery/sieťovanie;
- digitalizácia.

Následne boli zostavené pracovné skupiny pre jednotlivé hlavné okruhy problémov, s výnimkou problematiky digitalizácie zbierok, ktorá je už rozpracovávaná špecializovanou pracovnou skupinou v rámci EÚ koordinácie pre digitalizáciu kultúrneho a vedeckého obsahu. Rozpracovanie jednotlivých okruhov je prezentované prostredníctvom www stránky: www.museumcollectionthemove.org. V súčasnosti (na obdobie rokov 2008–2010) je zriadená pracovná skupina pre mobilitu umeleckých zbierok a činnosť múzeí vrátane expertov členských štátov, ktorá nadväzuje na prácu šiestich skupín zriadených v rámci akčného plánu EÚ na podporu mobility muzeálnych zbierok a noriem výpožičiek. Táto pracovná skupina bude podľa potreby posudzovať nasledujúce oblasti, podávať

o nich správy a vydávať odporúčania (aj formou uznávania najlepších postupov, vydávania návrhov na iniciatívy v oblasti spolupráce medzi členskými štátmi alebo na úrovni ES a návrhov týkajúcich sa metodických prvkov na hodnotenie pokroku):

- navrhovanie mechanizmov na stimuluovanie mobility umeleckých zbierok vrátane dlhodobých pôžičiek (napr. náhrada, digitalizácia, nepoistovanie, stretnutia expertov, porovnanie systémov ohodnotenia umeleckých zbierok, budovanie dôvery);
- preskúmanie možností odstránenia prekážok pre mobilitu umeleckých zbierok, ktoré pretrvávajú v príslušných právnych a administratívnych rámcoch na vnútroštátnej úrovni (napr. otázky poistenia, absencia imunity voči zaisteniu);
- porovnanie vnútroštátnych právnych predpisov týkajúcich sa múzeí alebo podobných predpisov s cieľom podporiť prístup ku kultúre;
- výmena najlepších postupov v oblasti predchádzania krádežiam, návratu ukradnutého tovaru, nedovoleného obchodovania s umeleckými zbierkami a preskúmanie možností, ako zlepšiť situáciu aj uplatnením príslušných predpisov.

V našich podmienkach bolo a ešte stále je množstvo ďalších špecifických problémov, ktoré širšej výmene relevantných výstavných projektov zo zahraničia bránia: od nedostatočných štandardov v oblasti klimatických či bezpečnostných podmienok, cez slabé inštitucionálne väzby (s výnimkou najbližšieho zahraničia) alebo jazykovú vybavenosť múzejných odborníkov či manažmentu. Je však potešiteľné, že za ostatných niekoľko rokov mnohé z odporúčaní, ktoré tieto konferencie vysielali smerom k členským krajinám EÚ, boli realizované: pred rokom a pol vyšla ako príloha časopisu *Múzeum* publikácia *Mobilita zbierok – Súhrn rád pre európske múzeá v otázke pohybu zbierok*, zhŕňajúca základné postupy a odporúčania pre mobilitu zbierok. Najvýznamnejšou zmenou v tejto obla-

sti je však prijatie nového zákona č. 207/2009 Z. z. o podmienkach vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty, ktorý v § 6 s názvom *Dotácia zo štátneho rozpočtu na náhradu škody vzniknutej pri dočasnom dovoze predmetu kultúrnej hodnoty na územie Slovenskej republiky* v podstate rieši otázku štátnych záruk za artefakty vysokých hodnôt dovázaných v rámci výstavného projektu.

Tento významný legislatívny nástroj by mohol napomôcť eliminácii resp. podstatnému zníženiu nákladov na poistenie výstav, ktoré spolu s výdavkami na transport v kontexte finančných nárokov na dovoz špičkových zbierkových kolekcí, predstavujú ich podstatnú časť. Znenie § 6, odst. 3 totiž predpokladá, že pri dovoze významných výstavných kolekcí bude možné poskytnúť záruku

od 40 000 EUR do 10 000 000 EUR na jeden predmet. Keďže povinnosť ustanoviť všeobecne záväzný právny predpis o poskytovaní dotácií tento zákon ukladá ministerstvu, naša odborná komunita očakáva, že v najbližšom čase sa dozvieme podrobnosti o tejto kľúčovej otázke mobility zbierok v podmienkach SR, najmä čo sa týka možnosti dovozu výstav vysokých hodnôt.

Mobilita v praxi očami múzejného kurátora

Mária Čelková

Galéria J. Kollára v Banskej Štiavnici

Mobility in Practice as Seen by a Museum Curator

Author gives an account on working experience of a museum curator with borrowing exhibits for the "Masterpieces of Banská Štiavnica from Foreign Museums" exhibition in 2005. For a short period, it brought the unique 16-19th century objects back to Banská Štiavnica. The exhibits were borrowed from museums in Hungary, Bohemia as well as from the parish offices in Central Slovakia. The successful exhibition was later reinstalled also in the Central Mining Museum in Sopron, Hungary.

Dlhoročné praktické skúsenosti bývajú neoceniteľným prínosom v odbornej práci. Skúsenosti múzejného a galerijného pracovníka Slovenského banského múzea a Galérie Jozefa Kollára v Banskej Štiavnici mi pomohli pri organizovaní medzinárodnej výstavy s názvom *Skvosty Banskej Štiavnice zo zahraničných múzeí*, ktorá bola prístupná verejnosti v termíne od 19. 8. – 30. 10. 2005.

Ideovými otcami prezentácie boli prof. L. Miklós, DrSc., vtedajší minister životného prostredia a Dr. J. Labuda, CSc., riaditeľ nášho múzea. (Slovenské banské múzeum je pod správou Mi-

nisterstva životného prostredia od roku 1999). Cieľom výstavného podujatia bolo aspoň na krátky čas prinavrátiť do Banskej Štiavnice vzácné zbierkové predmety, ktoré sa v súčasnosti nachádzajú v múzejných inštitúciách v Maďarsku, Českej republike, Nemecku, Rakúsku. Tam sa dostali ešte v minulých storočiach za rôznych okolností a ako časť zbierkového fondu najvýznamnejších štátnych národných alebo špecializovaných baníckych múzeí sú súčasťou spoločného kultúrneho dedičstva.

Ako kurátorka výstavy som stála pred neľahkou a zodpovednou úlohou. Pri spätnom pohľade musím konštatovať, že keby bola už vydaná brožúra s názvom *Mobilita zbierok: Súhrn rád pre európske múzeá o otázke pohybu zbierok* (Bratislava 2007), pravdepodobne by som postupovala vedeckejším spôsobom.

Príbehom mesta Banská Štiavnica je dobývanie a spracovanie drahých kovov – zlata a striebra. Historicky patrí k najstarším a najvýznamnejším banským mestám v strednej Európe. Jeho vzácnu, slávnu a jedinečnú minulosť prostredníctvom originálnych zbierkových predmetov mala priblížiť aj uvedená výstava, ktorú sme pripravovali klasickým a osvedčeným spôsobom. Predovšetkým sme v muzeálnych inštitúciách zisťovali, kde všade sa ban-

skoštiavnické zbierky nachádzajú, aj podmienky ich zapožičania. Pozitívom bolo, že s väčšinou vybraných zahraničných múzeí dlhoročne spolupracujeme, a tak sme nezačínali „na zelenej lúke“. Z odbornej literatúry som si vypracovala zoznam vhodných zbierok, určila ich charakter, ohraničila datovanie. Zamerali sme sa na atraktívne zbierky z obdobia 16. až 19. storočia, resp. s presahom do roku 1918. Dôraz sa kladol na predmety atraktívne pre návštevníka (ktoré by zároveň dokumentovali význam mesta v minulosti), na zlatnícke a striebornícke artefakty, zbierky baníctva, výtvarné umenie, existenciu Baníckej a lesníckej akadémie.

Administratívne práce som realizovala v spolupráci s kolegyňou Mgr. G. Markovou. Naším najväčším problémom pri kontakte so zahraničnými múzeami bola rečová bariéra (pomohli kolegovia) a centrálny e-mail múzea, ktorý znamenal podstatné časové oneskorenie správ, a tak komunikácia bola veľmi nepraktická a zdržujúca.

Už v prípravných fázach výstavy bolo jasné, že finančné prostriedky nášho múzea, plánované na jej realizáciu, nebudú postačovať. Preto bolo nevyhnuté vypracovať projekt na Environmentálny fond MŽP. Tento bol úspešný a získali sme 70 % financií. So sponzorstvom je to v Banskej Štiav-

nici veľmi ťažké, veľké podniky Rudné bane, Pleta, Tabaková továreň a pod. skončili svoju činnosť. „Osvietení“ sponzori v regiónoch takmer nie sú, a tak sa nám nepodarilo nahovoriť žiadneho na podporu akcie.

Prvotná korešpondencia s riaditeľmi národných múzeí a ich požiadavky spôsobili, že sa okruh výpožičiek zúžil na Česko a Maďarsko. Finančné nároky na požiadavky (poistenie zbierok počas transportu a trvania výstavy, špeciálne balenie zbierok do špeciálnych krabíc, asistenciu kuriéra (cestovné, diéty, ubytovanie, ozbrojený transport) vedenia Kunsthistorisches Museum vo Viedni a Deutsches Bergbau-Museum Bochum sme si nemohli dovoliť. Nastúpil variant B – doplnenie zbierkových predmetov zo stredoslovenských múzeí a farských úradov. Všade na Slovensku a Českej republike som sa stretala s veľkým porozumením riaditeľov múzeí a kurátorov zbierok, ich ochotou a pomocou zapožičať zbierkové predmety bez finančných nárokov na poistenie, nepožadovali špeciálne balenie, ozbrojený transport. Dozista tomu napomohli dlhoročné vzájomné dobré vzťahy vedenia nášho múzea, spolupráca pri organizovaní a výpožičkách zbierok pre ich výstavné akcie. Súhlas Ministerstva kultúry ČR a MR si vybavili sami.

Transporty z Prahy – zbierky z Národného múzea (minerologické) a Technického múzea (banská technika, modely), ako aj z Hornického múzea v Příbrami (uniforma, fotografie, plastiky), sme realizovali vlastným autom a šoférom (za pomoci kurátorov boli zbierky zabalené). Rovnako sme postupovali aj v spolupráci s NBS – Múzeom mincí a medailí v Kremnici, Stredoslovenským múzeom v Banskej Bystrici či farskými úradmi v Banskej Štiavnici a Španej Doline. Po prvý raz boli kompletne vystavené vzácne liturgické predmety.

Tvrdým orieškom ostávalo Národné múzeum v Budapešti (Magyar Nemzeti Múzeum), ktorého zbierkový fond je pre banskoštiavnickú históriu kľúčový. Táto vyše dvestoročná inštitúcia vlastní

záčne banícke insígnie Banskej Štiavnice a Banskej Belej (pozlátené kladivko a železko z rokov 1538 a 1650), *handstein* z čias cisárskych návštev Habsburgovcov, bohatý obrazový a grafický materiál, liatinové artefakty, štiavnické fajky, numizmatický a fotografický materiál. K výpožičke pristúpilo Národné múzeum podľa najnovších metód a európskych štandardov. Po dlhej korešpondencii nám táto inštitúcia umožnila realizovať výskum a výber zbierok na jednotlivých odborných oddeleniach. Požadovala vhodné (a vysoké) poistenie zbierkových predmetov v spoločnej poisťovni UNIQA (ohodnotenie zbierok bolo na naše pomery vysoké a dokumentovalo, ako si maďarskí múzejníci cenia zbierky). K ďalším podmienkam výpožičky patrili balenie zbierok za účasti vlastného kurátora do špeciálne vyrobených krabíc, transport špeciálnou prepravnou firmou (klimatizovaným vozidlom), zameranou na transport zbierok tzv. KUNSTTRANS s ozbrojenou posádkou, účasť kuriéra pri vybaľovaní zbierok, stráženie výstavných miestností počas celého trvania výstavy v Banskej Štiavnici ozbrojenými strážnikmi. Rovnaká schéma sa opakovala po vrátení predmetov do Budapešti.

Aj použitie fotografií predmetov na tlačoviny predstavoval problém: dosiahli sme jednorázový súhlas s publikovaním na pozvánke, plagáte a skladačke; ďalšie reprodukcie už boli vysoko spoľahlivé.

Z iných maďarských múzeí sme vďaka dobrej dlhoročnej vzájomnej spolupráci získali zbierkové predmety z Centrálného banického múzea v Šoprone, Zlievárenského múzea v Budapešti, Knižnice a stálej expozície Baníckej a lesníckej akadémie z Baníckej fakulty v Miškovci.

Prídel finančných prostriedkov na výstavu sme pomerne rýchlo vyčerpali a neostalo na kvalitnejšiu inštaláciu či odborný katalóg k prezentácii (plánovaný, pre budúcnosť určite aj osožný). Vytlačená bola len skromná brožúrka so slovensko-anglicko-nemecko-maďarským stručným textom, ktorá býva pre

veľké zahraničné múzea samozrejmosťou. Kvalitný katalóg z každej významnej výstavy dokumentuje najvýraznejším spôsobom jej charakter, hodnotí význam zbierky, originálnu výstavnú prezentáciu, slúži ku komparatívnemu výskumu. Je zavŕšením náročnej odbornej práce kurátora a prináša aj objavné pojednania o zbierkových fondoch.

Na výstave *Skvosty...* sa stretli domáce i zahraničné zbierkové predmety (polovica zo 140 prezentovaných predmetov pochádzala zo slovenských inštitúcií). Domnievam sa, že v konečnom dôsledku splnila svoje poslanie a v hlavnej turistickej sezóne oslovila domácu i zahraničnú verejnosť (početní návštevníci mesta sa o nej vyslovovali len pozitívne). Aj odborníci si prezreli vzácne zbierky lokálne pochádzajúce z Banskej Štiavnice a nemuseli cestovať do Maďarska či Českej republiky.

Pre múzejných pracovníkov bola príprava a realizácia výstavy zase poučením, niekedy až trpkým, vo viacerých aspektoch: na pracovníkov múzeí v regióne sa pozerá inak ako z centra krajiny (podstatné sú dostatočné odborné skúsenosti pracovníkov múzea, vhodné výstavné priestory, veľmi dôležitá je bezpečnosť zbierok pred odcudzením, signalizácia, klimatizačné prístroje, bezpečné a vhodné výstavné prvky, inštalčné možnosti, prevádzkovanie a propagácia výstavy a pod.). Príprava a realizácia takto koncipovanej medzinárodnej výstavy prináša mnohé problémy a je nad silu jedného kurátora. Mala by byť výsledkom práce dobre organizovaného tímu, ktorý má profesionálne ambície. Vyskytli sa problémy organizačné (koordinátor akcie), personálne (zaangažovanosť spolupracovníkov), profesionálne (odborné kvality a skúsenosti), ľudské (kolegialita, porozumenie, náročná práca mimo pracovnej doby, únava), finančné (nedostatok peňazí na akciu, nedostatok sponzorov).

Napriek všetkému bola výstava úspešná a po slovenskej verzii prezentovaná následne koncom roka 2007 v Centrálnom banickom múzeu v Šoprone.

Základní formy muzejního vzdělávání

Alexandra Brabcová

Momentum Consulting – management kulturně historického dědictví, Praha

Essential Forms of Museum Education

The author defines two essential forms of museum education based upon cultural history and museum artifacts: education through art and revived history. These categories arose as a result of necessary systemization of museum educational projects within the Open-Door-Museum Program/ Brána muzea otevřená (supported by the Open Society Fund, Prague 1997–2002).

Předešlý článek se zabýval pojmovým vymezením oblastí výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví ve vztahu k muzejní pedagogice. V tomto pokračování bych se ráda zaměřila na dvě základní formy muzejního vzdělávání, založené na kulturní historii a artefaktech, které ji v muzeích dokládají, a to: výchovu uměním a oživenou historií. Tyto kategorie vznikly jako výsledek nutné systemizace muzejních vzdělávacích projektů v rámci programu Brána muzea otevřená (Nadace Open Society Fund Praha, 1997 – 2002). Pojem výchova uměním přihlíží k anglosaskému úzu Art Education, snaží se o vymezení vůči školní výuce výtvarné výchovy. Oživená historie se pojmově pokouší přesáhnout anglický pojem *Living History* (živá historie), který je spojován především s animačními programy v interiérech památkových objektů.

Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví, jako zastřešující disciplína muzejní pedagogiky

Přestože koncepce památkové péče (včetně dějin umění) historicky vřazuje Českou republiku spíše do okruhu zemí jako jsou Rakousko, Německo a Francie, inspirativní pro nás byl především

britský model výchovy ke vztahu ke kulturně-historickému dědictví. Lze předpokládat, že ten se ve sjednocené Evropě bude stále silněji prosazovat již z pouhé snahy snížit extrémní finanční zátěž, jakou představuje udržování celého hmotného kulturně-historického dědictví pro veřejné rozpočty.

Poučení občané jsou stále více ochotni zasazovat se o památky, chránit je, bránit jejich poškozování a přispívat na jejich údržbu – a především vnímat jejich smysl pro svůj vlastní život. V této souvislosti je zajímavé se blíže seznámit se vzdělávací funkcí hlavní britské organizace, principiálně zodpovědné za památkovou péči ve Velké Británii – English Heritage – založené v roce 1983, která je z 80 % financována státem. English Heritage pomáhá učitelům a jiným vzdělavatelům na všech úrovních v systému celoživotního vzdělávání k tomu, aby mohli využít památky jako cenný pramen ve své každodenní práci. Pro školy je tento systém rozpracován do všech relevantních předmětů napříč osnovami a jeho základní součástí jsou manuály pro učitele, jež jim umožňují přenést vyučování mimo třídu.

Úřad pro školní osnovy a inspekci Velké Británie na to navázal tím, že v roce 1995 vytvořil speciální průvodce pro zaměstnance muzeí, galerií, historických památníků a areálů, který mj. popisuje, jak mohou být tyto instituce využity při výkladu státních školních osnov. Sjednocujícím pojmem je „národní dědictví“, jež zahrnuje využití historických budov, hradů a zámků, historicky cenných parků, archivních dokumentů, sbírkových předmětů muzeí a podobně pro potřeby vzdělávání.

K těmto účelům English Heritage nabízí 400 památkových objektů ve své správě, které ročně navštíví přes půl

milionu žáků, studentů a učitelů. V osnovách škol je zmíněna návštěva muzea nebo historické památky všude tam, kde si žáci mají osvojit schopnost interpretovat minulost, rozlišovat mezi jednotlivými způsoby výkladu historických událostí a objasňovat historické souvislosti s využitím různých zdrojů informací.

Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví může sloužit jako souhrnná disciplína, která má výjimečný význam pro školní vzdělávání na základním stupni a na středních školách a v širším významu zastřešuje i další formy vzdělávacích projektů v oblasti kulturní historie. V předešlém článku byla zmíněna zejména jako studium vlastní lokality. Každou starou budovu, stejně jako historické území, lze využít k učení. Je důležité, aby děti a mladí lidé porozuměli tomu, že historické prostředí je všude kolem nich, aby byli schopni jej ocenit a ochotni je chránit. Studium místního historického charakteru nabízí vynikající příležitosti pro spolupráci muzea a školy.

V řadě případů jsou mimo to i samotné budovy muzea a školy památkami se svou vlastní historickou hodnotou a příběhem. Zkoumání vlastního prostředí vtahuje žáky a studenty nejen do historie jejich oblasti, ale i do její přítomnosti a budoucnosti. Týká se jejich vlastní zkušenosti a má vliv na rozhodnutí, která učiní o své budoucnosti. V rámci školy se dá využít napříč osnovami, vede žáky jak k praktické, tak k teoretické práci a také mimo školní třídu, do komunity.

Zvláštní postavení v rámci širší výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví mají zejména disciplíny muzejního vzdělávání – výchova uměním a oživená historie.

Výchova uměním

Každé muzeum, jako ideální prostředí učení, nabízí celé spektrum vzdělávacích příležitostí. V muzeu umění se však možnosti zdají být takřka nevyčerpatelné: vyzkoušení různých technik, umělecké vzdělání, pochopení podstaty sběratelství, rozpoznání hodnoty uměleckých předmětů, které nás obklopují, formování vkusu. Muzeum nám pomáhá pochopit, co nám umění nabízí pro náš osobní život, jaký má vliv na naše myšlení, chápání sebe sama, našeho jednání i způsobu, jakým si osvojujeme svět. (V celém tomto textu je pro zjednodušení užíván pojem „muzeum umění“ zástupně i za galerijní instituce, které mají sbírky a nejsou soukromé, stejně jako pro muzea, jež chovají sbírkové předměty umělecké nebo umělecko-historické povahy.) Málokterá disciplína umožňuje takový rozvoj kreativity jako výchova uměním (art education), která si může dovolit zohlednit ve vzájemné interakci individualitu dítěte, učitele i umělce.

V tomto smyslu znamenala pro umělecký svět i pro svět muzeí umění skutečný průlom teorie rozmanitých inteligencí (multiple intelligences), zformulovaná v roce 1985 profesorem Harvardovy univerzity, psychologem Howardem Gardnerem (český termín viz překlad autorovy knihy *Dimenze myšlení*). Gardner tvrdí, že musíme do teorie inteligence zahrnout daleko širší a obsažnější soubor schopností, než dosud činíme, abychom postihli celou oblast lidského myšlení.

Gardner definoval inteligenci jako schopnost řešit problémy nebo vytvářet produkty, jež mají v jednom nebo více kulturních prostředích určitou hodnotu, aniž by se zaměřoval na zdroje nebo měření těchto schopností. Přelomový charakter jeho teorie spočívá v tom, že na rozdíl od dosud převažujícího chápání inteligence, jako výlučné schopnosti verbálního a logického vyjádření, staví pojetí, které je pluralitní. Zahrnuje spektrum sedmi různých druhů inteligencí (jež jsou samostatnými kognitivními procesy, způsoby vnímání, výkladu

a třídění jevů). Konečným výsledkem používání každého typu inteligence je specifický typ kreativity.

Gardnerova teorie byla, zejména ve Spojených státech, přijata s velkým zájmem a její autor ji v 90. letech minulého století spolu s týmem vědců dále rozpracovával do modelu školy zaměřené na jednotlivce. Důsledné přijetí teorie rozmanitých inteligencí by vyústilo ve zcela zásadní reformu vzdělávací soustavy na úrovni základního školství, orientovanou na rozvoj přirozených, avšak rozmanitých schopností každého dítěte. Přestože školy dosud výrazně nezasáhla, kulturní kruhy ji přijaly s nadšením a namnoze ji aplikovaly do praxe. Bude proto zajímavé se v krátkosti zaměřit na jednotlivé druhy Gardnerem definovaných inteligencí a prozkoumat, jaké možnosti má muzeum při jejich rozvíjení:

- jazyková inteligence, jako schopnost vyjadřování – přesného a evokativního užití slov – schopnost rozlišení různých významů slov, schopnost uplatnit rytmus a tón ke zdůraznění efektu (jež je nejvýraznější u básníků a má ji většina dětí) může být v muzeu užita např. při literárně-uměleckém kurzu pro dospělé, při využití sbírek nebo jednotlivých děl k literárnímu zpracování; dětem lze zadat napsání básničky a starším žákům povídky, studenti mohou vytvořit esej o konkrétním muzejním objektu,

- logická a matematická inteligence, jako schopnost osvojovat si svět a pracovat logickým a matematickým způsobem, v dřívějším pojetí souhrnně označovaná jako inteligence; v muzeu se pro ni nabízí celé spektrum aktivit, založených na logických souvislostech či interaktivní výstavě, včetně počítačových programů,

- prostorová inteligence, jako schopnost formovat v mysli prostorové modely a dále s těmito modely pracovat – již disponují zejména architekti, sochaři a malíři – se v muzeu může uplatnit v různých experimentálních programech a výtvarných dílnách (rekordním počtem návštěvníků dokládala úspěšnost takovéto vzdělávací strategie vý-

stava vynálezů Leonarda da Vinci v muzeu Schottenstift ve Vídni, která v počítačových simulacích využívala kombinaci této inteligence s předchozí a nabízela mj. počítačový program stavby mostu podle Leonardova původního zadání),

- hudební inteligence, jako schopnost zpívat, hrát a skládat hudbu může být v muzeu využita při programech, jež umožňují vyjadřovat pocity z uměleckého díla prostřednictvím dobové hudby a hudebních nástrojů k lepšímu pochopení určitého období (při jednom z pravidelných programů Izraelského muzea v Jeruzalémě se návštěvníci inspirovali obrazy moderního umění a hrou na jednoduché hudební nástroje se snažili vyjádřit, jak na ně tato díla působí),

- tělesně-pohybová inteligence, jako schopnost užívat část těla nebo celé tělo k určité činnosti, kterou ovládají např. tanečníci nebo řemeslníci, může být v muzeu velmi dobře využita v řemeslných dílnách nebo v muzejním divadle,

- personální inteligence (interpersonální), jako schopnost rozumět druhým lidem a úspěšně s nimi spolupracovat, která se vyskytuje u úspěšných učitelů, psychologů či manažerů a kterou lze v muzeu rozvinout při jakékoli činnosti vyžadující spolupráci (učení je především sociálním procesem a programy řady světových muzeí jsou přímo postaveny na spolupráci dětí v muzeu na řešení zadaných úkolů),

- personální inteligence (intrapersonální), jako schopnost porozumět sám sobě a mít značný vliv na vlastní osobní rozvoj, je inteligencí nejméně prozkoumanou a nejméně rozšířenou; zjevně souvisí s tím, co se jednotlivec rozhodne sám si pro sebe vybrat a dá se jí jen těžko vycházet vstříc plánovanou programovou nabídkou.

Teorie rozmanitých inteligencí se stala společným jmenovatelem muzeí a vzdělávacích institucí tam, kde vyšla vstříc oboustranné potřebě programů zaměřených na rozvíjení kreativity. Navíc vzdělávacím pracovníkům muzeí umožnila porozumět skutečnosti, že jejich návštěvníky mohou být i lidé, pro

něž vizuální vnímání není dominantním způsobem přijímání skutečnosti. To je přiměřelo k tvorbě zcela nových strategií svědčících o tom, že muzea umění mají v této oblasti často větší možnost stimulovat děti než škola.

Úkolu individualizovat výuku tak, aby bylo možno rozvinout potenciál každého dítěte, a aby vzdělávání směřovalo k porozumění, nelze v současných podmínkách školy vyhovět. Tyto požadavky nemůže splnit ani muzeum v jednom programu, v promyšlené a dlouhodobé vzdělávací koncepci muzea se však do značné míry dají vzít v úvahu.

Právě tady se ukazuje svébytná hodnota, kterou nabízí jen muzeum – to znamená, že návštěva muzea nemá být chápána jen jako poněkud zábavnější vyučovací hodina ve škole. Výchova uměním, jako disciplína muzejního vzdělávání, by měla především vycházet z rovnováhy mezi stimulováním fantazie a zvědavosti na jedné straně a poznáním na straně druhé. Howard Gardner na První konferenci evropských dětských muzeí v Lisabonu v roce 1998 řekl, že v procesu výchovy a vzdělávání potřebujeme najít způsob, jak lidem umožnit, aby si uchovali zvědavou a tvořivou mysl pětiletého dítěte a zároveň porozuměli světu, který nás obklopuje, protože jinak bychom civilizaci nepotřebovali.

Jaké má tedy výchova uměním zázemí a možnosti a co ji odlišuje od výtvarné výchovy vyučované ve školách?

Podle britské definice uvedené v národním vzdělávacím plánu je výchova uměním, případně výchova prostřednictvím umění (*learning through art*), rozvíjením vizuální gramotnosti, vědomostí a porozumění umění, uměleckému řemeslu a designu, včetně dějin umění našeho uměleckého dědictví a řady jiných uměleckých tradic, spolu s rozvíjením schopnosti vytvářet praktické vazby mezi těmito aspekty a žakovou vlastní prací.

Vizuální gramotnost zde chápeme jako rozvoj širší schopnosti „číst obrazy“, podobně jako se učíme čtení a porozumění textům. Nejde jen o es-

tetický a emocionální aspekt, ale také o poznání způsobů zobrazování. To je důležité zejména v dnešní ponejvíce vizuální kultuře, která nás obklopuje na každém kroku.

Tato definice by nám prozatím mohla posloužit jako východisko, než se výchova uměním v českém prostředí bude konstituovat jako samostatný obor a vyjasní si své vazby s výtvarnou výchovou. Jak výtvarní, tak muzejní pedagogové ostatně mají na co navazovat i v naší tradici, pokud se rozpomenou na pojem umělecká výchova, který byl v české uměnovědě a pedagogice používán již na začátku minulého století, s cílem odstranit mezeru vzniklou mezi divákem a tvůrcem.

Současná výchova uměním, odehrávající se v muzeu, by měla – přímo či nepřímo – užívat za svůj základ sbírkové předměty nebo vědomosti v muzeu dostupné. Pokud se opírá o sbírkové předměty, může vycházet z metody objektového učení zakotveného v konstruktivistické pedagogice (viz příští pokračování tohoto článku). Většina programů, jež vycházejí ze stálých expozic nebo výstav muzeí umění, směřuje k objektovému učení a usiluje o dlouhodobý a systematický vztah se školou, založený na takovém rozvoji vizuální gramotnosti, jež by škola mohla konkrétně propojit se svými osnovami. Všem projektům výchovy uměním by mělo být společné to, že usilují o aktivní komunikaci návštěvníka s výtvarným dílem, kladou důraz na zážitek a jeho autentičnost a snaží se učinit návštěvu muzea umění pravidelnou součástí života svých návštěvníků.

Oživená historie

Muzea jsou místa, která vypovídají o lidské historii minulé, současné i budoucí. Jsou v nich uchovávána svědectví o křížovkách, na nichž stojí ti před námi, o volbách, jež učinili nebo jež musíme udělat my, o naší osobní i vzájemné odpovědnosti.

Většina muzejních expozic a výstav je však koncipována tak, že bez znalosti historických souvislostí jim náv-

štěvníci nemohou porozumět. Tato skutečnost se týká zejména dětí a narušuje vzdělávací hodnotu muzea. Přestože by muzea mohla učitelům historie posloužit jako vynikající učební prostředí – zejména v oblasti objektového učení – řada překážek ze strany školy i muzea svědčí o opaku.

Zaměřme se proto na roli muzea samého, na styčné plochy obou institucí ve výuce historie, na jejich možnosti spolupráce a nakonec na nutné předpoklady, které je třeba vytvořit, aby muzeum mohlo sloužit také k vzdělávacím účelům v oblasti historie.

Impulsem pro zamyšlení nad vlastní činností by mohl být pro naše muzea zajímavý dokument Posudek výsledků české části mezinárodního projektu *Youth and History, Comparative European Project on Historical Consciousness among Teenagers* (Mládež a dějiny, srovnávací projekt historického povědomí u teenagerů, organizovaný asociací EUROCLIO, zastřešující více než 40 evropských asociací učitelů dějepisu). Podklady ze škol ČR byly zpracovány na katedře historie Pedagogické fakulty Masarykovy Univerzity v Brně v letech 1997 a 1998 tak, aby umožnily porovnat úroveň znalostí v oblasti historie patnáctiletých a šestnáctiletých žáků s jejich vrstevníky z více než dvou desítek zemí Evropy. I když se výzkum zaměřil na roli školy ve výuce historie, pro muzea mohou být inspirativní výsledky v následujících oblastech.

Úroveň schopnosti chápat chování lidí v minulosti na základě rekonstrukce charakteristických situací a myšlenek v období, ve kterém žili, byla u českých studentů velmi nízká, stejně tak jako schopnost práce s dokumenty. Další rezervy se objevily v oblasti využívání dějin k vysvětlení současné světové situace a ke zjištění tendencí změn, kde by se Česká republika spolu s Maďarskem umístila na posledním místě tabulky. Byla zjištěna i malá pozornost při studiu dokumentů, obrazů a map. Výsledky v kategorii zkoumání, jak se žáci učí chápat tradice, charakter, hodnoty i úkoly svého národa a společnosti, byly

rovněž pod evropským průměrem. Nejhorší výsledky se objevily ve zkoumání tématu hodnocení a ochrany historických památek, kde by Česká republika obsadila poslední místo spolu s Belgií – více než 80 % českých žáků vyjádřilo k památkám lhostejný vztah.

Zejména v této kategorii se nabízí otázka, jaká je kvalita výuky dějin umění na katedrách výtvarné výchovy a dějepisu pedagogických fakult v České republice. Pro muzea nejsou celkové výsledky mezinárodního projektu příliš povzbudivé ani v ostatních zemích. Ukazují, že pouhých 5,5 % mladých lidí v Evropě navštěvuje muzea v průběhu výuky historie často, zatímco 83 % velmi zřídka. Většina muzeí evropských zemí, ČR nevyjímaje, však uchovává předměty kulturní historie, které tvoří značnou část jejich sbírkového fondu.

Leží skutečně veškerá odpovědnost za to, jak mladí lidé chápou historické souvislosti, na přetížených bedrech školy?

Role muzeí spočívá především v tom, pomoci žákům a studentům zprostředkovat historické souvislosti, zejména pomocí sbírkových předmětů, a to na ně klade úkol sladit vlastní cíle a úkoly s vzdělávacími institucemi v oblasti výuky historie. Jsou známy výzkumné práce analyzující rozdílné vnímání historického času u dětí různého věku. Děti ve věku 4–5 let jsou údajně schopny shrnout události jednoho dne; teprve v 7–9 letech zvládnou seřadit členy rodiny podle věku nebo pochopit koncept historické posloupnosti. Schopnost správně spojovat data a historické události, osoby nebo období se objevuje až během školní docházky a plně se rozvíjí na střední škole. Proto se naše muzea při koncipování svých aktivit pro veřejnost již do budoucna neobejdou bez vzdělávacích pracovníků obeznámených se současnými psychologickými a pedagogickými teoriemi, které zohledňují způsoby, jak lidé poznávají a učí se.

Žák by měl umět vstoupit do myšlenkového světa a pocitů osob, jež se podílely na nějaké historické události, chápat rozdílné postoje, aniž by nutně s motivacemi jednotlivých aktérů souhlasil. Jen pak může interpretovat jejich jednání. Výuka historie vyžaduje dostatečnou praxi v představivosti a také schopnost studovat vlastní historii s laskavým pochopením, jak mj. píše Chris Husbands v knize *What is History Teaching? Language, Ideas and Meaning in Learning about the Past*.

Žákům a studentům je třeba nejen zprostředkovávat pochopení minulosti, ale také v nich pěstovat kritické myšlení vůči historii. Zároveň se musí naučit klást otázky a na základě dostatečných znalostí si vytvářet vlastní názor. Právě v tom může muzeum školy významným způsobem pomoci.

Tento text byl převzat z publikace Brána muzea otevřená, Nakladatelství JUKO 2002.

Upraveno a zkráceno.

Pohovorme si o smrti interaktivna výstava pre ľudí vo veku od 6 do 99

Marcela Lukáčová
SNM-Oddelenie múzejnej pedagogiky, Bratislava

Let's Talk about Death. An Interactive Exhibition for People aged 6 to 99

The museum professional staff of the ZOOM Children's Museum in Vienna in cooperation with the Children's Museum in Berlin prepared an exhibition about death, intended mainly for children. In several German cities, this itinerant exhibition was met with a very positive response by children, young people and the parents. How did Austrian museum professionals succeed in conveying this demanding topic to children?

Názov a podtitulok výstavy napovedajú, že pracovníci ZOOM Detského múzea vo Viedni majú odvahu i zmysel pre humor. V spolupráci s Detským múzeom v Berlíne pripravili výstavu o smrti, určenú najmä pre detského návštevníka. Výstava je putovná, videli ju deti, mladí ľudia a ich rodičia vo viacerých nemeckých mestách a zatiaľ je na ňu veľmi dobrý ohlas.

Výstavu som navštívila spolu s ďalšími slovenskými múzejníkmi. Po vstupe do múzea väčšine z nás napadlo – Prečo výstava o smrti a ako je možné túto tému sprostredkovať deťom?

V skupine vznikla živá diskusia o vhodnosti témy pre deti i o tom, či ju

rakúski kolegovia predstavili prijateľným spôsobom, či deti netraumatizuje a ako na ňu detskí návštevníci reagujú. Kedže nás sprevádzala múzejná pedagogička Franziska Abgottsson, mali sme možnosť jej naše otázky položiť a dozvedieť sa, prečo sa ZOOM Detské múzeum rozhodlo porozprávať s deťmi o smrti. Východiskom výstavy je presvedčenie pracovníkov múzea, že deti majú právo diskutovať o smrti, veria, že by sme s nimi mali otvorene komunikovať a zdieľať aj takú zložitú tému, akou je smrť. Podľa autorov projektu tematická výstava tiež zvyšuje empatiu detí voči ich spolužiakom a kamarátom, ktorí majú so smrťou a zomieraním už

svoju skúsenosť. Deti sú často konfrontované so smrťou, kladú sa a dospelým neľahké otázky: Prečo starneme? Kde je moja stará mama? Čo sa deje po smrti alebo Ako smrť vyzerá? Výstava sa stavia k téme otvorene a s istým nadhľadom. Jej snahou nie je vyvolať v deťoch smútok alebo strach, ale po vzbudíť ich, aby hovorili a diskutovali o smrti, ako o bežnej súčasťi života¹.

Myslím si, že je to nanajvýš aktuálna téma, o ktorej by sa malo s deťmi viac hovoriť. Pod vplyvom počítačových hier, virtuálnej reality, odklonu od tradícií, spätých s vyrovnávaním sa so smrťou, deti strácajú reálnu predstavu o smrti, často sú kruté a nevedomujú si, že smrť je nenávratný proces... Napriek tomu ma pri prehliadke výstavy napadlo, že niektoré jej časti môžu spôsobiť deťom traumy alebo prehliť už existujúci strach zo smrti. Po troch mesiacoch od sprístupnenia výstavy však viedenski kolegovia takúto skúsenosť nemajú. Téma je podľa nich zložitá a kontroverzná najmä pre dospelých návštevníkov, deti ju zatiaľ prijímajú veľmi dobre. V priestoroch výstavy sú stále prítomní minimálne dvaja múzejní pedagógovia – špeciálne zaškolení na túto výstavu, ktorí v prípade potreby odpovedajú na otázky či prípadné obavy detských návštevníkov.

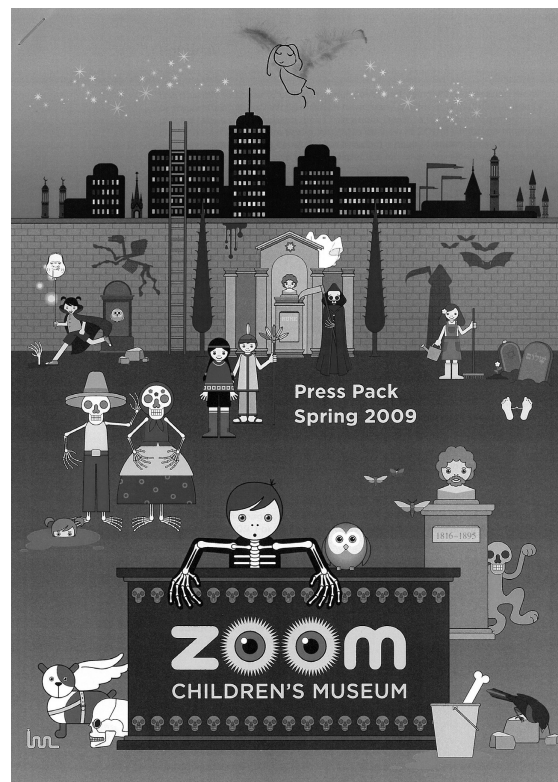
Vstupná miestnosť výstavy pripomína cestovnú agentúru, pri okienku dostanete cestovný pas (sprievodca výstavou), s ktorým sa môžete vydať na cestu do neznámej krajiny. Vstupujete cez stroj času, hlučné tikanie hodín a veľké kyvadlo pripomínajú neustále plynutie času. Pôsobivým prechodom časovou bránou sa dostávate do labyrintu ulíc, komôr a izieb. Spolu ich je trinásť a každá predstavuje inú tému či uhol pohľadu na smrť. V laboratóriu si namiešate vlastný elixír života, v kine si vypočujete detské hlasy a pozriete animovaný film o strate blízkeho človeka. Ďalšia izba predstavuje osobný príbeh odchodu starého otca, spracovaný vo forme cyklu umeleckých fotografií, galéria veku zobrazuje rodinný rodostrom a zmenu v živote človeka,

rôzne obdobia jeho života, starnutie. Cestou natrafíte aj na dom smútku, rôzne druhy truhiel, urien a náhrobných kameňov, ktoré sa používajú v jednotlivých krajinách. Na príklade mexickej slávnosti pripomínajúcej zosnulých, ktorá je plná farieb, sladkostí, kvetov a ovocia, tiež poznávate rôzne spôsoby vyrovnávania sa so smrťou v odlišných kultúrach. Výstava je ukončená veľkou bielou miestnosťou pripomínajúcou raj či rajsú záhradu, ktorej stromy môžu deti vyzdobit' svojimi ideami a predstavami o živote po smrti, napísanými na odkazových lístkoch.

Z hľadiska metodiky a múzejnej pedagogiky boli pre mňa veľmi zaujímavé texty výstavy – ich prístup, zvolený obsah, štylizácia, „jazyk“. Každá komora či izba má svoj text, ktorý je niekedy vstupný a motivačný, inokedy vysvetľujúci ideu miestnosti alebo podporujúci odvahu detí diskutovať o téme. Sprístupňovanie informácií a hodnôt, ktoré predstavujú múzea, formou textov pre deti je neľahká úloha. Myslím, že texty výstavy sa rakúskym múzejníkom skutočne podarili, pri ich čítaní cítite ako dôkladne vybrali každé slovo, neskázli do zbytočného zjednodušovania, zostali otvorení, zrozumiteľní a do každého textu dostali silný obsahový odkaz. Pre múzejného pedagóga sú texty a celá výstava výborným študijným materiálom metodiky prípravy interaktívnej edukačnej výstavy pre detského návštevníka.

ZOOM Detské múzeum vo Viedni aj v prípade tejto výstavy naplno využilo silnú stránku detských múzeí, ktorou je predovšetkým schopnosť pripraviť tematickú výstavu/expozíciu aj pre tie najmladšie deti, čo je pre bežné múzeum takmer nemožné.

Detské múzeá sú (zväčša) zbierkotvorné, profesionálne organizácie, ktoré rozvíjajú všetky múzejné oblasti a aktivity, ale zameriavajú sa výlučne na detského, mladého návštevníka a rodiny s deťmi. Sú to skutočne interdisciplinárne pracoviská, ktoré vychádzajú a stavajú na tradícii múzeí a vzdelávacích organizácií, a zároveň čerpajú

a nadväzujú na vývoj a odkazy psychológie, sociológie a pedagogiky. Detské múzeum môže byť jedinečné prostredie, ktoré umožňuje prepájať voľnejšiu prácu so zbierkovým predmetom, teda autentickým prameňom, s inovatívnymi, alternatívnymi pedagogickými/sociálnopedagogickými prístupmi v prostredí oveľa menej formálnom ako vo vzdelávacích organizáciách.²

Detské múzeá fungujú už viac ako 100 rokov. Prvé z nich boli založené v USA a väčšina vznikla ako pobočka existujúcich múzeí. Najstaršie detské múzeum na svete vzniklo v roku 1899 v New Yorku, bola to tiež pobočka Brooklynského centrálného múzea. Postupne vznikali vo veľkých amerických mestách a neskôr aj v Európe ďalšie detské múzeá. Viedenské detské múzeum bolo založené v roku 1994 a sídli v komplexe Museums Quartier (www.kindermuseum.at). Má štyri hlavné časti činnosti: výstavné priestory (dve tematické výstavy ročne), ZOOM Oceán, ZOOM ateliér (tvorivá dielňa) a ZOOM Lab, zameraný na multimediálne workshopy, tvorbu animovaných filmov a pod. Mimoriadne zaujímavý priestor je ZOOM Oceán, určený pre deti od

Vizuál pre-
zentačných
materiálov
k výstave

8 mesiacov do 6 rokov, ktorý tematicky vychádza zo sveta pod a nad hladinou mora. Zóna pod hladinou je určená pre batolatá a deti do 4 rokov a plne zodpovedá ich motorickým, poznávacím a sociálnym zručnostiam. Je to zvláštne prostredie, ktoré síce pripomína svet pod hladinou, ale v podstate v ňom nenájdete nič konkrétne. Všetky predmety, pomôcky a veci sú tu z rôznych

materiálov, majú rôznorodý povrch, tvary, vlastnosti... môžu vám pripomenúť zviera alebo rastlinu, ale v podstate nezobrazujú nič konkrétne, a preto povzbudzujú deti a rodičov, aby rozvíjali svoju fantáziu a predstavovali si tieto predmety v rôznych súvislostiach. Starší výskumníci môžu vyliezť o poschodie vyššie na palubu lode Famosa, ktorá sa plaví po ZOOM Oceáne, a vyskúšať

si rôzne úlohy a rolové hry, preskúmať ponorku a krajinu, do ktorej sa práve Famosa plaví (v dobe našej návštevy to bolo Grónsko).

PRAMENE

¹ Press Pack Spring 2009, ZOOM Children's Museum.

² Jůva Vladimír. Dětské muzeum: edukační fenomen pro 21. století. Brno: Paido, 2004.

O pôvode starého náhrobníka

Simona Jurčová

Západoslovenské múzeum, Trnava

On Origin of an Old Tombstone

Author elucidates destinies of the 14th century tombstone, installed in the permanent exhibition Sacral Monuments in the Museum of Western Slovakia in Trnava. The uncomplete museum documentation and after decades forgotten accession of tombstone, replaced from its original position caused later conjectures of historians and its uncorrect connecting with locality Starý Kláštor (Old Monastery) in Piešťany.

Západoslovenské múzeum v Trnave má v zbierkach i kamenné artefakty a originály kamenných plastiek z Trnava a okolia. V expozícii *Sakrálné pamiatky*, reinštalovanej v roku 2008 je medzi najstaršími dielami vystavený aj náhrobník zo 14. storočia, označený ako templársky. Tento predmet sa dostal do múzea v roku 1969. Pátral po ňom vtedajší kustód historickej zbierky PhDr. Ovídius Faust, ktorý sa zaujímal okrem iného aj o tematiku templárov. Pravdepodobne mal staršie indície, ktoré ho k tomuto náhrobnému kameňu priviedli. Objavili ho zahrabaný v zemi pri objekte terajšieho Balneologického múzea v Piešťanoch. Odtiaľ ho spolu s mladým historikom PhDr. Petrom Horváthom a za pomoci komunálnych služieb vyzdvihli a odviezli do múzea v Trnave, vtedy krajskej inštitúcie s väčšou územnou pôsobnosťou, kde bol uložený, zlepený

a ošetrovaný. Ovídius Faust v roku 1970 odišiel z trnavského múzea bez toho, aby ho stihol zaevidovať a popísať. Dokumentácia bola urobená dodatočne až v roku 1975 a dozvedáme sa z nej iba základné informácie. V roku 1996 bol kameň znovu očistený, zakonzervovaný a vystavený v novej expozícii. Uvedené boli pri ňom informácie z dokumentačnej karty.

Bolo teda potrebné doplniť informácie o tomto predmete. Vychádzala som z toho, že patrí do Piešťan. Na základe konzultácie s archeológom PhDr. Vladimírom Krupom, riaditeľom Balneologického múzea som sa dozvedela, že kameň bol vystavený ešte pred vojnou v piešťanskom parku, ale z Piešťan nepochádza, bol tam dovezený. PhDr. Štefan Oriško, odborník na stredoveké kamenné artefakty ho nezaradil medzi publikované gotické náhrobníky, práve pre jeho nejasný pôvod. Ďalší odborník na stredovek Doc. Juraj Šedivý ho podľa fotografie a nákresu zaradil do konca 13. storočia alebo do začiatku 14. storočia. Spomenul si však na štúdiu maďarského historika PhDr. Pála Lőveiho, ktorý písal o náhrobníku z Bziniec pod Javorinou (Lővei, P.: Pöstyén 1–2, 1989. Ismeretlen, Budapest). Dr. Krupa z Piešťan túto indíciu potvrdil s odvolaním sa na monografiu tejto obce, kde je genéza náhrobníka opísaná.

V monografii obce Bzinice pod Javo-

rinou sa skutočne nachádza opis tohto náhrobníka v stati Kamenné svedectvá minulosti, ktorú napísala Prof. PhDr. Emília Kratochvílová, CSc. Autorka najskôr sleduje informácie o pôvode dolnobzinského kostola. V staršej literatúre sa spomína, že kostol bol postavený v roku 1215 križiakmi. Tieto tvrdenia z 18. a 19. storočia však nie sú podložené hodnovernými staršími archívnymi dokumentmi.¹ Do popredia jej záujmu sa však dostal kamenný náhrobník, podľa zápisu z Pamätnej knihy obce Dolné Bzinice z roku 1938, vykopaný v roku 1914 pri dolnobzinskom kostole. Dosvedčujú to i informácie dr. Pála Lőveiho, ktorý potvrdil, že fotoarchív Štátneho úradu pre ochranu pamiatok v Budapešti registruje dobovú fotografiu spomínaného náhrobného kameňa s poznámkou na zadnej strane – nálezisko Alsóbotfalva (starý maďarský názov pre obec Dolné Bzinice). Náhrobník tiež opísal a zakreslil aj Prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc. a publikoval ho v štúdiu uverejnenej v roku 1987 v *Balneologickom spravodajcovi*, nevediac o jeho pravom pôvode, spájal ho však s lokalitou Starý kláštor v Piešťanoch.

Tým, že kamenný náhrobník odviezli z Bziniec pod Javorinou a vystavili medzi dvoma svetovými vojnami v piešťanskom parku, prerušilo sa spojenie medzi ním a dolnobzinským kostolom. Neskorší bádatelia ho začali mylne

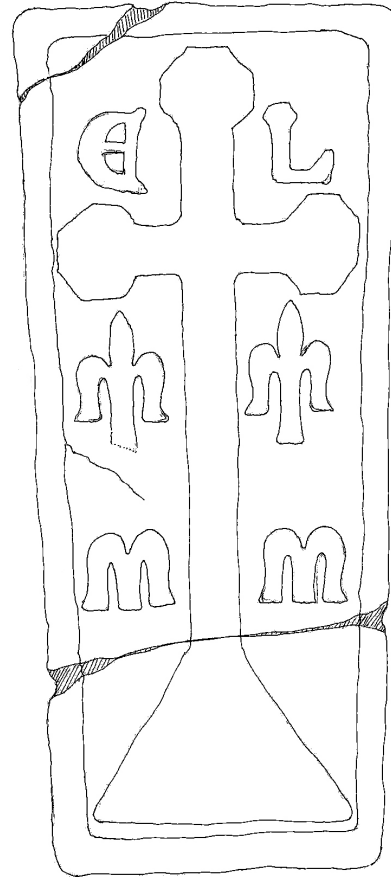
spájať s tradíciou piešťanskeho Starého kláštora.

V monografii Bziniec pod Javorinou je opísaný takto: *Kameň bol zhotovený z pieskovca s rozmermi 150 cm výšky, 62 cm šírka hornej časti, 55 cm šírka dolnej časti, hrúbka 22 cm a 18 cm. Je na ňom vytesaný mierne vystupujúci latinský kríž na trojuholníkovom základe, ktorého jednotlivé ramená sa pred zakončením rozširujú a vytvárajú tak 8-uholníkový tvar. Po oboch stranách jeho horných ramien sú písmená E a L, ktoré odborníci dešifrovali ako skratku dvoch latinských slov (equestrus libertus – slobodný rytier), na stranách jeho dolných ramien sú heraldické lalíe vo dvoch radoch. Kameň je datovaný na začiatok 14. storočia.*

Pri porovnaní tohto opisu s originálom nachádzame jednu základnú nezrovnalosť. Pod priečnym ramenom kríža sú po oboch stranách dve lalíe, ale pod každou z nich je písmeno M, písané oblou uncíalou, ktorá pripomí-

na kresbu lalí vyššie, ale určite chýba stredný vertikálny lupeň lalíe. Písmená M identifikoval pri svojom opise i A. Ruttkay. Text náhrobníka teda môže znieť: *slobodný rytier M M.*

Genézu a putovanie možno teda zhrnúť nasledovne: Náhrobný kameň z pieskovca pochádza z obce Dolné Bzince, kde bol vykopaný v roku 1914 pri kostole (s tradíciou križiakov, ktorá dosiaľ nebola archívne doložená). Pracovníci z Budapešti ho v tej dobe nafotografovali a založili s poznámkou o nálezisku. Táto fotografia sa nachádza v archíve v Budapešti. Kameň odviezli neskôr do Piešťan, kde bol medzi dvoma svetovými vojnami vystavený ako samostatný artefakt v parku. Z tohto obdobia pochádzajú jeho následné spojenia s tradíciou kláštora templárov v Piešťanoch. Ovídius Faust po svojom nástupe do trnavského múzea (v roku 1955) začal po ňom pátrať. V roku 1969 ho objavili zakopaný pri budove terajšieho Balneologického múzea. Náhrobník previezli na nádvorie múzea v Trnave, kde bol ošetrovaný a uložený. Do zbierok ho však prijali až v roku 1975 (až 5 rokov od odchodu dr. Fausta z múzea), keď bola urobená aj jeho prvostupňová (zápis do prírastkovej knihy a udelenie prírastkového a evidenčného čísla) a následne i druhostupňová dokumentácia (dokumentačná karta a fotografia). Ďalšie desaťročia sa tomuto predmetu v múzeu nevenovala osobitná pozornosť a bol vystavený na nádvorí v lapidáriu bez bližšieho textu. Až v roku 1996 bol opäť odborne ošetrovaný a pripravený do expozície Sakrálné pamiatky. Text znel: náhrobok neznámeho cirkevného hodnostára zo 14. storočia. Po reinštalácii expozície v roku 2008 je opäť vystavený v časti s najstaršími pamiatkami. V súčasnej dobe môžeme tento text aj vďaka novým zisteným infor-

Náhrobník,
kresba
Nákres: autorka
príspevku

máciám poopraviť a najmä doplniť aj dokumentačnú kartu tohto predmetu, ktorá je v podstate jeho pomyselným rodným listom.

Mozaika z rôznych zdrojov informácií sa čiastočne poskladala a i tento príbeh podáva svedectvo o tom, aké je niekedy zložité dopátrať sa už po niekoľkých desaťročiach skutočného pôvodu predmetu. Otázkou zostáva, kto v skutočnosti bol slobodný rytier MM, ktorému pred 700 rokmi dali vytesať takýto náhrobník?

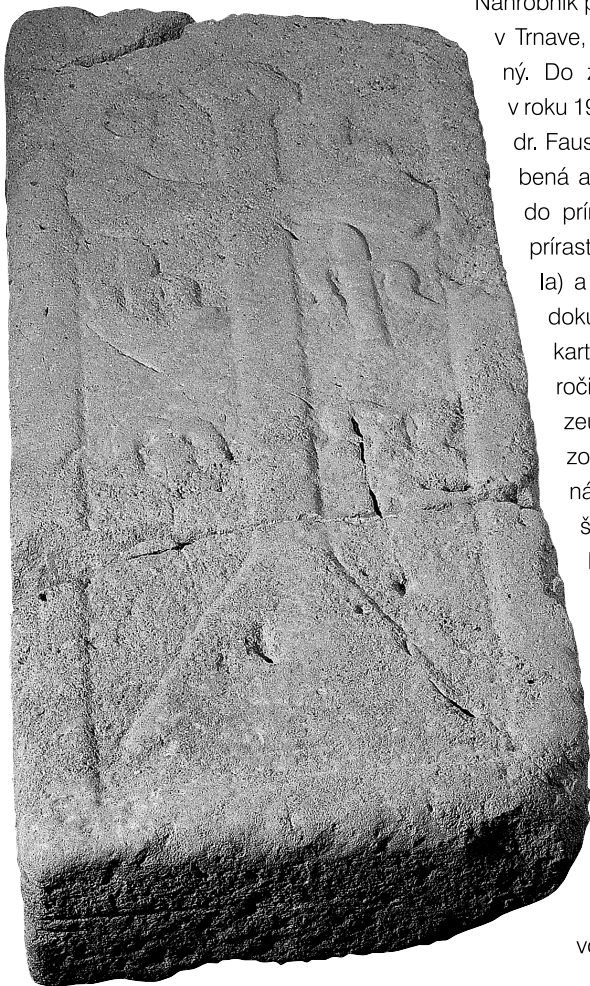
POZNÁMKY

¹ Kanonická vizitácia z roku 1776 uvádza, že kostol vybudovali templári v roku 1215 a túto informáciu preberá aj v roku 1870 Jozef Beneš vo svojom rukopisnom diele *Historia parochiae Alsóboffalu I.*, uloženom v rímskokatolíckej fari v Bzinciach pod Javorinou.

LITERATÚRA

KRATOCHVÍLOVÁ, E. 1997. *Kamenné svedectvá minulosti*. In: E. KRATOCHVÍLOVÁ – I. KIŠŠ – L. ŠUPÁKOVÁ – L. VARGA – M. STANKOVIANSKY. *Bziniec pod Javorinou 1337 – 1997*. Vydalo Obecné zastupiteľstvo Bziniec pod Javorinou bez uvedenia miesta a roku vydania, bez ISBN, s. 22 – 27; [online]. [cit. Dňa 6. 4. 2009]. Dostupné na: <<http://www.obecbzince.sk/subory/pdf/PublikaciaBziniec.pdf>>, s. 19–24.

Náhrobník
v expozícii
ZM v Trnave
Sakrálné
pamiatky
Foto:
M. Malacký

Neznáme dielo Paula de Vosa v SNM-Múzeu Bojnice

Ján Papco
SNM-Múzeum Bojnice

An unknown Painting of Paul de Vos

at the SNM-Bojnice Castle Museum

At the beginning of the 1960ies, the oil painting Hawks attacking the poultry (originally from Dubodiel Manor, Trenčín County) was unprofessionally restored and its varnishes, depicting white transparent clouds were removed. Thus, the oeuvre lost its artistic qualities and its airy-looking landscape was destroyed. In 2007 at the Slovak National Museum-Bojnice Castle Museum, after a thorough research, painter and restorer Mgr. Art. Mário Flaugnatti restored it completely. The painting was attributed as an original invention of significant Flemish painter Paul de Vos (b. 1595 – d. 1678), artistically owing much to analogous oeuvres of Frans Snyders (b. 1579 – d. 1657), who worked a lot together with the Antwerp landscape-painter Jan Wildens (b. 1579 – d. 1657). Author assumes, that P. de Vos in his painting used landscape compositions of J. Wildens. The Vos' authorship of described Bojnice painting confirms his signed painting Turkey and cock in the National Museum (Muzeum Narodowe) in Warsaw, Poland. The successful restoration returned the painting its original artistic qualities and helped to re-acquire its lost monumentality of composition. Thus, the prestige acquisition of the SNM-Branch Bojnice Castle Museum could be classified as a first category collection object.

Slovenské národné múzeum-Múzeum Bojnice eviduje vo svojich zbierkach väčší počet významných diel starého európskeho maliarstva od 14. až po

Frans Snyders: Jastrab a kvočka. Foto: Szépművészeti Múzeum Budapest

koniec 19. storočia. Mnohé z nich už boli autorsky určené a prezentované na výstavách a v publikáciách doma i v zahraničí. Ďalšie zostávajú nerozpoznané a ich atribúcie sú predmetom práve prebiehajúcich výskumov a komparácií. K tým druhým patrí aj veľkorozmerné plátno *Jastraby útočia na hydinu* v Huňadyho sále Bojnického zámku.

Volný závesný obraz získala bývalá Krajská nitrianska galéria v 50. rokoch ako štátny kultúrny majetok z kaštiela v Dubodieli. Do inventárnej knihy ho zapísali v roku 1959 ako prácu holandského majstra zo začiatku 18. storočia. Následne bolo dielo „reštaurované“, a to tak, že z oblohy sa sňali lazúry znázorňujúce biele piesvitné oblaky. Výsledok tohto nevhodného reštaurátorského zásahu sa ukázal hneď po skončení „obnovovacích“ prác. Namiesto mäkkých kopovitých oblakov, sa obloha tvoriaca dve tretiny obrazu premenila na tvrdú, jednoliatu plochu s ostrými siluetami dravcov a korún stromov.

Tento dramatický rozdiel medzi maliarskymi kvalitami pôvodného a „reštaurovaného“ diela nám názorne ukazujú dobové fotografie pred reštaurovaním a po „reštaurovaní“ obrazu.

Napriek tejto, našťastie nie často sa opakujúcej diskvalifikácii pôvodného artefaktu, zostalo na obraze dosť významných detailov, ktoré ešte pred jeho ďalším, tentoraz odborným reštaurovaním, umožnili identifikovať autora diela. V prvom rade je to suverénne maliarske spracovanie peria kohúta, sliepok a dravcov a v neposlednom rade aj neprehliadnuteľné štetkové stvárnenie vegetácie, predovšetkým trávnatého porastu prostredníctvom šrafovaného rukopisu.

Nezameniteľnú zložku pre pripísanie diela poprednému antwerpskému animalistovi Paulovi de Vosovi (1595–1678) predstavuje tiež námet obrazu, ktorý sa v holandskom, ale najmä vo flámskom maliarstve často opakuje. Ide o súboje samčích strážcov hydínových

krdľov, napríklad moriakov, kohútov, pávov, ale aj kohútov a kvočiek, chrániacich svoje potomstvo pred náletmi dravcov atď. Tieto neohrozené animálne strety sa obyčajne odohrávajú v otvorenej krajine s vysokou oblohou a hlinenými vidieckymi stavbami v tieni stromov. Hlavným predstaviteľom týchto, vo svojej dobe obľúbených scén, vychádzajúcich často z Ezopových bájok, bol Frans Snyders (1579–1657). Do tejto kategórie diel patrí napríklad aj jemu pripisovaný výtvar *Jastrab a kvočka* v Múzeu krásnych umení v Budapešti (Szépművészeti Múzeum). Podobný výjav stretávame aj na obraze *Moriak a kohút*, signovaný P. de Vosom v Národnom múzeu vo Varšave (Muzeum Narodowe), i dosiaľ neurčenom obraze *Moriak a kohút na zámku* v Červené Lhote. Všetky tri práce sú si natolko blízke, že nemožno vylúčiť ich spoločného autora Paula de Vosa. Ich kompozičná typologická a maliarska blízkosť je daná aj tým, že P. de Vos bol nielen žiakom, ale aj švagrom F. Snydersa a často spoločne pracovali. Aj preto sa ich podobné diela neraz zamieňajú a len ťažko sa dajú rozlíšiť. Snyders a Vos však nekooperovali len vzájomne, ale aj s inými maliarmi v Antwerpách. Frans Snyders veľakrát spolupracoval s Petrom Paulom Rubensom (1577–1640) a neskôr si do vlastnej dielne prizýval špecialistov na krajinomalbu a iné maliarske žánre. K jeho obľúbeným spolupracovníkom, krajinárom, patrili aj Jan Wildens (1579–1657). Ten do jeho obrazov maloval bujnú vegetáciu, zvlášť manieristicky poňaté kopulovité koruny stromov. Jan Wildens sa s najväčšou pravdepodobnosťou podieľal ako krajinár aj na Vosovom obraze *Jastraby útočia na hydinu* nachádzajúcom sa v SNM-Múzeu v Bojniciach. To bol zrejme aj dôvod, prečo si predchádzajúci reštaurátor myslel, že vzdušne namaľovaná obloha na obraze nekorešponduje s hutnejším podaním peria kohúta a sliepok a domnieval sa, že ide o dodatočný zásah do obrazu.

Podrobná štýlovo-kritická analýza diela tieto rozpory odhalila a podnieti-

Paul de Vos: Jastraby útočia na hydinu, stav po reštaurovaní obrazu. Foto: M. Gross

la kurátora maliarskych zbierok k náprave spôsobených škôd na obraze. Nový reštaurátorský zámer vytýčil za cieľ eliminovať uvedené nedostatky a vrátiť prestížnej akvizícii jej pôvodnú hodnotu. Stalo sa tak v úzkej súčinnosti reštaurátora obrazu akademického maliara Mária Flaugnattiho a pisateľa týchto riadkov. Obidvaja, vychádzajúc z náhodne zachovaných fotografií obrazu, sa zhodli na rekonštrukcii oblohy a čiastočne aj zodratej lazúrnej vegetácie v pozadí. Tým sa kompozícia diela scelila, a prehĺbila sa priestorová dimenzia výjavu. V dôsledku týchto citlivých vykonaných prác sa artefaktu vrátila jeho predchádzajúca monumentalita a dielo sa mohlo zaradiť späť do I. kategórie, kde ako jediný svojho druhu na Slovensku reprezentuje tvorbu Paula de Vosa a zároveň vysoký stupeň osamostatnenia sa animálneho žánru vo Flámsku i širších reláciách európskeho vývinu.

Paul de Vos: Jastraby útočia na hydinu, stav pred „obnovením“ obrazu. Foto: SNM-MBo

Paul de Vos: Moriak a kohút. Foto: Varšava Muzeum Narodowe

Naše múzeum medi

Nová múzejná expozícia v Španej Doline

Jozef Labuda

Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica

Our Museum of Copper. New permanent exhibition in Špania Dolina

In November 2008 in Špania Dolina (Herregrund, County of Banská Bystrica) opened new Museum of Copper. The project realized under auspices of the voluntary association of those, interested in the mining history of Špania Dolina and its vicinity, named Mining Brotherhood Herregrund – Špania Dolina, represented by Andrej Sitár, MD. and Dr. Wilhelm Fuhrer. The permanent exhibition consists of one room with a reduced model of a hammer mill, producing copper, originating from Banská Bystrica. Except of the Slovak Mining Museum in Banská Štiavnica, all the exhibits on display come from private collections of members and fans of the Brotherhood. The broad spectrum of finds ranking from eneolite to Middle Ages classifies Špania Dolina among such localities of European significance like Rudna Glava (Serbia), Cwmystwyth (Great Britain), Mt. Gabriel (Ireland) and Mitterberg (Austria).

Koncom novembra 2008 v priestoroch Obecného úradu v Španej Doline, okres Banská Bystrica, sprístupnili verejnosti za účasti predstaviteľov samosprávy, štátnej správy, múzejníkov, médií, ale najmä reprezentantov baníckych spolkov a cechov z celého Slovenska novú múzejnú expozíciu. Slávnostný akt otvorenia vykonal štátny tajomník Ministerstva hospodárstva SR p. Ivan Rybárik. Iniciátorom a realizátorom tohto projektu bolo dobrovoľné združenie záujemcov o históriu baníctva Španej Doliny a okolia s názvom

Banícke bratstvo Herregrund-Špania Dolina, v zastúpení MUDr. Andrejom Sitárom a Dr. Wilhelmom Fuhrerom.

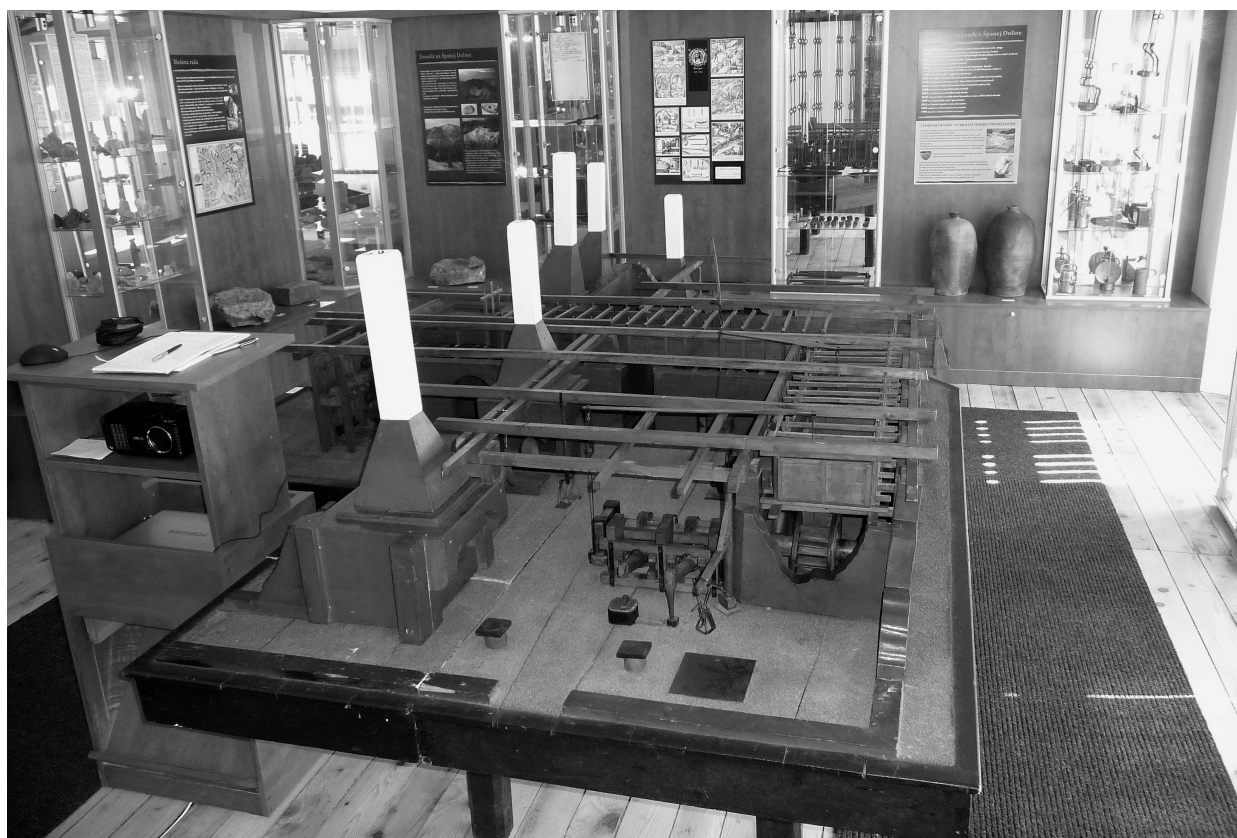
Na začiatku opisu samotnej expozície treba uviesť, že táto pozostáva zatiaľ z jednej priestrannej miestnosti, umiestnenej v priestoroch Obecného úradu a autori majú ambície pokračovať v jej rozširovaní. Okrem jedného dominantného exponátu – modelu medeného hámra Banskej Bystrice a niekoľkých nálezov obdobia stredoveku z archeologického výskumu v 70. rokoch 20. storočia (majetok SBM Banská Štiavnica), všetky vystavené exponáty pochádzajú zo súkromných zbierok členov, resp. priaznivcov Baníckeho bratstva Herregrund-Špania Dolina. Spomenuté nálezy a exponáty sú umiestnené jednak v skriňových vitrínach, zavesené na stene, ale aj voľne položené na pultoch skriňovej zostavy. Vitríny sa striedajú s textovými panelmi rôznorodého obsahu, všetko s podtónom zelenej farby, symbolizujúcej baníctvo.

Charakter zozbieraných exponátov dovolil autorom vytvoriť celok v podobe malej expozície vlastivedného charakteru. Prvá vitrína je logicky spojená s výberom minerálov, pochádzajúcich z Pieskov a Richtárovej, kedysi samostatných baníckych osád v okolí Španej Doliny. Ide napr. o malachit, cameroalit, anhezit, baryt a pod. Voľne položená je kamenná podložka na drvenie rudy, vedľa panelu s textom o medenej rude a s vitrínou, s najznámejšími archeologickými exponátmi regiónu – kamennými mlatmi. Tieto preslávili Španiu Dolinu vo svete, pretože množstvo a tvarové spektrum týchto nálezov patrí k najpočetnejšie zastúpeným druhom nálezov neskorej doby kamennej – eneolitu

(3. tisícročie pred Kr.). Špania Dolina sa tak zaradila k lokalitám širokého európskeho priestoru s týmto druhom ojedinelých nálezov – napríklad Rudna Glava (Srbsko), Cwmystwyth (Veľká Británia), Mt. Gabriel (Írsko) a Mitterberg (Rakúsko).

Ďalšie panely, striedajúce sa so stojacimi vitrínami, obsahujú charakteristiku baníctva zo všeobecného pohľadu (napr. G. Agricola s ilustráciami), ale najmä spojenia s významom Španej Doliny (ťažba medenej rudy v Španej Doline, činnosť Thurzovcov a Fuggerovcov, významné návštevy Španej Doliny). Vo vitrínach sú vystavené banícke nástroje, časť z nich je veľa rozložená na stene nad vitrínami. Bohatosť nálezov dokumentujú vitríny so svietidlami a výberom keramiky, napr. dôkazy prác v oblasti skúšobníctva rúd. Autori expozície zozbierali rôznorodé predmety dennej potreby, ktoré prezentujú vlastivednú zložku expozície (napr. medené kotlíky, mažiare, závažia, svietniky, výrobky zo skla...).

Ako dominantný exponát už na prvý pohľad pôsobí model medeného hámra, umiestnený v strede miestnosti (rozmery 160 x 220 x 220 cm). Vytvorili ho v roku 1922 pre Štátne elektrolytické závody Banská Bystrica, dnes je v majetku SBM (inv. č. T 766). Model umožňuje návštevníkovi predstavu fungujúceho technického zariadenia, kde sa pomocou vodného kola uvádzali do pohybu stroje, slúžiace k produkcii výrobkov z medi. Súčasťou hámra boli objekty pecí, slúžiace k teplotnej úprave kovov pri ich úprave na finálne výrobky. Areál hámra sa nachádzal na okraji mesta Banská Bystrica, na ceste vedúcej do Španej Doliny. Jeho počiatky siahajú do 16. stor. a dnes možno

Pohľad do interiéru expozície, v popredí model medeneho hámra
Foto: autor

vidieť z neho len zvyšky objektu, ktorý stavebne upravili.

Veľkým pozitívom novootvorenej expozície je videoprojekcia dokumentu o histórii a funkcii strojového zariadenia šachty Ludovika, ktorú spracoval J. Scholtz. Dnes možno v teréne pozorovať len zvyšky muriva tohto technického zariadenia a forma videoprojekcie umožňuje predstavu pôvodnej funkcie zariadenia. Na pomerne veľkej ploche filmového plátna, umiestneného medzi vitrínami, možno v budúcnosti kedykoľvek navodiť rôzne druhy filmových produkcií, a to vo viacerých jazykových mutáciách.

Prezentovaný expozičný celok má však aj chyby a nedostatky. Tou základnou je akiste absencia veľkej pôdorysnej mapy, na ktorej by mali byť vyznačené všetky banícke lokality regiónu v spojitosti s priebehom rudných žíl. Názvy lokalít sa totiž uvádzajú na jednotlivých paneloch, napr. o medenej rude či eneolite Španej Doliny, a tieto veci treba dať do súvislosti náročnejšiemu návštevníkovi expozície. Sporné je aj datovanie na niektorých

označeniach pri nálezoch, nesprávne uvádzané 1800 – 200 pred n. l. Je fakt, že typ kamenných mlatov – podložiek na drvenie rudy – sa používal od eneolitu po obdobie Keltov (3. – 1. tisícročie pred Kr.), keramické nálezy z praveku a zo Španej Doliny sa zatiaľ viažu iba na najstaršie obdobie, teda záver 3. tisícročia. Dokazujú to nálezy črepov z archeologického výskumu v 70. rokoch 20. storočia. Napr. kamenné podložky sa používali aj v stredoveku a neskôr, preto problém s ich datovaním je ešte väčší.

Kvalita expozície by neutrpeľa, keby autori vyradili exponáty, nemajúce súvis s regiónom Španej Doliny (napr. nálezy uvádzané z Banskej Štiavnice). Aj keď autori expozície pripravujú text pre zahraničných návštevníkov prostredníctvom videoprojekcie, predsa len pri vernisáži mal byť už prezentovaný panel, sumarizujúci obsah expozície vo svetovom jazyku. Rovnako mohli byť spracované jednotlivé popisky k nálezom. Banícke komunity Španej Doliny a Starých Hôr si už v 18. storočí obstarali u zlatníkov v Banskej Bystrici

výrobky, prezentujúce ich stavovskú identitu (napr. banícke insígnie) alebo náboženskú identitu a prejavy (napr. kalich, monštrancie). Tieto sú dnes, pochopiteľne, v trezore a vo vitríne sú umiestnené fotografie, ktorých úroveň treba skvalitniť.

Uvedené nedostatky však možno technicky odstrániť a rozhodne neznižujú odbornú úroveň expozície. Návštevník si pri prehliadke vie predstaviť, s akou láskou, zaniietenosťou a nezištnosťou pristupovali autori a spolupracovníci k tvorbe svojho veľkého diela. Môžu byť naň právom hrdí. Bodaj by väčšina samospráv, organizovaných alebo neorganizovaných dobrovoľníkov v oblasti baníctva pristupovala k prezentácii svojej histórie tak ako to urobili v Španej Doline. Podľa informácie, podanej na vernisáži, Obecný úrad a Banícke bratstvo Herrengrund-Špania Dolina plánujú získať ďalšie priestory a expozíciu rozšíriť. Ďakujeme, gratulujeme a želáme ďalšie úspechy, priatelia. Zakončím baníckym pozdravom Zdar Boh!

Pamätný dom akademika Jura Hronca v Gočove

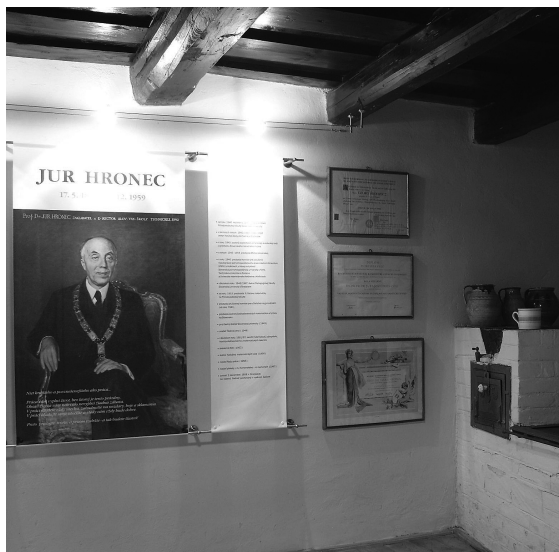
Daniela Komárová
Liptovský Mikuláš

The Memorial House of Academician Jur Hronec in Gočovo

Village of Gočovo (Gemery County) recently opened permanent exhibition, presenting life and work of Jur Hronec, mathematician, founding father of five universities in Slovakia and a prominent personality of cultural life in Slovakia (1881–1959). Hronec studied at Lutheran Gymnasium in Rožňava and later at University in Cluj (Romania). He started as gymnasium teacher in Kežmarok and later studied and worked at universities in Göttingen, Berlin, Giessen, Paris, Prague, Brno and Bratislava.

Zrekonštruovaný rodný dom s pamätnou tabuľou

Interiér rodného domu J. Hronca, začiatok expozície

miatky Jura Hronca, ako aj Obecný úrad Gočovo vynaložili viditeľné úsilie, aby rodný dom svojho rodáka zrekonštruovali, interiér odborne ošetrili a morálne i fyzicky opotrebovanú starú expozíciu (otvorenú v roku 1981) nahradili novou, ktorá dokumentuje život a dielo tejto osobnosti skutočne nadregionálneho významu. Prostriedky na toto dielo iniciátori akcie získali z prostriedkov fondov MK SR, Nadácie MS, ale najmä od dobrovoľných darcov – sponzorov, ktorí poskytli vyše 300 000 Sk, pričom sa nedali zahanbiť niektoré vysoké školy, ktoré pred desaťročiami vznikli práve zásluhou akademika Hronca.

Súčasnou novou expozíciou je aj premietanie filmového dokumentu *Jur Hronec z Gočova* a rovnomenná publikácia, predstavujúceho región, obec i jej slávneho rodáka.

Slávnostné otvorenie zrekonštruovaného rodného domu začalo hudobno-slovnou kompozíciou v miestnom evanjelickom chráme *Koreň v korunách posolstvo vydáva*, predstavením novej publikácie a v gočovskom kultúrnom dome uvedením dokumentárneho filmu. Následne bola sprístupnená nová

expozícia v Pamätnom dome J. Hronca v tradičnom trojpriestorovom vidieckom dome. Tvorí ju zariadená predná izba v duchu doby, v ktorej sa Hronec narodil a prežil svoje detstvo. Vo zvyšnom priestranstve je nainštalovaná múzejná expozícia predstavujúca celý život, aktivity i dielo tejto osobnosti mimoriadneho nadregionálneho významu. Už pri vstupe do expozície návštevníka upúta fotoreprodukcia olejomalby portrétu J. Hronca v životnej veľkosti, a to z palety maliara Maxa Schurmanna. Prezentatívne banery sa ďalej venujú regiónu Gemer, rodnej obci Gočovu a rodine Hroncovcov. Školské, študentské časy, pôsobiská doma i za hranicami vlasti – to všetko nájde návštevník na nevelkom priestore bývalého gazdovského domu, v ktorom sa uznávaný vedec, pedagóg a neúnavný organizátor narodil. Autori ďalej predstavujú i všetky vysoké školy, ktorých vznik a existencia sú nerozlučne spojené s jeho menom. V závere expozície J. Hronec z veľkoplošnej fotografie všetkým odkazuje, cit.: *...Veľakrát som sa presvedčil, že len solidná práca a nadobudnuté vedomosti, ktoré sa nedajú vziať, môžu*

človeka živiť až do smrti. Len poctivosť, pracovitosť, solídnosť a vedomosti môžu človeka urobiť blaženým a šťastným.

V prednej časti domu s osobitným vstupom je ešte zariadená tradičná izba a kuchyňa, ktorou sa Gočovania usilujú predstaviť spôsob života ich predkov v prvej polovici 20. storočia.

Iniciátormi a autormi spomínaných aktivít sú Prof. Ondrej Hronec a PhDr. Daniela Komárová (námet, scenár expozície, autori publikácie i scenára filmu); na výtvarnom riešení a realizácii sa podieľali Ing. Ján Kotoč a Mgr. Art. Ján Fakla a spolu s nimi fotograf Filip Lašut; filmový dokument vytvoril Ing. Ľubor Patsch.

Foto: autorka

Predná izba
PD
J. Hronca

Projekt

Cez mikrokozmos k poznaniu makrokozmu

Dagmar Lobodová – Jana Mešterová, *Slovenské technické múzeum, Košice*
Eduard Kladiva, *Ústav experimentálnej fyziky SAV, Košice*

Project Through Microcosmos to Understanding of Macrocosmos
Slovak Museum of Technology in Košice prepared the mobile exhibition Slovak Journey into Microcosmos in collaboration with the Institute of Experimental Physics of the Slovak Academy of Sciences. The exhibition is part of the science popularization project Through Microcosmos to Understanding of Macrocosmos.

Z čoho sa skladá vesmír?

Ak bežná hmota predstavuje zhruba štyri až päť percent, čo tvorí zvyšok? Aby to bolo možné zistiť, treba cestovať do minulosti a zistiť, čo sa odohralo vo vesmíre zlomok sekundy po veľkom tresku pred 13,7 miliardami rokov, tvrdia vedci v CERNe (European Organisation for Nuclear Research – Európska organizácia pre jadrový výskum).

Vedci v CERNe skonštruovali „stroj

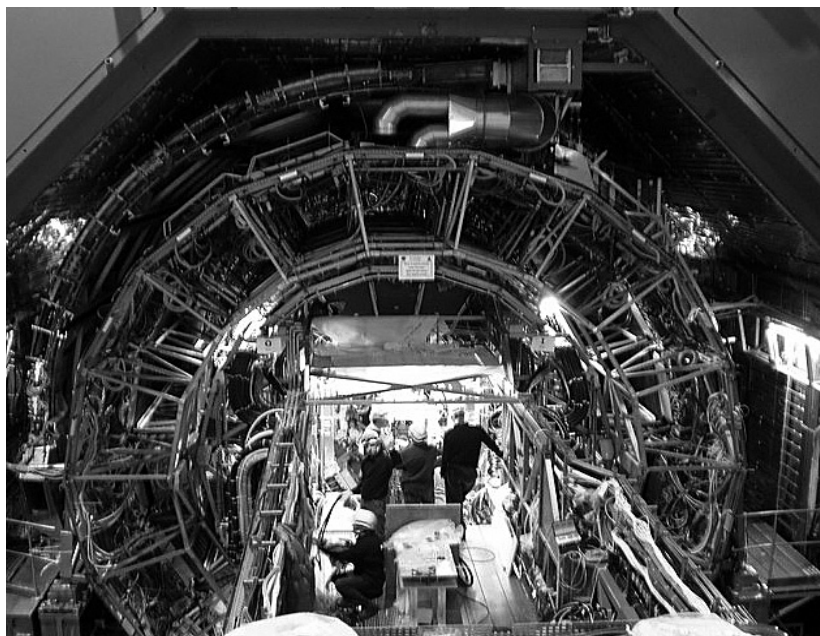
času“: Veľký zrážac hadrónov (Large Hadron Collider, ďalej LHC). Tento 27-kilometrový kruhový tunel pod francúzsko-švajčiarskymi hranicami neďaleko Ženevy je najväčším a najzložitejším vedeckým zariadením na svete. Zároveň je to najväčšia chladnička na planéte, dokonca studenia ako vesmír, schopná pracovať pri teplotách až $-271\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Výskumníci v CERNe veria, že zrážkou dvoch zväzkov protónov pri rýchlosti, ktorá predstavuje 99,9 % rýchlosti svetla, dokážu zopakovať podmienky, aké neexistovali od veľkého tresku, vďaka čomu budeme schopní lepšie pochopiť vesmír.

V roku 2008 bol v medzinárodnom stredisku jadrového výskumu v CERNe postupne uvedený do prevádzky najväčší urýchľovač častíc LHC. Formálne sa tak udialo 10. septembra 2008 za účasti novinárov z celého sveta, keď bol

hlavným okruhom urýchľovača vedený zväzok protónov najprv v jednom a potom v opačnom smere. Vedci zapojení do programu LHC, aj široká verejnosť, sa nádejali skorých prvých vedeckých výsledkov z tohto experimentálneho zariadenia, ale krátko po zahájení štandardných prevádzkových testov, konkrétne 19. 9. 2008, došlo k závažnej havárii v reťazci supravodivých magnetov urýchľovača. Poškodenie urýchľovača bolo natoľko ťažké, že si vyžiadalo minimálne polročnú prestávku na opravu zariadení, pochopenie príčin havárie a zvýšenie bezpečnosti urýchľovača. Začiatkom februára 2009 prebehla odborná diskusia o možnosti uvedenia urýchľovača do skúšobnej prevádzky v priebehu septembra 2009, ktorá bude pokračovať štúdiom zrážok častíc až do jesene 2010.

Garantom vedecko-popularizačného projektu, ktorý podporila Agentúra

Pohľad do detektora ALICE

na podporu výskumu a vývoja (APVV) v roku 2008 s názvom *Cez mikrokozmos k poznaniu makrokozmu* je Ústav experimentálnej fyziky SAV Košice (ÚEF SAV) a zapojilo sa doňho ako partner aj Slovenské technické múzeum Košice.

Projekt si kladie ciele v týchto oblastiach:

Bublinová komora v areáli CERNU

1. Popularizácia výskumného programu LHC a s ním súvisiacej fyziky v ši-

rokej verejnosti s dôrazom na stredoškolskú mládež

2. Prebúdzanie záujmu stredoškolskej mládeže o modernú subjadrovú fyziku a jej aktívne spoznávanie

3. Poskytnúť stredným školám aj študentom prijateľnou formou vzdelávacie programy a aktivity orientované na fyziku pestovanú v CERNe.

4. V oblasti popularizácie sa riešiteľský tím v roku 2008 venoval v súlade s har-

monogramom príprave putovnej výstavy plánovanej na rok 2009, propagácii programu LHC v médiách a vytvorení informačnej www stránky projektu.

V zmysle harmonogramu projektu sa v roku 2008 na príprave putovnej výstavy podieľalo aj STM v Košiciach. Výstava s názvom *Slovenská cesta do mikrokozmu* bola sprístupnená v historickej budove STM počas Dní mesta Košíc 5. 5. 2009 a trvala do 14. 7. 2009.

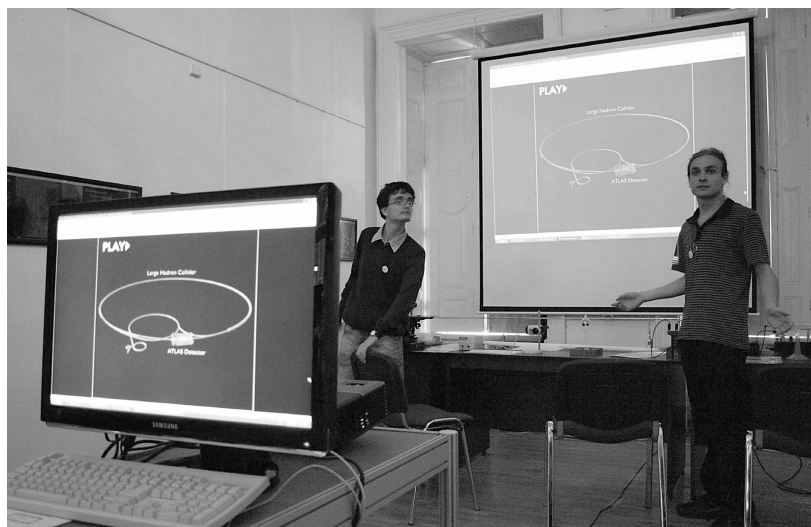
Cieľom výstavy bola popularizácia výskumného programu na najväčšom urýchľovači LHC v CERNe (projekty ATLAS, ALICE) vo Švajčiarsku. Na špičkovom výskume sa podieľajú vedci z celého sveta a spolu s nimi aj 57 vedeckých a odborných pracovníkov zo Slovenska. Výstava prezentovala vklad slovenských vedeckých tímov a slovenského priemyslu do budovania experimentálnej aparatury a do celosvetovej počítačovej siete GRID, určenej na spracovanie experimentálnych údajov. Cieľovou skupinou, ktorej je výstava určená, je školská mládež, rozhodujúca sa o ďalšom smerovaní svojho štúdia. Výstava predstavila nielen možnosti uplatnenia mladých ľudí v tomto špičkovom výskume, ale aj úspechy Slovenska v medzinárodnom výskumnom stredisku CERN a využitie poznatkov z budovania LHC v iných odboroch a v praxi. Súčasťou výstavy boli aj výtvarné práce študentov stredných škôl s tematikou časticovej fyziky, multimediálne prezentácie, demonštrácie fyzikálnych javov a séria popularizačných prednášok pre verejnosť – Vysokoenergetické štvrťky. Lektormi na výstave boli špičkoví odborní pracovníci ÚEF SAV, Prírodovedeckej fakulty UPJŠ Košice (PF UPJŠ), študenti vysokých, stredných škôl, predovšetkým účastníci fyzikálnych olympiád. Vzhľadom na fakt, že záujem žiakov o štúdium exaktných vied a fyziky každým rokom klesá, bol pre túto výstavu vybraný najexponovanejší termín – koniec školského roka. V čase 15. 9. – 31. 10. 2009 bude výstava premiestnená do Dopravného múzea STM v Bratislave. Ďalej bude

putovať po mestách so zastúpením vysokých škôl prírodovedného a technického charakteru a veľkým počtom stredných škôl (Prešov, Žilina, Trenčín, Trnava, Nitra, Banská Bystrica).

V rámci príprav a realizácie putovnej výstavy *Slovenské cesta do mikrokozmu* sa pracovníckam Slovenského technického múzea RNDr. Jane Mešterovej a Ing. Dagmar Lobodovej v dňoch 1. – 8. 11. 2008 naskytla možnosť zúčastniť sa na študijnom pobyte v medzinárodnom stredisku jadrového výskumu v CERNe. Program tvorili odborné prednášky z fyziky elementárnych častíc, návštevy výskumných pracovísk, absolvovanie laboratórnych prác a experimentov. Program viedol špičkový slovenský vedecký pracovník RNDr. Karel Šafařík, CSc. (vedúci fyzikálnej časti projektu ALICE), Mick Storr z oddelenia pre vzdelávanie v CERNe a prednášali aj ďalší slovenskí vedci, pracujúci v CERNe.

Pri dodržaní veľmi prísnych opatrení sme absolvovali zostup do podzemia a vstup k detektoru ALICE, kde nám vedúci projektu Dr. Šafařík a jeho spolupracovníci odborne predstavili detektor ALICE, počítačové centrum detektora

Vedeckí pracovníci SAV, UPJŠ a TU v Košiciach odovzdávajú poznatky mladým záujemcom

a výstavu o ALICE. V areáli CERNu sme mali možnosť pozorovať voľne rozmiestnené veľkorozmerné prístroje, ako napr. bublinovú komoru v činnosti.

Navštívili sme niekoľko výstav a stálych expozícií – Historické múzeum v Berne, ktorého súčasťou je aj Einsteinovo múzeum. Zaujala nás animácia približujúca Einsteinovu teóriu relativity, nevšedné bolo podanie života Alberta Einsteina, či expozícia slávnych osobností Bernu.

Navštívili sme stálu výstavu *Mikrokozmos* v areáli CERNu. Výstava pribli-

žuje funkciu urýchľovačov a detektorov častíc. Na výstave boli vysvetľujúce panely, kombinované s pokusmi, ktoré návštevníci robili podľa návodu, PC monitory s rôznorodými programami. Aj premietanie filmov si mohli návštevníci vybrať a regulovať sami. Na výstave sa nachádzali originálne časti urýchľovača i rôzne prístroje a zariadenia, ktoré slúžili návštevníkom na uskutočňovanie pokusov, vysvetľujúcich funkciu LHC. Zaujímavý bol veľký detektor kozmického žiarenia.

Foto: D. Lobodová

Výstava

Pestrá kytica pre Weinviertel

Jarmila Hluchová

Balneologické múzeum, Piešťany

Exhibition *Colorful Bouquet for Weinviertel*

In Hohenau an der March (Austria) in May 2009, six regional museums from western Slovakia prepared the short-time exhibition Folk Garment on the territory of the Trnava Autonomous County, showing variety of traditional folk clothing of this small piece of land between borders of Hungary, Austria and Moravia.

Pod týmto poetickým názvom dňa 29. mája 2009 v Múzeu v Hohenau an der March (Rakúsko) slávnostne otvorili výstavu s podtitulom *Ludový odev* na území Trnavského samosprávneho kraja. Na slávnostnej vernisáži sa zišli významní hostia z oboch krajín.

Výstava zaujala z viacerých dôvodov. Organizačne ju zastrešovalo Záhorské múzeum v Skalici, ktoré dlhodobo úspešne spolupracuje s Múzeom v Hohenau an der March, avšak pri jej

tvorbe sa spolupodieľalo okrem múzea v Skalici ďalších päť – Západoslovenské múzeum v Trnave, Balneologické múzeum v Piešťanoch, Vlastivedné múzeum v Galante, Vlastivedné múzeum v Hlohovci a Žitnoostrovne múzeum v Dunajskej Strede. Vzhľadom na to, že TSK zaberá pomerne rozsiahle územie od severu západného Slovenska až po hranice s Maďarskom, možno na relatívne malom expozičnom priestore prezentovať širokú pestrosť tradičného

Piešťanský ľudový odev: na paneli nainštalovaný vrchný odev ženy „do jamy“, „krézal“ – golier, čepce z Piešťan a odievačka

ľudového odevu. Tento zámer sa nepochybne podaril odborným pracovníckam z oddelení etnológie jednotlivých múzeí (PhDr. Mária Zajíčková zo Skalice, Mgr. Aneta Cintulová z Trnavy, Mgr. Jarmila Hlučová z Piešťan, PhDr. Izabele Danterová z Galanty, PhDr. Viera Holicová z Hlohovca a Mgr. Zuzana Kapráliková z Dunajskej Stredy), ktoré napriek samostatnému výberu zbierkových predmetov vytvorili kompak-

Panel figuríny VM Galante

nú, pútavú a pre verejnosť nepochybne zaujímavú výstavu. Každé z múzeí prezentovalo na vyhradenom priestore pre daný región typický ľudový odev a odevné súčiastky. Na šiestich paneloch, pozostávajúcich z textovej časti doplnenej fotografickým a obrazovým materiálom ako aj trojrozmernými predmetmi zo zbierkových fondov múzeí autorky prezentovali zaujímavosť, odlišnosť a špecifiku jednotlivých odevných variantov a podvariantov. Významnú súčasť a zaujímavé doplnenie výstavy tvoria párové figuríny inštalované v tradičnom slávnostnom odevu muža a ženy. Tie pritažlivým spôsobom v podobe atraktívnej prezentácie odhaľujú v ucelenej podobe návštevníkovi spôsob odievania viacerých regiónov Slovenska na prelome 19. a 20. storočia. Menšiu výnimku medzi exponátmi, ktorá však v celkovom kontexte výstavy nepôsobí rušivo, predstavuje zbierka strieborných gombíkov zo zbierkového fondu Žitnoostrovneho múzea z Dunajskej Stredy. Vzhľadom na fakt, že v pri-

hraničných oblastiach južného Slovenska zanikol tradičný odev veľmi skoro a vystriedal ho odev mestského typu, pre zachovanie koncepcie a celkovej jednotnej podoby výstavy prezentovalo múzeum najtypickejší element tradičného odevu svojho územia práve prostredníctvom časti zbierky strieborných gombíkov.

Ľudový odev od nepamäti pútal pozornosť nielen domácich záujemcov, ale i cudzincov, ktorí prichádzali na Slovensko a mali možnosť stretnúť sa s krásou a vkusným vyhotovením odevu. Výstava Pestrá kytica pre Weinviertel prišla za hranice Slovenska predstaviť zručnosť, cit pre estetickú a nápaditosť predchádzajúcich nositeľov tradičného odevu a osloviť tak svojou jedinečnosťou a výnimočnosťou čo najširšiu verejnosť.

Výstava v Hohenau an der March trvala do 26. júla 2009, uzavrela ju finisáž 25. júla, spojená s letnou múzejnou slávnosťou.

Foto: E. Drobná

Pomoc je plamienok nádeje

Ivica Krištofová
Horehronské múzeum, Brezno

Help is a Gleam of Hope

The first Red Cross organization in Brezno was founded in last decades of the 19th C. and its activities continued after re-establishing in the First Czechoslovak Republic. The exhibition in Brezno showed full range of activities and people (among them excellent personalities) who helped people not only in war times.

Vzhľadom na pôvodné prioritné poslanie Červeného kríža pôsobiť ako medzinárodná, pomocná, dobrovoľná organizácia zdravotníckej služby mala jeho činnosť opodstatnenie predovšetkým vo vojnových časoch, keď boli „múzy“ neprajné spoločenskému životu. Preto je pravdepodobne jedinou organizáciou, vďaka všeobecnému humanitnému zameraniu sa vyvíjajúcou kontinuálne a bez prerušenia aj v čase dvoch svetových vojen, či medzinárodných aj lokálnych konfliktov a zmien politických režimov – od založenia v roku 1863 až dodnes.

Hovoriť o histórii Červeného kríža na Slovensku znamená presunúť sa do r. 1882, keď Medzinárodný výbor ČK v Ženeve potvrdil existenciu národnej spoločnosti ČK v uhorskej časti monarchie. Organizácia zastrešovala činnosť všetkých zemských spolkov na historickom území vtedajšieho Uhorska, teda aj Slovenska. V posledných desaťročiach 19. storočia sa nadvihlo myšlienkou ČK aj niekoľko filantropov z Brezna. Vyše storočie činnosti miestneho spolku mapuje výstava v Horehronskom múzeu v Brezne, otvorená symbolicky 11. mája, medzi dvoma významnými sviatkami ČK: 8. 5. – dňom narodenia zakladateľa hnutia, H. Dunanta (Svetový deň ČK) a narodením Florence Nightingalovej, ženy, ktorá dala hnutiu systém (12. 5. je Medzi-

narodným dňom zdravotných sestier). Týmto dvom osobnostiam je venovaná aj krátka spomienka v úvodnej časti výstavy.

Miestny spolok ČK v Brezne si oficiálne pripomína tohto roku 90. výročie založenia či konštituovania národného spolku v novovzniknutom Československu (1919). Už prvé nazretie do archívnych dokumentov evidencie spolkov v Brezne v medzivojnovom období naznačilo, že založenie miestneho spolku ČK nekorešponduje so vznikom ČSR a že ide skôr o obnovenie činnosti v nových podmienkach národnej spoločnosti. V prameňoch sa dátum vzniku neuvádzal a nahrádzal ho prívlastok „predprevratový“. Prvé roky existencie objasnila PhDr. Zora Mintalová, spoluautorka dvojdielnej publikácie Červený kríž na Slovensku v rokoch 1918–1938 a Červený kríž na Slovensku v rokoch 1939–1947. Potvrdila založenie breznianskeho spolku v júni 1880 ako súčasť Spoločnosti ČK pre krajiny Svätej maďarskej koruny. Pracoval pod vedením dvoch predsedov (muža a ženy)

a zďaleka nebol dámskym spolkom. Medzi dvadsiatimi členmi boli okrem manželiek najvyšších predstaviteľov mesta aj poprední mestskí funkcionári a členovia breznianskeho hasičského zboru. Spolok školil dobrovoľné sestry a sústreďoval aktivity na materiálne vybavenie svojich zariadení. Od augusta 1915 uviedol do chodu rehabilitačné zariadenie pre 30 osôb a výpomocnú nemocnicu pre 130 pacientov. Historické fotografie z fondu múzea až získaním nových informácií nadobudli širšie súvislosti, identifikovali sa v kontexte miestneho predprevratového zdravotníctva a mohli s náležitým komentárom prezentovať najstaršiu etapu pôsobenia spolku.

Hoci archívne pramene o činnosti ČK v Brezne v podmienkach medzivojnovy ČSR boli na podrobnejšie informácie skúpe, odkazovali predsa len na kooperáciu spolku s inými zdravotníckymi a sociálnymi spolkami – Masarykovou ligou proti tuberkulóze, Starostlivosťou o mládež a Živenou. Tri stovky členov miestneho ČK plnili v súčinnosti s part-

Personál vojenskej nemocnice v Brezne. Uprostred lekár spolku ČK Dr. Arnold Krieser (1915–1918)

nerskými organizáciami zdravotnícky a sociálny program, rozmenený na drobné v podobe charity, odievacích akcií,

Dr. Ervín Holéczy (Peter Zván), riaditeľ mestskej nemocnice v Brezne, spolupracovník ČK

osvety, budovania sociálnej siete, zavádzania protiepidemických opatrení, organizovania ozdravných pobytov. Túto spoluprácu ilustrovali popri vybraných fotografiách (z fondu HM – vyše 5000 kusov) najmä archívne dokumenty z fondu Štátneho archívu v Banskej Bystrici. Čo-to odhalili aj

zbierkové písomné pramene – prevažne školské kroniky a zápisnice. Poskytli údaje najmä o činnosti Dorastu ČK, ktorého založenie v Brezne spadá do roku obnovenia činnosti materskej organizácie (1919). Len na tunajšej meštianskej škole pribudlo v tom čase do jeho radov 263 členov. Ich aktivity boli rôznorodé – dozerali na udržiavanie základných hygienických noriem v škole, pomáhali pri mliečnych akciách, organizovali divadelné predstavenia na podporu ČK. Často nahrádzali nedostatočnú sieť štátnej zdravotníckej starostlivosti o mládež. Priestor dostala na výstave aj ďalšia zložka ČK – dobrovoľné sestry, predstavené prostredníctvom dokumentov o krátkodobých kurzoch aj študijných pobytov v jedinečnom

zariadení, v Ústave M. R. Štefánika, ktorý vzišiel zo spolupráce ČsČK a Živeny. Od r. 1926 v ňom pôsobila aj Škola pre sociálno-zdravotnú starostlivosť. Jednou z jej prvých absolventiek bola aj profesionálna sociálna pracovníčka, zamestnankyňa dispenzára Ligy proti tuberkulóze v Brezne, členka ČsČK Ružena Messerschmidtová, vyd. Škrovinová. Vystavené absolventské vysvedčenia majiteľky, v čase inštalácie výstavy ešte v súkromnom majetku, sa stali novými akvizíciami.

S novými tvármi – doslova osobnosťami miestneho spolku ČK, sa stretávame v rokoch 1939–1945. S R. Škrovinovou, ale aj menami mnohých členov ČK, dobrovoľných sestier, profesionálnych zdravotných sestier a lekárov, je spojené Slovenské národné povstanie – významná etapa v histórii breznianskeho ČK. Brezno ako súčasť povstaleckého trojuholníka koordinovalo na povstaleckom území s vojenským velením zdravotnú službu a zároveň mnohé zásobovacie akcie. Výroba cestovín pre povstalcov znamenala denne spracovať 300–400 kg múky, roznieť na rôzne pracoviská v meste, kde ich spracovávali dobrovoľné členky ČK a usušiť v podniku spomínanej pani Škrovinovej. Celý príbeh je na výstave poskladaný z osobných dokladov zainteresovaných aktérov a podporený spomienkovým rozprávaním. Z obsahu

rozprávania Ervína Holéczyho, známeho slovenského spisovateľa Petra Zvána, riaditeľa miestnej nemocnice, aj zo spomienok niekoľkých jej zamestnancov sa vychádzalo pri predstavení osobnej zaangažovanosti zdravotníckeho personálu pri záchrane mnohých vojakov, partizánov i pomoci raneným. Svedčia o tom vystavené významné pamiatky, ale aj pamätné tabule v meste.

Plagát 3. štátnej dobročinnnej lotérie, umiestnený v kapitole vojnovej Slovenskej republiky, naznačoval isté obmedzenie niektorých červenokrížskych programov v tomto období. Program v plnej miere opäť nadviazal na rozsah z predmníchovskej republiky až po r. 1945. Povoynové pomery si vyžadovali nielen domáce podporné zbierky, ale najmä koordináciu zahraničnej pomoci. Na Horehronie, do breznianskeho spolku ČsČK smerovala zahraničná potravinová pomoc, nakoľko bolo jedným z najviac vojnou postihnutých regiónov. Návštevy zahraničných delegátov ČK v r. 1946 – Viktora W. Skalu z USA, anglického veľvyslanca Filipa Nicholisa a Kanadana Ing. Buzeka kontrolovali nielen oprávnenosť prídelov, ale usmerňovali a koordinovali pomoc prichádzajúcu z Dánska, Kanady aj USA. Zápisy v Pamätnej knihe mesta Brezno z r. 1946 dokladajú tiež návštevu skupiny slovenských novinárov, majúcu za cieľ oboznámiť sa so spôsobom rozdeľovania potravín. Prácu miestneho ČK ocenila aj čestná predsedníčka ČsČK Hana Benešová v r. 1947–1948.

V zmenených politických pomeroch 2. polovice 20. storočia sa stal ČsČK masovou zdravotníckou organizáciou. Plnil program celonárodnej zdravotníckej prípravy obyvateľstva, rozvíjal program dobrovoľného darčovstva krvi, zaisťoval dobrovoľné zdravotné služby, spolupracoval pri vykonávaní hygienických a protiepidemických opatrení. Úvodné časti výstavy dávajú nahliadnúť prostredníctvom archívnych dokumentov do štruktúr ČsČK a nie stále priamočiareho a bezproblémového procesu spolupráce so štátnou zdravotnou správou, poukazujúc na význam jej

Účastníci kurzu dobrovoľných sestier ČK v Brezne r. 1941

odborného dohľadu, pomoci pri zdravotníckej osvete, aj pri šírení myšlienky darcovstva krvi. V Brezne na spoločnom programe pracovalo niekoľko miestnych a závodných skupín ČsČK, hoci každá zároveň žila vlastným spoločenským životom. Uniformy, odznaky, propagačný materiál, aj osvedčenia udelené školám predstavujú obdobie, keď sa ČK v ČSR orientoval prevažne na zdravotnícku výchovu na všetkých stupňoch škôl, v závodoch aj medzi obyvateľstvom.

Novší a pestrejší obrazový materiál z posledných desaťročí umožnil pred-

staviť súčasnú prácu členov SČK v plnom rozsahu. Kronikárskym spôsobom dokumentuje viac či menej známe aktivity, preventívne programy, služby, zbierky a ďalšiu nenápadnú, väčšinou nemedializovanú prácu, osnovanú na princípoch humanity, ktorej formy sa mohli v plnej miere rozvinúť a podľa podmienok transformovať až po rok 1989. Vo svojich radoch mal za 90 rokov existencie aj osobnosti, ktorých mená rezonujú dodnes. Práve preto bola koncepcia výstavy postavená tak, aby osobnosťami začínala aj končila. Najvyššími vyznamenaniami SČK aj

medzinárodnými oceneniami s menami zakladajúcich členov a osnovateľov myšlienky hnutia ČK sa môžu totiž popýšiť aj viacerí Brežňania. Ako prvej Slovenke bolo r. 1977 udelené vyznamenanie F. Nightingalovej Breznianke Angele Zacharovej a najvyššie vyznamenanie SČK – striebornú medailu H. Dunanta získali doteraz štyria členovia miestneho spolku. Záverečný panel je galériou všetkých nositeľov vyznamenaní ČK za angažovanosť, osobný prístup, za pomoc ... lebo POMOC JE PLAMIENOK NÁDEJE.

Foto: Archív HMB

Na Noc múzeí a galérií v Bratislave 2009

Jana Chrappová

SNM-Oddelenie prezentácie a marketingu, Bratislava

About the 2009 Museum and Gallery Night in Bratislava

At the very beginning it was difficult to estimate result. Pesimistic scenario said, the visitors rate could steeply fall. Optimistic, that minimally last year's rate could be reached. Trust in visitors and the constantly increasing interest of Slovaks in culture has lead to organizing the event already for the fifth time. At the end, the truth was on optimistic side. We reached record of minimally 35 000 entries into Bratislava museums and galleries. We dare say, this number should be much more higher because some institutions have not reckoned the visitors not stopping at the booking office for ticket or stamp. This was also the case of the Slovak National Museum, where the figure 6 300 visitors represented only number of those we managed to record.

Noc múzeí a galérií sa konala aj napriek kríze. Návštevnosť prekvapila. Šestnásteho mája sme ponúkli návštevníkom za jednotné vstupné 1,5 €, ktoré sa platilo len v prvom navštíve-

nom múzeu/galérii prehliadku expozícií a výstav na tridsiatich miestach Bratislavy a bohatý sprievodný program.

Už od rána bol veľký záujem o výstavu Šangri-la India-Tibet-Nepál-Bhután v budove SNM na Vajanského nábr. 2. Do múzea prišlo vyše 6 300 návštevníkov, čo bolo dokonca o 1 000 viac ako v minulom roku. Návštevníci si nedali ujsť ani prehliadku antropologického depozitára, či množstvo ďalších aktivít,

ktoré pre nich pripravili pracovníci SNM-Prírodovedného múzea. Rekordnú návštevnosť malo STM-Múzeum dopravy. V tento deň tam zavítalo takmer 6 000 návštevníkov. Pre porovnanie, v minulom roku sem prišlo 3 500 ľudí. Z múzea to už mali len na skok, aby sa z Hlavnej stanice presunuli historickým motorovým vlakom priamo do areálu depa Bratislava – Východ (RENDEZ), kde Múzejno-dokumentačné centrum

Novinkou tohoročnej noci bol Deň otvorených dverí u generálneho riaditeľa SNM

Foto: autorka

A takto to vyzeralo u archeológov
Foto: autorka

ŽSR v spolupráci s Klubom priateľov histórie železničnej dopravy pripravili bohatý program. Návštevníci si mohli pozrieť prezentáciu historických železničných vozidiel a historickej železničnej techniky a povozit' sa na stanovišti parného rušňa, čo využili najmä deti. Či už na vlastných alebo vlakom sem zavítalo takmer 700 ľudí. SNM-Historické

archeológov, využit' ponuku archeologickej burzy kníh, ochutnávku stredovekej kuchyne, predvádzanie starého kovárskeho remesla, či ukážky výroby replík stredovekej keramiky na hrnčiarskom kruhu. Počas dňa zaujala návštevníkov i reštaurátorská dielňa, kde sa oboznamovali s ukážkou postupu reštaurovania archeologických keramických nálezov. Na Žižkovu ulicu lákala aj ponuka SNM-Múzea kultúry karpatských Nemcov a SNM-Múzea kultúry Maďarov na Slovensku, či výstava *Štefánik – človek a legenda* vo Výstavnom pavilóne Podhradie. Slovenská národná galéria takmer 3 000 návštevníkom ponúkla celodennú sériu kvalitných workshopov, tvorivých dielní, animačných programov, či lektorských výkladov, ktoré sa venovali témam aktuálnych výstav a expozícií. Veľký záujem bol najmä o výstavu *Osemdesiate*. Múzeum Jána Cíkera prestalo počítať návštevnosť vo chvíli, keď do krásnych avšak útulných priestorov začali prúdiť početné skupinky návštevníkov na záverečný koncert *Summertime* s Petrom Michalicom, Ľubomírom Popikom a Vierou Bartošovou, po ktorom nasledovala *La vie en rose* – ochutnávka kvalitných francúzskych vín a delikates... Podobnú ponuku mali aj v Múzeum kultúry Chorvátov na Slovensku, kde po prehliadke expozícií mohli návštevníci ochutnať chorvátske vína. Z rekordnej návštevnosti 1 300 ľudí sa tešili v Múzeu polí-

cie, kde okrem iného mohli návštevníci vidieť výstavu o vzniku a vývoji policajných a bezpečnostných orgánov na Slovensku (v minulom roku sem prišlo 500 návštevníkov). Takmer 350 ľudí si našlo cestu do Slovenskej výtvarnej únie, ktorá sa do podujatia zapojila po prvýkrát. Prvý návštevník sem zavítal presne o 10.00 hodine a vyjadril sa, že chcel začať práve tam. Návštevníci sa živo zaujímali nielen o prebiehajúcu výstavu (Miodrag Tabački: *Človek divadla*; Juraj Fábry: *Scénografia*), ale aj o informácie z diania na súčasnej umeleckej scéne. V Stredoeurópskom dome fotografie hodnotili profesionálni fotografovia práce, ktoré so sebou priniesli návštevníci. Tí, čo si priniesli fotoaparáty, mali možnosť vyskúšať si prácu s modelom v profesionálnom ateliéri. Do Vodárenského múzea BVS, a. s. prilákalo veľa návštevníkov najmä vystúpenie pantomimického zoskupenia DETO, ktorých scény mali spoločnú tému – voda. Okrem toho si návštevníci mohli vyskúšať a naučiť sa ako sa robí jednoduchý rozbor vody. Táto disciplína zožala veľký úspech a so záujmom sa na nej zúčastňovali najmä dospelí. Múzeum obchodu nesklamalo svojich priaznivcov ani tento rok. Už od piatej si mohli prezrieť expozíciu za zvukov bubnov a gitár. Postarali sa o to kapely na koncerte pod názvom Blues v múzeu na nádvorí múzea, ktorý trval do polnoci. Náš netradičný nováčik, o to však vzácnejší – Divadlo Aréna – sa napriek svojmu nemuzejnému charakteru nemusel obávať, že by naň návštevníci zanevreli. Po celodennom chodení po výstavách, vyše 300 nadšencov s potešením prijalo možnosť užiť si polnočné divadelné predstavenie *Perfect Days*. Kapacita sály bola zaplnená na základe rezervácií ešte pred podujatím. V Divadle museli pridať dva rady sedadiel.

Veríme, že k podobným situáciám, ako v Divadle Aréna dôjde aj v budúcom roku. Sú dôkazom toho, že podujatie dokáže privábiť veľa ľudí a to nás teší. V roku 2009 pripravujeme *Noc* na 15. mája, tak ako ďalších dvetisíc múzeí a galérií v Európe.

U historikov si prišli na svoje nielen deti, ale aj ich mamy
Foto: J. Hutňanová

a SNM-Hudobné múzeum sa napriek rekonštrukcii Bratislavského hradu tiež nedali zahanbiť. Možnosť vidieť nádvorie hradu, ale aj výstavy a zúčastniť sa na tvorivých dielňach využilo vyše 1 200 návštevníkov (minulý rok bola návštevnosť počas podujatia na hrade okolo 250). Galéria mesta Bratislavy si tradične zachováva vysokú návštevnosť v podobe vyše ako 2500 ľudí. Do galérie prúdia už od rána desiatky záujemcov o bezplatné posudzovanie umeleckých diel. Lákala i výstava obrazov Josefa

Dotknite sa mesta!

Šiesty ročník podujatia Bratislava pre všetkých

Beáta Husová

Oddelenie prezentácie Múzea mesta Bratislavy

Touch the City, Please.

Already for the sixth time opened the gates of Bratislava for all. Two days, on April 25–26 locked Bratislava inhabitants as well as visitors of the city to examine all city institutions. Among the most visited were again the Castle Devín, the Apponyi Palace with its interesting historical interiors and Museum of Viticulture and the Museum of Weapons at the Michael's Gate. Antique Gerulata opened a new permanent exhibition. Considerable number, 24 145 visitors really accepted the invitation to touch the city.

Múzeum mesta Bratislavy – postrehy

Symbolická výzva Dotknite sa mesta! bola určite správnu pozvánkou pre návštevníkov, ktorí zavítali na podujatie Bratislava pre všetkých už po šiestykrát. Deň otvorených dverí Hlavného mesta SR Bratislavy, mestských organizácií a ďalších inštitúcií lákal po dva dni 25. – 26. 4. 2009 kultúrne a športovo sa vyžiť bez nároku na vstupné.

Múzea mesta Bratislavy „sa dotklo“ 24 145 návštevníkov. K najnavštevovanejším tematickým múzeám patrili Hrad Devín, Múzeum historických interiérov, Múzeum vinohradníctva v Apponyho paláci a Múzeum zbraní v Michalskej veži. Najviac sklamanie prinieslo uzavretie Starej radnice s výhľadom na mesto.

Antická Gerulata v Rusovciach otvorila pri príležitosti uvedeného podujatia novú expozíciu. Prezentuje najnovšie archeologické nálezy s interaktívnymi pomôckami pre návštevníka. Jej moderný ráz umožňuje pedantnejší pohľad na staroveké dejiny na hranici *Limes romanus*.

Podarilo sa nám zistiť, že návštevníci sa na podujatie Bratislava pre všetkých

starostlivo pripravujú. Dopredu majú vypracovaný plán, čo chcú vidieť. Jedna mladá návštevníčka z Púchova pripravila „vzdelávaciu exkurziu“ pre celú rodinu a zastihli sme ich pri prehliadke Michalskej veže so slovami jej starej mamy: *Je to úžasné, že som sa dožila pohľadu na takýto krásny výhľad na stred Prešporoka...* Z tejto udalosti jasne vyplýva, že zo všednej soboty sa pre staršiu paniu stal sviatok, na ktorý len tak nezabudne. Práve preto je podujatie Bratislava pre všetkých sviatkom mesta a ľudskej radosti.

Pani z príbehu si pamätala názov nášho hlavného mesta spred deväťdesiatich rokov. Tí Bratislavčania, ktorí sa chceli vrátiť do doby roku 1919, keď sa Prešporok (27. marca) zmenil na Bratislavu a pripomenúť si rušné mesiace v súvislosti s dejinnými udalosťami pripojenia Bratislavy k Československu, mohli tak urobiť na výstave.

MNB a Hlavné mesto SR Bratislava v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom a Slovenským národným archívom pripravilo projekt *Pamäť mesta/ Premeny hlavného mesta – politické, etnické, spoločenské*. V rámci neho bola možnosť do 28. júna 2009 navštíviť v Primaciálnom paláci panelovú výstavu *Hlavné mesto Bratislava a jeho obyvatelia v rokoch 1919 – 1920*.

Dejinné udalosti dopĺňa unikátny zostrih dobových filmov z rokov 1919 – 1928, ktorý približuje osobnosti histórie – Vavra Šrobára, T. G. Masaryka, ako aj generála Luigiho Piccioneho, hlavného veliteľa talianskych légii pri oslobodzovaní Bratislavy v januári 1919.

Bratislava pre všetkých očami hlavného organizátora – Hlavného mesta SR Bratislavy

Skoro 3 800 návštevníkov zavítalo v sobotu do kancelárie primátora hlavného

mesta SR. Väčšina návštevníkov boli Bratislavčania. Klasicistický Primaciálny palác si prišli prezrieť aj návštevníci zo zahraničia – z Egypta, USA, Japonska, Nemecka či Srbska. Otvorené dvere využili aj návštevníci zo Sniny, Prešova, Vranova nad Topľou, Trnavy, Žiliny a iných miest Slovenska.

Záujem o pracovné priestory primátora a úradovne jeho námestníkov sa každoročne teší veľkej obľube. Bratislavčania využili príležitosť prezrieť a odfotografovať si priestory, ktoré pre širokú verejnosť nie sú po celý rok bežne prístupné. Mnohí – predovšetkým malí návštevníci si vyskúšali pracovné kreslo primátora spolu s dobovým pracovným stolom. K dispozícii bola obrazáreň paláca i priestory Zrkadlovej sieňe, kde zasadá Mestské zastupiteľstvo.

Atmosféru dotvárali celodenné koncerty na nádvorí i balkóne Primaciálneho paláca. Podujatie navštívilo vyše 127 tisíc ľudí. Spojie MHD boli na najfrekventovanejších miestach posilnené, pred ZOO dopravu riadila polícia. Práve zoologická záhrada patrí medzi najatraktívnejšie zastávky návštevníkov podujatia; počas víkendu si ju pozrelo približne 40 tisíc ľudí. V sobotu a nedeľu bolo možné bezplatne navštíviť okrem ZOO aj najnovšie expozície Galérie mesta Bratislavy aj Múzea mesta Bratislavy; otvorené pre všetkých bolo Vodárenské múzeum Bratislavskej vodárenskej spoločnosti. Zrekonštruovaný dom na Rudnayovom námestí ponúkol novootvorené bábkové divadlo a jedinečnú galériu marionet; Detský parlament Bratislavy predstavil v autobuse na Hviezdoslavovom námestí hlavné mesto objektívom detí. Otvorená bola kaplnka sv. Ladislava, na nádvorí Apponyho paláca bol jarmok remeselníkov, v Kaplnke sv. Jakuba na Námestí SNP prehliadka podzemia, na nádvorí Mestskej knižnice na Klariskej ulici zasa *Bratislavská burza kníh*. Nechýbali ani prehliadky centra mesta historickou električkou, pešie prehliadky so slovenským i cudzojazyčným výkladom, divácky atraktívne boli aj sobotňajšie vyhládkové plavby loďou Martin. Bezplatné

vstupy v sobotu ponúkla aj Botanická záhrada; počas celého víkendu Zimný štadión v Dúbravke na Harmincovej ulici, športovo-rekreačný areál na

Drieňovej ulici či plaváreň Pasienky. V nedeľu bol pripravený bohatý program na Železnej studienke i dostihovom závodisku. Malí Bratislavčania tiež mohli

v rámci festivalu Hory a mesto „dobýjať“ Everest.

Už teraz sa tešíme na siedmy ročník. Dovidenia v Bratislave.

Noc múzeí a galérií MMB

Beáta Husová

Oddelenie prezentácie Múzea mesta Bratislavy

The Museum and Gallery Night in the Bratislava City Museum

This time, the Night in the Bratislava City Museum lasted really until midnight. Exactly 10 459 visitors fulfilled our expectations and from the museum offer in Bratislava chose our exhibition, only three weeks after the successful event Touch the City, please (we refer about it in this number of MÚZEUM on p. 33).

Noc múzeí a galérií v Múzeu mesta Bratislavy trvala do polnoci a opäť naplnila naše očakávania. Za všetko hovorí číslo 10 459 návštevníkov. Aj keď len po troch týždňoch od úspešného podujatia *Bratislava pre všetkých* a za poplatok, predsa sa brány tematických múzeí MMB nezatvárali ani 16. mája 2009. Prúdili sem neustále desiatky návštevníkov, ktorí mali ambíciu ozvláštniť si deň a poniektorí aj neskorý večer poznaním a zážitkom. Práve tieto funkcie sa snažilo splniť aj MMB pri koncipovaní programu.

Dotyky s dielom AF

Pre deti a mládež sme pripravili stretnutie s AF. Skrytý význam skratiek odhalil každý, kto sa zastavil v strede Františkánskeho námestia na tvorivých dielňach pod názvom *Dotyky s dielom AF*. Geniálny bratislavský rodák Arthur Fleischmann má v MMB svoje tematické múzeum, založené v roku 2002. Jeho neuveriteľný výtvarný prínos je v spracovaní keramiky, kovu, ale aj plexiskla. Posledný materiál – plast – využil vo svojej umeleckej tvorbe a v tejto oblasti sa mu uznáva priekopníctvo. Tvorivé

dielne odhalili možnosti spracovania plastov – fliaš, ktoré sa dostávajú často na smetisko. Šikovné ruky mladých výtvarníkov dokázali, že sa dajú zhodnotiť do originálnych umeleckých diel.

Načo nám je múzeum?

Provokatívna výzva bola reflexiou múzejných pracovníkov a verejnosti na zmysel múzea, histórie a ich významu pre spoločnosť a jednotlivca v nej.

Moderátor Dado Nagy svojím geniálnym vedením besedy dokázal vyplniť vzniknuté akoby vákuum medzi besedujúcimi a divákmi. Toto vákuum cítia predovšetkým tí, ktorí sedia oddane za múrmi často historicky cenných budov a snažia sa z nich vytvoriť kvalitné verejné inštitúcie. Verejnosť má dojem, že má právo na bezplatný alebo takmer bezplatný vstup do múzea. Poznáme názory, návšteva múzea nesmie byť luxusom, ktorú si môže dovoliť len solventný človek. Žiaľ, problém je posunutý. Ľudia zabúdajú, že už nič nie je zadarmo, pokiaľ štát v plnej miere túto oblasť nefinancuje tak, ako je to niekde v zahraničí.

Beseda sa preto niesla v nevšednom duchu a auditóriu sme sa snažili priblížiť čo je zmyslom histórie a múzea pre človeka budúcnosti. Umožnili sme im nahliadnuť do súkromných názorov a vyznaní na tému – čo si najviac cení pracovník múzea na svojej práci, pre koho ju robí a čo z nej plynie, alebo kto sa ňou inšpiruje.

Na besede sa zúčastnili pracovníci MMB – riaditeľ múzea Peter Hyross; Elena Kurincová, historička; Marta Janovičková, kunsthistorička, zástupkyňa

riaditeľa a predsedkyňa Zväzu múzeí na Slovensku; Beáta Husová, PR manažérka múzea a Dušan Bada, výtvarník a ideový tvorca, ktorý dal podnet na vznik publikácie deviatich máp *Bratislava minulosť a budúcnosť/Prelomové obdobia vývoja mestského priestoru*. Názory posledného besedujúceho, ktorý nepochádza z vnútra múzea, ale je jeho možno pozorovateľom a návštevníkom, nás všetkých nachvíľu spojili. Dušan Bada sa v uvedenej publikácii vyznáva:

Všetko čo vnímame, na nás pôsobí. Z istého uhla pohľadu je zvalenie domu ako zabitie človeka, zbúranie ulice alebo dokonca štvrte ako veľká nehoda. Obyvatel tohto mesta sa ocitá v stálej neistote. Bez toho, aby sme uberali z predchádzajúceho varovania, pri štúdiu princípov tohto priestoru nemožno prehliadnuť optimistické možnosti pre zavedenie novej koncepcie priestoru, ktorá by sa dostala do zhody s prírodnými silami i kultúrnym dedičstvom.

Načo nám je múzeum? Po tejto besede možno jednoznačne povedať, že nám ukazuje smer do budúcnosti, ako sa zbaviť chýb, ktoré sa už raz udiali na spoločnosti a ľudstve v nej, ale aj inšpirovať a obohatiť súčasnosť minulosťou.

Večerný koncert v Červenom salóne

Vyvrcholením programu MMB bol nočný koncert v Apponyho paláci, v reprezentačnom Červenom salóne. Pripravili sme ho v spolupráci s Albrechtovým kvartetom. Vzniklo na pôde Vysokej školy múzických umení v Bratislave. Členovia kvarteta sú víťazmi medzinárodných a národných súťaží a členmi popredných slovenských orchestrov ako Slovenskej filharmónie a Slovenského rozhlasu. Pre Apponyho palác si pripravili koncert hudobných veľkánov 18. a 19. storočia.

Výstava

Ukryté v drôtenej sieti

Katarína Kendrová
Považské múzeum v Žiline

Hidden in a Metallic Mesh

On April 8, 2009 at the Budatín Castle the Museum of Považie in Žilina opened a specialized exhibition of Easter eggs, decorated with metallic mesh. Until May 20, visitors could admire the collection of about 350 eggs from 26 authors from Slovakia and Bohemia, each of them presenting an original way of egg decoration. The exhibition showed first of all the present ways of wickering the decorated Easter eggs with wire.

Zdobenie vajčiek rozmanitými spôsobmi je všeobecne rozšírené na celom Slovensku. Unikátnou výzdobnou technikou, spojenou s existenciou drotárskeho remesla, ktoré vzniklo na severozápadnom Slovensku, je opletanie vajčiek drôtom. Práve kraslice zdobené odrôtovaním boli námetom špecializovanej výstavy pod názvom *Ukryté v drôtenej sieti*, ktorú Považské múzeum v Žiline slávnostne otvorilo 8. apríla 2009 vo výstavných priestoroch v areáli Budatínskeho hradu. Návštevníci mohli počas šiestich týždňov obdivovať takmer 350 vajčiek od 26 ľudových i umeleckých remeselníkov prevažne zo Slovenska, ale aj Čiech, pričom každý autor sa prezentoval originálnym a odlišným spôsobom výzdoby. Časť kraslíc pochádzala zo zbierkového fondu drotárstva Považského múzea v Žiline a časť bola zapožičaná od jednotlivých autorov.

Kedy a ako vznikla táto zaujímavá technika, čiastočne objasňujú iba stručné zmienky v literatúre či zachytené spomienky ľudí. Isté je, že nepatrili medzi bežné výrobky drotárov, ale boli predovšetkým dôkazom ich šikovnosti a zručnosti. Jediným hodnotným dokladom ich existencie v minulosti je čiernobiela fotografia uložená vo foto-

archíve Považského múzea v Žiline. Zachytáva jedno odrôtované vajčko vystavené v roku 1940 na veľkej drotárskej výstave v Dlhom Poli.

Cieľom výstavy *Ukryté v drôtenej sieti* bolo priblížiť predovšetkým súčasné podoby opletania vajčiek drôtom. Výstava zároveň ponúkla pohľad do nedávnej minulosti, konkrétne do 90. rokov 20. storočia, keď na Slovensku došlo k najväčšiemu oživeniu a rozvoju tejto starej drotárskej techniky. Značný vplyv na jej rozmach mala výstava kraslíc, ktorú usporiadalo Považské múzeum v Žiline z tvorby českého umeleckého remeselníka Petra Musila v roku 1993. Svoje práce na nej predstavili i traja slovenskí umeleckí drotári – Štefan Mlich, Viktor Benko-Gríter a Ladislav Mikulík. Kraslice z rúk týchto autorov boli prezentované na výstave ako najstaršie exponáty. Na ne nadväzovali opletané vajčka od ďalších remeselníkov, ktorí sa výstavou z roku 1993 nielen inšpirovali, ale tradičnú techniku začali v priebehu nasledujúcich rokov ďalej rozvíjať, zdokonaľovať a obohacovať o nové vzory.

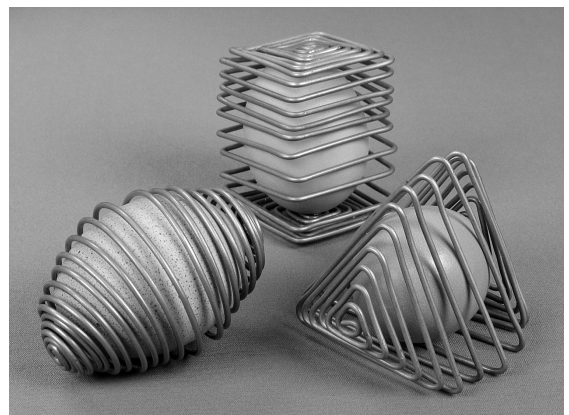
Prevažná časť vajčiek na výstave bola zdobená textilnými technikami. V najväčšom počte boli zastúpené kraslice opletené základným tzv. slučkovým výpletom, vychádzajúcim zo šitej čipky (Erika Majerská, Valéria Pavelová). Na iných autori uplatnili princípy paličkovania a háčkovania (Katarína Búranová, Eva Chripková). Ďalšiu skupinu tvorili vajčka opletené do tradičných drotárskych sietí so štvorcovými okami známymi z keramiky (Mária Porubčanská, Monika Porubčanská) a vajčka zdobené náročnou košíkárskou technikou (Luboš Škulec, Miroslav Kalman). Iní autori zvolili voľnú techniku (Mária Krajčová, Viktória Javorová). Najrozšírenejšie

Valéria Pavelová

Luboš Škulec

Mária Krajčová

spôsoby výzdoby umožnili remeselníkom vytvoriť bohaté variácie výpletov či kombinovať viacero ozdobných techník. Mnohé drôtene sieti na krasliciach dopĺňali staré drotárske prvky (špirály, srdiečka, vlnovky, osmičky, hviezdy) a moderné figurálne motívy. Ďalšie dotvárali jemné korálky, kamienky, dekorácie z plechu, či miniatúrne maľby. Estetickú funkciu plnil i použitý materiál. Mäkký a ohybný medený, mosadzný, pozinkovaný, pocínovaný, ale i železný drôt nezvyčajné výplety zvyčajne zvyrazňoval.

Výstava trvala do 20. mája 2009.

Foto: A. Kucharčíková

Martin Benka – málo známa tvorba

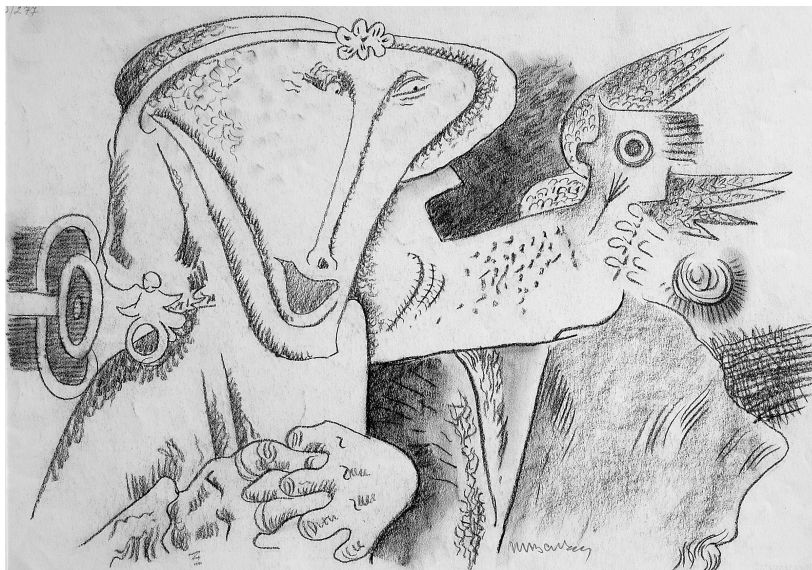
Anna Oláhová

SNM-Múzeum Martina Benku, Martin

Unknown Oeuvres of Martin Benka

From September 2008 until end of February 2009, on occasion of the 120th Anniversary of Martin Benka (b. 1888, d. 1971), the SNM-Martin Benka Museum in Martin exhibited his unknown paintings, drawings and water colors from inicial periods of his artistic creation. Except of precious, more than 100 pictures, exhibited was also violin made by himself and other items, demonstrating his exceptional relationship to classical and folk music, art, nature, but first of all to the Slovak folk, whose culture he studied and worshipped during all his life.

Vidiny. 1932.
Uhol, papier,
48 x 50 cm,
B 4849

Od septembra 2008 do konca februára 2009 bola výtvarná tvorba Martina Benku po desiatich rokoch opäť prezentovaná v Slovenskom národnom múzeu v Martine, ktoré si touto ojedinelou výstavou pripomenulo 120. výročie narodenia umelca.

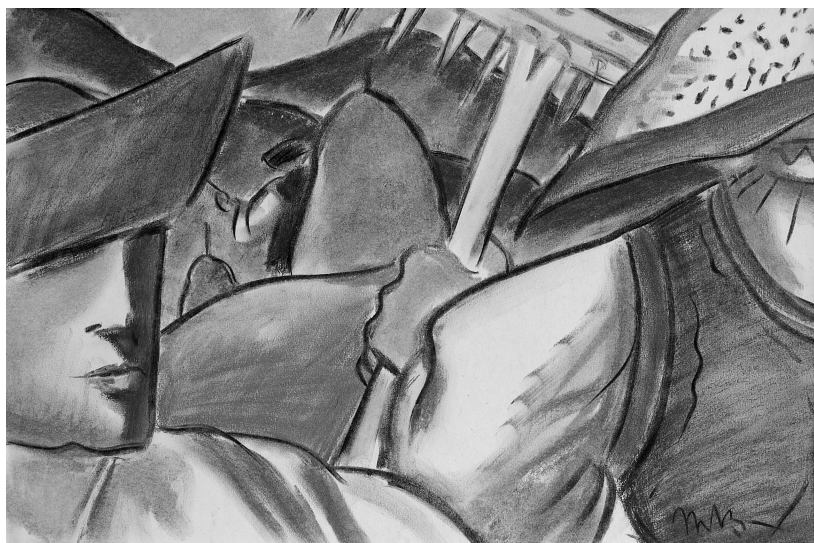
Málo známe výtvarné diela sú súčasťou zbierkového fondu Múzea Martina Benku, ktoré je od roku 1972 jedným z múzeí SNM v Martine. Zásluhou Benkovho mimoriadneho počínu sa okrem autenticky zachovaného interié-

ru, kde žil a tvoril posledných 12 rokov svojho života, dostal do správy SNM v Martine aj početný zbierkový fond, aj okrem expozície umožňujúci predstaviť stále niečo nové – nepoznané, čoho dokladom je aj táto Benkova autorská výstava.

Pri výbere výtvarných diel sme postupovali nezávisle od obdobia ich vzniku, pretože našou snahou bolo predstaviť hlavne Benkove verejnosti dosiaľ málo známe, prípadne neznáme diela. Bolo by neodpuštitelné, keby

sme takto nepredstavili zo zbierkového fondu SNM-Múzea Martina Benku v Martine aj výtvarné diela, ktoré Benka po celý svoj život svedomito uchovával. Práve vďaka tejto jeho celoživotnej starostlivosti sa nám zachovali veľmi vzácne výtvarné diela. Týka sa to hlavne počiatočného obdobia jeho tvorby, ktorú pravdepodobne ani sám za svojho života nevystavoval, pretože ju pokladal za menej hodnotnú. Treba dodať, že vystavené bolo len veľmi malé percento z toho, čo zbierkový fond múzea ešte ukrýva.

Našou snahou bolo predstaviť výtvarné dielo M. Benku aj v iných súvislostiach, priamo spojených s podnetmi, ktoré ho inšpirovali k tvorivejšiemu a zmyslu plnšiemu výtvarnému dielu. Ide o dlhodobé inšpirácie spojené s jeho tvorbou, ktoré sa mu nakoniec stali celoživotnými múzami. Či už to bol svet hudby, harmónia prírody a človeka v nej, alebo krása kriviek ženského tela. Samozrejme, že nemal na to vplyv vek umelca. Počas života sa uňho tieto jeho múzy vzájomne prelínali. Intenzívne vnímal zvláštnosti a krásu okolo seba, pričom sa nechal inšpirovať i zdánlivo

Na lúkach
(fragment
zo žatvy).
Okolo 1930.
Papier, pastel,
29 x 44 cm,
B 4956

jednoduchými skutočnosťami ponímanými nakoniec ako čosi výnimočné. Je známe, že upozorňoval takto na skutočnosti, ktoré by možno inak boli ostali bez povšimnutia.

Hudba tvorila neodmysliteľnú súčasť Benkovho života, nadovšetko ju miloval a sám sa jej aktívne venoval. Či už ako interpret, skladateľ, upravovateľ ľudových piesní, alebo tvorca hudobných nástrojov – huslí. Prostredníctvom nej intenzívnejšie vnímal prírodu a dianie okolo seba. Túto časť jeho tvorby na výstave predstavovali v roku 1963 Benkom vytvorené husle s výnimočnou tvarovou originalitou, ktorých význam spočíva najmä vo výtvarnej stránke. Ich technický nákras, notové prepisy skladieb a návrhu na obálku ešte potvrdili tento jeho mimoriadny záujem.

Za výnimočný zdroj inšpirácie a životného pookriatia možno u Benku považovať ženu vo viacerých podobách. Najviac zastúpené boli matky s dieťaťom, s ktorými sa na potulkách po Slovensku neustále stretával. Obdivoval krásu, duševnú čistotu, citovosť, húževnatosť a pracovitost' prostých, jednoduchých slovenských žien-matiek. Stvárnňoval ich ako matky s dieťaťom a často ich vo svojom poňatí pozdvihol na úroveň madony s dieťaťom. Samozrejme, že na výstave nechýbali mladé dievčatá a i zrelé ženy, ktoré v jeho živote mali zvlášť dôležité, nezastupiteľné miesto.

Vystavených bolo vyše sto výtvarných diel, s obdobím vzniku od roka 1908 po záver jeho tvorby. Z výtvarných techník bola zastúpená olejomalba na plátne, kartóne, kresba uhlom, ceruzou a akvarel. Naozaj málo známa tvorba bola v úvodnej časti výstavy, ktorá sprítomňovala úplne počiatky umelcovej tvorby, rok 1913, ako aj bezprostredné obdobie po skončení súkromnej krajinárskej školy prof. Aloisa Kalvodu v Prahe, až do roka 1920. Vybratých niekoľko skicárov z 20. rokov 20. storočia bolo dokladom jeho obrovského záujmu o Slovensko. Bravúrne kresby ceruzou hlavne z jeho severných a východných oblastí sa stali podkladom

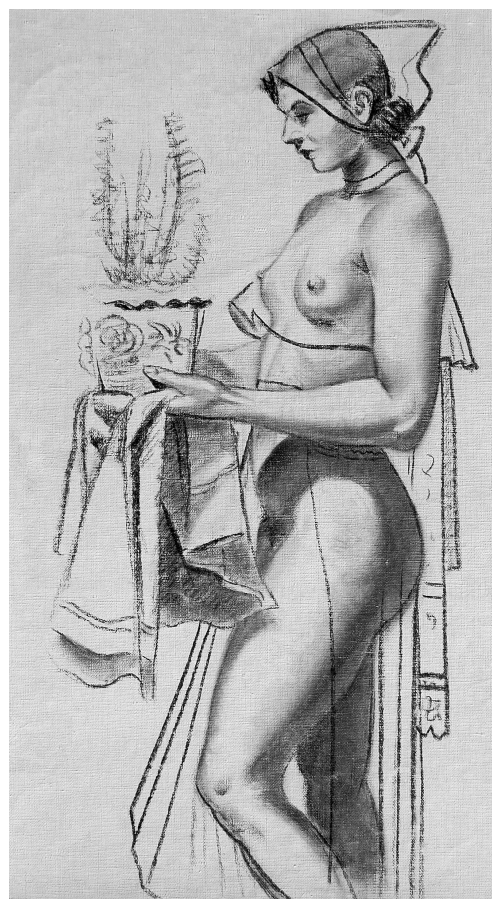

Kostolík (Podkarpatská Rus). 1924.
Papier, uhoľ, 45 x 53 cm, B 4914

pre vznik viacerých obrazov. Celkový obraz o jeho maliarskom zameraní do tvorila drobná maliarska tvorba – štúdiá slovenskej krajiny, ktoré tiež vznikli z bezprostredného záznamu skutočnosti v teréne. Ako tvrdil sám umelec, mali preňho len inšpiratívnu úlohu pri znovu navodení zážitku z určitého kraja. Prostredníctvom týchto malých sebestačných výtvarných dielok, pre ktoré je príznačná ich autenticnosť a spontánnosť, bola spolu s kresliarskymi pomôckami a Benkom navrhnutým rukšakom do terénu, navodená tá správna výtvarná pracovná atmosféra.

Výtvarná tvorba pre architektúru, či už to boli nerealizované návrhy na výzdobu Rolníckeho domu v Trnave, ukážky výzdoby interiéru bývalého Armádneho divadla v Martine, ako i monumentálne kresby uhlom so sakrálnym zameraním, uzatvárali spolu s jeho fantazijnými Vidinami obsahovú náplň tejto ojedinelej – málo známej tvorby Martina Benku.

Foto: M. Pišný

Štúdiá ženského aktu. Okolo 1930.
Uhoľ, plátne, 59 x 40 cm, B 7621

Katalogizátori múzejných zbierok v Banskej Štiavnici

Zuzana Šullová
Slovenské technické múzeum, Košice

Museum Collections' Catalogers in Banská Štiavnica

A three-day meeting of museum collections' catalogers organized by the SNM-CEMUZ Department and the Slovak Mining Museum offered rich program devoted to main problems, aspects and intentions of the digital information system (a project, supported by the Ministry of Culture of the SR) and was perfect place for sharing knowledge. The event also became basis for subsequent cooperation in cataloging and creating knowledge system for Slovak museums and the digitization of museum collections.

V dňoch 12. – 14. mája 2009 sa v Banskej Štiavnici uskutočnil *Seminár katalogizátorov múzejných zbierok*, ktorý organizovalo oddelenie CEMUZ Slovenského národného múzea v spolupráci so Slovenským banským múzeom v Banskej Štiavnici. Zišlo sa na ňom 24

múzejníkov, ktorí v roku 2008 svojou katalogizačnou a organizačnou prácou najviac prispeli k budovaniu jednotného vedomostného systému múzeí SR. Boli to tí odborní pracovníci múzeí, ktorí elektronickej evidencii zbierkových predmetov neberú len ako povinnosť, vyplývajúcu z ich pracovnej náplne, ale snažia sa moderné katalogizačné nástroje ponúkané múzejnej obci využiť pre cieľ, ktorý presahuje hranice múzea ako inštitúcie. Išlo teda o múzejníkov, ktorých práca v oblasti digitalizácie poznatkov o múzejných zbierkach počas roku 2008 svedčí o stotožnení sa s myšlienkou nevyhnutnosti vytvorenia verejného priestoru pre získavanie a výmenu poznatkov.

Program trojdňového stretnutia bol venovaný nasledujúcim témam: Vyhodnotenie doterajšej digitalizácie vedomostí o múzejných zbierkach, Tvorba vedomostného systému múzeí, Aspekty digitalizácie múzejných zbierok, Moderné nástroje jednotného informačného systému múzeí SR, Zámery projektu

Digitálneho informačného systému MK SR, Otázky príprav projektov na výzvy OPIS.

Úvodné prezentácie, zamerané na zhodnotenie reálneho stavu digitalizácie vedomostí o múzejných zbierkach, poukázali na stále pomalé tempo elektronickej evidencie, ktoré je v mnohých prípadoch dôsledkom slabého záujmu o budovanie centrálného katalógu múzejných zbierok. A to i napriek úplnému odbúraní finančnej záťaže múzeí pri zabezpečení administrácie ESEZ (od novembra 2008), ako katalogizačného modulu s najlepšimi výsledkami pre export do CEMUZ. V súčasnosti tento moderný nástroj elektronickej evidencie múzejných zbierok využíva celkovo 34 slovenských múzeí, z toho 18 múzeí SNM. V súvislosti s prípravami na komplexnú digitalizáciu múzejných zbierok, ktorá bude podporená v celoeurópskom kontexte unikátne vysokou finančnou čiastkou, je alarmujúcim fakt, že do CEMUZ v súčasnosti vôbec neprispieva 37 % múzeí. Ostáva len veriť, že aj tieto múzeá vlastnými silami zabezpečia, aby nimi spracované údaje o zbierkových predmetoch v elektronickej forme bolo možné využiť pre tvorbu metaúdajov („popisných“ údajov o zbierkových predmetoch) pri komplexnej digitalizácii.

V druhej polovici prvého dňa seminára oboznámil prítomných Mgr. E. Kriššák, riaditeľ odboru monitorovania, hodnotenia a publicity Sekcie štrukturálnych fondov MK SR, so zámermi Operačného programu Informatizácia spoločnosti, výškou predpokladaných finančných príspevkov na digitalizáciu kultúrneho dedičstva, ako aj časovým horizontom pre začiatok reálneho uskutočňovania digitalizácie múzejných

Riešenie
pracovných
problémov na
neformálnom
stretnutí
Foto: J. Jurkovič

zbierok. Ako skutočne pádny dôvod na okamžité nasadenie síl do príprav na digitalizáciu možno považovať stanovenie roku 2010 ako časového horizontu pre výzvy na podávanie projektov digitalizácie múzejných zbierok.

Do diskusie sa zapojili aj prizvaní zástupcovia konzorcia CrossCzech – Ernst & Young – Octigon, ktoré realizuje pre Úrad vlády SR štúdiu uskutočniteľnosti projektov prioritnej osi 2 OPIS /Rozvoj pamätových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry/. Po vyhodnotení údajov poskytnutých múzeami v decembri 2008 upozornili na veľmi nízku pripravenosť múzeí na rozbehnutie prác na digitalizácii.

K reálnej predstave o náročnosti procesov komplexnej digitalizácie prispela prezentácia A. Demeterovej zo SNM-Múzea židovskej kultúry v Bratislave. Vďaka viacerým okolnostiam prebieha v tomto múzeu pilotný projekt digitálnej vizualizácie zbierok. Realizácia tohto projektu priniesla mnohé cenné poznatky, najmä v súvislosti s potrebou kvalitnej organizácie jednotlivých procesov digitalizácie. Okrem iného bola v rámci danej prezentácie predstavená aj technológia RFID (rádiofrekvenčné identifikátory), využitelná ako pomoc pri odbornej správe zbierok (revízie, premiestňovanie, monitoring pohybu atď.), ale aj ako inteligentné riešenie eliminácie chýb zapríčinených ľudským faktorom pri párovaní údajov digitálnej vizualizácie a digitalizácie vedomostí o ZP (digitálny zástupca + metaúdaje). Reálnosť využitia tejto technológie potvrdila v diskusii aj riaditeľka Odboru múzeí, knižníc a galérií SKD MK SR Mgr. M. Lopušánová.

V programe nechýbala ani prezentácia k problematike jednotnej múzejnej terminológie. Postup pri spracovaní riadeného slovníka preferovaných názvov judaík opísal Mgr. M. Naster zo SNM-Múzea židovskej kultúry v Bratislave.

Z diskusií o úlohách OPIS a reálnych možnostiach múzeí zabezpečiť všetky predpokladané výkony viažuce sa na náročné procesy, vyšiel návrh na zria-

denie profesionálneho združenia katalogizátorov múzejných zbierok. Väčšina účastníkov seminára sa zhodla na výhodách prípadného zriadenia takejto formy organizácie expertov. Počas stretnutia vznikol prípravný výbor, ktorého úlohou je príprava stanov združenia a jeho zaregistrovanie na Ministerstve vnútra SR. Všetci členovia prípravného výboru sa zhodujú v tom, že by malo ísť o otvorené dobrovoľné združenie odborníkov v oblasti digitálneho spracovania, správy a ochrany múzejných zbierok, konkrétne najmä kurátorov, kustódov, dokumentátorov, reštaurátorov, znalcov, ale i metodikov, zaoberajúcich sa digitalizáciou a odborníkov v oblasti technológií digitalizácie kultúrneho dedičstva. Ciele združenia by sa mali orientovať na podporu tvorby jednotného digitálneho vedomostného systému múzeí SR, prípravu projektov digitalizácie múzejných zbierok, organizačnú a výkonnú podporu digitalizácie múzejných zbierok, ako aj organizáciu procesov digitálnej vizualizácie a odborný dohľad nad týmito procesmi. V súlade s týmito cieľmi by sa mala rozvíjať aj celá činnosť združenia od samotného združovania celej škály odborníkov, ktorí reálne môžu svojimi praktickými skúsenosťami, či teoretickými vedomosťami prispieť k zvládnutiu digitalizácie múzejných zbierok. Medzi cieľmi by samozrejme nemala chýbať podpora odborného rastu členov združenia, či už formou, školení, seminárov, účasťou na odborných medzinárodných podujatiach v SR i v zahraničí, zastupovanie členov voči zahraničným inštitúciám pôsobiacim v oblastiach súvisiacich s odbornými múzejnými činnosťami, nadväzovanie a udržiavanie kontaktov, zabezpečovanie výmeny poznatkov a skúseností, vrátane organizovania stáží, študijných a výmenných pobytov. Medzi podstatné ciele združenia by tiež malo patriť získavanie finančných prostriedkov pre naplnenie cieľov občianskeho združenia (granty, projekty) a prispievanie finančnými i nefinančnými prostriedkami na výchovu a odborné vzdelávanie členov občianskeho združenia.

V rámci programu účastníci seminára navštívili expozície Slovenského banského múzea – Starý zámok, Banské múzeum v prírode a expozície Múzea vo Svätom Antone. Tak ako sprievodné slovo riaditeľa Múzea vo Sv. Antone Ing. M. Číža a M. Ďurianovej pri prehliadke kaštiela, tak aj fárane do štôlne Bartolomej v SBM prispeli k výbornej atmosfére počas celého podujatia. Vďaka za to patrí pracovníkom oboch múzeí.

Organizátori tohto podujatia si pri koncipovaní programu položili cieľ sformovať skupinu katalogizátorov, schopných a ochotných aktívne spolupracovať pri tvorbe vedomostného systému múzeí SR a digitalizácii múzejných zbierok. Podujatie malo stmeliť skupinu odborných pracovníkov z rôznych múzeí a rôznych odborov a pripraviť ich na následnú spoluprácu. Či sa tento cieľ aj naplnil, ukáže najbližšia budúcnosť.

Odvzdávanie cien najaktívnejším katalogizátorom

Foto: K. Pišová

Vedomostný systém múzeí SR

Ján Jurkovič
SNM-CEMUZ, Bratislava

Scientific System of Museums in the Slovak Republic

Unique of the museum documentation is to work with the original evidence about the expired realities.

Its physical existence is a proof about these realities. It follows methods for digitization of museum collections. On the one hand, the methodics of the digitization of knowledge about museum collections, on the other the methods and technologies able to capture in digital form most of its properties. Massive digitization of museum collections places high demands on the organizational indemnity and staffing for the complex of connected processes in the museum.

V dňoch 16. a 17. júna 2009 sa uskutočnila Národná konferencia o digitalizácii. Zorganizovalo ju Ministerstvo kultúry SR ako úvodné odborné podujatie k problematike, ktorá sa stáva prioritou kultúry. Jej cieľom bolo zhodnotenie súčasného stavu digitalizácie v jednotlivých sektoroch kultúry a prezentovať zámery a ciele OPIS II. Konferencie sa zúčastnilo 141 zástupcov nielen z MK SR a organizácií v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti, ale aj zástupcovia Úradu vlády SR ako riadiaceho orgánu pre OPIS, Ministerstva financií Slovenskej republiky ako sprostredkovateľského orgánu pre OPIS 1 a 3, zástupcovia zo 6 samosprávnych krajov, Slovenskej televízie a TA SR.

K situácii a skúsenostiam v oblasti digitalizácie múzejných zbierok odzneli dva príspevky: Vedomostný systém múzeí (Ján Jurkovič), Skúsenosti s digitalizáciou v SNM-MŽK (Andrea Demeťerová). (Prezentácie sú prístupné na <http://portal.cemuz.sk> v sekcii CEMUZ/podujatia.)

Vedomostný systém múzeí

Problematika digitalizácie múzejných zbierok predstavuje dnes široké spektrum oblastí a každej z nich by sme mali venovať pozornosť v rozsahu konferencie, aby sme vyplnili informačné vákuum. Preto príprava tohto príspevku, ktorý sa má vtesnať do vymedzenej minútáže, nebola jednoduchá z hľadiska výberu, čím sa zaoberať a do akej hĺbky. Keďže chápem túto konferenciu ako úvod do masívnej digitalizácie v rámci OPIS, pokúsím sa uviesť tie aspekty, ktoré považujeme za hlavné determinanty digitalizácie múzejných zbierok. Predovšetkým treba zdôrazniť, že múzejníctvo je pomerne špecifický segment kultúry a nastaviť parametre digitalizácie bez ohľadu na jeho špecifiká by malo negatívny dopad na globálny výsledok digitalizácie kultúrneho dedičstva.

Špecifiká múzejníctva

Prvého júna (t. r.) nadobudol platnosť nový zákon o múzeách a galériách. Okrem iného je v ňom nová definícia múzejnej zbierky,¹ podľa ktorej je chápaná ako jednota hmotných objektov a vedomostí o nich. Objavujú sa tu aj nové pojmy: *vedomostný systém múzeá*² a *vedomostný systém múzeí*,³ aj keď z dikcie zákona nie je jasné, čo to má byť, vykladáme si to ako podporu našej snahy vytvoriť jednotný digitálny vedomostný systém múzeí SR.

V podstate to nie je nič nové. Vedomostné zhodnocovanie a systematizácia zbierok je podstatou múzejnej práce a o automatizácii i centralizácii evidencie zbierok teoretizovali muzeológovia pred 40 rokmi. Vízie teoretikov sa však prenášajú do praxe pomerne ťažko. Múzejné prostredie prijíma nové metódy veľmi opatrne a múzejníci nie sú ani u nás, ani v ostatných krajinách

Európy žiadni priekopníci vo využívaní nových technológií. To je evidentné aj z ich prístupu k novým informačným a komunikačným technológiám nasadeným v rámci projektu centrálnej evidencie múzejných zbierok (CEMUZ), pri zavádzaní nových metód spracovania odborných informácií, a to limituje aj prístup múzejníkov k digitalizácii. Zrejme aj to je príčinou toho, že parametre digitalizácie v rámci Európy vychádzajú z programov iných typov pamäťových a fondových inštitúcií ako sú múzeá. Je to evidentné z kľúčových materiálov k digitalizácii, ktoré nevenujú múzejným zbierkam pozornosť zodpovedajúcu ich rozsahu, či kultúrnej hodnote a nezhľadujú primerane ich špecifiká.

Tento postoj múzejníctva, našťastie na Slovensku nijako zvlášť nepoznačil vývoj technologických nástrojov na digitálne spracovanie zbierok a ich centrálnu evidenciu. Skôr naopak; vývoj nových technológií posunul múzejnú metodiku citeľne dopredu – na úroveň zodpovedajúcu súčasnosti a stal sa jediným vážnym tlakom na prioritizáciu odborných činností múzeí v SR.

Nový zákon o múzeách a galériách chápe dôležitosť oboch stránok hodnoty múzejných zbierok, z ktorých k nim pristupuje CEMUZ od vzniku tohto projektu. Z týchto dvoch hľadísk vychádza aj príprava programu digitalizácie – ako ku komplexu procesov smerujúcich k vybudovaniu:

- jednotného digitálneho vedomostného systému múzeí,
- centrálneho digitálneho depozitára múzeí.

Digitálny vedomostný systém múzeí

Podstatou a zmyslom múzeá nie je len zhromažďovanie, uchovanie a využívanie zbierok, ale aj zhodnocovanie, sprá-

va a využitie vedomostí o nich. Bez vedomostí o dobe, mieste, okolnostiach jeho vzniku a nálezu, jeho funkciách, tvorcoch, používateľoch, udalostiach s ním súvisiacich, bez zaradenia do systému zbierok a informácií by sme nedokázali identifikovať múzejnú hodnotu predmetu. V súčasnosti sú znalosti o zbierkových predmetoch sčasti fixované v katalogizačných záznamoch, správach z výskumu, štúdiách, scenároch výstav, katalógoch, reštaurátorských správach a iných publikovaných, či interných materiáloch, sčasti existujú len ako vitálne vedomosti odborných pracovníkov múzeí, či iných expertov. Našou súčasťou snahou je spracovanie a prevod všetkých vedomostí o múzejných zbierkach do digitálnej podoby, ich systematizácia a kontrolované sprístupnenie. To považujeme za absolútne prioritnú úlohu múzeí a jeden z hlavných cieľov digitalizácie múzejných zbierok.

Obsah vedomostí o múzejných zbierkach

Základom digitálneho spracovania vedomostí o múzejných zbierkach je prevod identifikačných, deskripčných, determinačných a klasifikačných údajov, ktoré sú sčasti uvedené v kartotékach, sčasti nie sú zachytené vôbec. No súčasne so spracovaním týchto základných údajov sa chceme postarať aj o digitalizáciu a systematizáciu všetkých relevantných dokumentov, ktoré:

- zachytávajú väzby zbierkového predmetu s pôvodným prostredím; fotodokumentácia, textové záznamy, nákresy, správy, audio/video záznamy,
- sú výsledkom odbornej a vedeckej činnosti múzeí; publikovaných, nepublikovaných,
- existujú ako vitálne vedomosti odborníkov a vedcov múzejnej a akademickej obce.

Cieľom tohto spracovania je vytvoriť jednotný vedomostný systém múzeí SR (ďalej len vedomostný systém) ako sústavne rozvíjaný, udržiavaný a sprístupňovaný komplex všetkých dokumentov, poznatkov, informácií a významových

vzťahov medzi informačnými entitami, ktoré vznikajú odbornou činnosťou múzeí, alebo iných odborných subjektov.

Takto si predstavujeme my „vedomostný systém múzeí“ a dúfame, že v takom zmysle ho bude definovať pripravovaná vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky o základných odborných činnostiach v múzeu alebo v galérii a o evidencii predmetov kultúrnej hodnoty.

Nástroje na tvorbu a správu vedomostného systému múzeí

Pred piatimi rokmi bol v rámci projektu CEMUZ nasadený na katalogizáciu, centrálnu archiváciu a sprístupnenie údajov informačný systém múzeí SR, ktorý má ambíciu metodicky a technologicky zjednotiť digitálne spracovanie zbierok vo viac ako 100 múzeí SR. Od svojho vzniku prešiel vývojom, ktorý reagoval na európsky posun v metodike, tvorbu medzinárodných štandardov, globálny vývoj v oblasti informačných a komunikačných technológií, potreby múzejníkov a tiež požiadavky integrácie s vyššími informačnými systémami (DISK,⁴ EUROPEANA).

Jadrom nástrojov CEMUZ je KATALOGIZAČNÝ MODUL.⁵ Je to komplex nástrojov pre:

- jednotnú múzejnú evidenciu (s možnosťou integrácie s ekonomickým IS),
- katalogizáciu, v ktorej sa uplatňujú medzinárodné štandardy i praktické skúsenosti (aplikovaná metodika CCO⁶ s rozšírením o možnosti zachytiť všetky relevantné údaje),
- správu zbierok (sledovanie zmien stavu, sledovanie pohybu zbierok, automatizovaný depozitárny denník využívajúci RFID.⁷

Tým, že umožňuje klientom autorizované poznámkovanie všetkých relevantných údajov, rozlišuje autorov aj v rámci jednotlivých položiek záznamu a uchováva verzie záznamov, umožňuje permanentné vedomostné zhodnocovanie zbierok pri zachovaní autorstva údajov (s možnosťou komparácie verzíí). Rovnako umožňuje doložiť každý podstatný údaj nielen odkazom na

informačné zdroje, ale aj priložením digitálneho dokumentu do dátového úložiska. V tomto úložisku je včlenený samostatný sektor pre obrazové súbory dokumentujúce zbierky.⁸ Uživatelské nástroje umožňujú katalogizátorovi vkladať, popisovať a manažovať akékoľvek digitálne dokumenty pri uchovávaní všetkých verzíí (nezameniteľnosť pôvodných dokumentov).

V súčasnosti spracovávame analytické podklady pre vytvorenie digitalizačného modulu, ktorý zautomatizuje procesy manažovania digitálnych objektov pri veľkom počte zobrazení.⁹ To umožní masívnu digitalizáciu zbierok múzeí pri eliminácii manuálnych zásahov do procesov. Modul by mal tiež riešiť migráciu dát veľkých objemov z digitalizačných pracovísk do dátového úložiska katalogizačného modulu a do digitálneho archívu DISK a ich napáovanie s príslušnými katalogizačnými záznamami.

Aktívny prístup oprávnených klientov ku katalogizačnému modulu je cez webové rozhranie (<http://esz.cemuz.sk>) a múzeá v SR ho môžu využívať bez akýchkoľvek poplatkov.¹⁰ Katalogizačný modul je integrovaný s MODULOM AUTORIT (http://authority.cemuz.sk – len pre oprávnených klientov). V súčasnosti je modul pripravený na integráciu s Národným registrom autorít. Pracovisko SNM-CEMUZ prostredníctvom tohto modulu kompetenčne spracováva a udržiava kontrolované výkladové slovníky:

- štandardizované preferované názvy zbierkových predmetov,
 - klasifikačné pojmy,
 - dočasné entity – chronológiu, udalosti, podujatia,
 - popisné pojmy pre spracovanie zbierok všetkých vedných odborov zastúpených v múzeách;
- a dočasne – do spustenia služieb národného registra – využíva autority importované z inštitúcií, ktoré zodpovedajú za ich správu:¹¹
- geografické autority¹² – importované z databázy Ústavu geodézie a kartografie,

- personálne a korporatívne autority¹³ – importované zo Slovenskej národnej knižnice.

Hierarchické slovníky modulu Autority sú prístupné neautorizovaným klientom cez prezentačný MODUL CEMUZ (<http://cemuz.sk>). Tento modul zároveň kontrolovane sprístupňuje súborný katalóg múzejných zbierok SR. Jeho súčasná podoba je z roku 2005 a predstavuje integrované prostredie pre vyhľadávanie a štúdium informácií o zbierkových predmetoch formou webových stránok. Neautorizovaným klientom sprístupňuje len základné údaje o zbierkových predmetoch, autorizovaným užívateľom sprístupňuje odborné informácie z dvoch základných zdrojov: z databázy zbierkových predmetov (súborný katalóg) a z riadenej terminológie (tezaurus). Konceptia prezentačného modulu vychádzala z potreby sprístupniť súborný katalóg múzejných zbierok viac-menej pre pracovné účely, nerieši teda prezentácie obsahových celkov formou atraktívnych výstupov. Rozšírenie o túto funkcionality predpokladáme v roku 2009.

Jednotlivé moduly systému kontroluje integračný nástroj – MODUL PORTÁL. Autorizovaným klientom, ktorými sú všetky múzeá a on-line katalogizátori, umožňuje jednotný prístup k uvedeným modulom informačného systému. Zároveň im poskytuje celý rad služieb, ako je help desk on-line systém, kolaboratívny manažment so spektrom služieb pre podporu tímovej spolupráce,¹⁴ riadený workflow manažment,¹⁵ kontrolované publikovanie informácií. Pre kontrolu a vyhodnocovanie katalogizačných a digitalizačných procesov sa osvedčil on-line reporting, ktorý sleduje a vyhodnocuje jednotlivé procesy a výkony za jednotlivé múzeá až na úroveň konkrétneho katalogizátora.¹⁶

Digitálny depozitár múzeí

Ak je jednou stranou mince digitalizácie múzejných zbierok tvorba vedomostného systému, tak jeho druhou stranou je digitálna vizualizácia samotných zbierkových predmetov. Spomenuli sme už,

že múzejný zbierkový predmet má hodnotu predovšetkým ako hmotný doklad zaniknutých skutočností, ktorých je svojou fyzickou existenciou priamym dôkazom. Z tohto hľadiska je nenahraditeľný a nezastupiteľný.

Ak tvrdíme, že múzejný zbierkový predmet je nenahraditeľný a nezastupiteľný z hľadiska jeho dokladovej hodnoty, nevylučujeme tým, že je zastupiteľný v digitálnej podobe pre účely prezentačné a študijné.

Musíme si však uvedomiť, že nasnímaním predmetu múzejnej hodnoty neprevedieme do digitálnej podoby jeho obsah, ale len zachytíme aktuálnu podobu. Bolo by teda nesprávne mechanicky preberať terminológiu, uplatňovať metódy, či plánovať procesy, vzťahujúce sa na kultúrne dedičstvo existujúce v analógovej podobe (filmové, hudobné diela), alebo kultúrne objekty, vo svojej fyzickej podobe istý druh média (knižničné fondy).¹⁷ Vizualizácia zbierkového predmetu nie je to isté ako naskenovanie knihy, alebo prepis filmu.

Digitálna vizualizácia muzeálnych zbierok

Nositeľom informácií o múzejnom zbierkovom predmete je široká škála jeho zjavných i skrytých prvkov (materiál, chemické zloženie, technika výroby, tvar, povrch, patina či opotrebovanie, výzdoba, konštrukcia, mechanizmus, štruktúra...). Väčšinu vizuálnych aspektov predmetu dokážeme zaznamenať v digitálnej podobe a interpretovať vo forme vizuálnych informácií. Dokumentačný význam vizuálnych prvkov, ich obsah a vzťahy dôverne pozná len múzejný expert, kurátor či znalec, bez ktorého môže byť nasnímanie predmetu len nevýpovedným irelevantným obrázkom.

Z tohto hľadiska je cieľom digitálnej vizualizácie vytvorenie digitálneho zástupcu zbierkového predmetu, ktorý bude schopný poskytnúť technicky dosiahnuteľné maximum takých informácií, ktoré budú využiteľné pre ďalšie vedecké zhodnocovanie, vzdelávanie, kultúrny relax, či reprezentáciu a propagáciu krajiny.

Od tohto cieľa sa odvíja aj prístup k digitálnej vizualizácii múzejných zbierkových fondov, ktorý nemôže byť šablónovitý, ale pri každom predmete osobitný – zohľadňujúci množstvo aspektov jeho dokumentačného významu a možností následného uplatnenia vizuálneho zástupcu. Toto je špecifikum digitalizácie múzejných zbierok a od toho sa musia odvíjať metódy a technológie vizualizácie zbierkového predmetu.

Metódy vizualizácie múzejných zbierok

Sme si vedomí, že digitálny objekt nemôže rovnocenne nahradiť originál, no je schopný sprostredkovať väčšinu podstatných informácií, ktoré možno získať vizuálnou percepciou. Rozsah a hĺbka týchto informácií závisí od zvolených technológií, metód a parametrov kvality.

Donedávna bola jedinou dostupnou technológiou digitálna fotografia. Doposiaľ je najfrekvencovanejším spôsobom vizuálneho zachytenia skutočnosti. V súčasnosti už bežne dostupnými technickými prostriedkami môžeme vizuálne zaznamenať podstatne viac detailov ako je schopné prirodzene vnímať ľudské oko. Správne zvoleným spôsobom snímania 2D sme schopní digitálne zaznamenať podstatné vizuálne informácie u väčšiny predmetov, ktoré majú charakter 3D malých objektov.¹⁸

V súčasnosti prebieha pilotný projekt digitalizácie zbierok Múzea židovskej kultúry, kde väčšinu malých 3D objektov vizualizujeme technológiou objektovej panorámy, ktorá zachytáva predmet zo všetkých uhlov pohľadu. Vzniká pri tom veľký počet snímok¹⁹ s vysokým rozlíšením.²⁰ Z nich sa v automatizovaných procesoch generuje objektová panoráma predmetu. Táto technológia nám umožňuje zachytiť tvar a farebnosť objektu v kvalite, ktorá je schopná poskytnúť uspokojivé množstvo obrazových informácií pre jeho skúmanie na vizuálnej úrovni.²¹

Predmety, u ktorých je potreba zachovať ich priestorovú podobu v maximálnej dosiahnuteľnej kvalite, prípadne

reprodukovať ich priestorovú podobu, chceme snímať technológiami 3D modelu. V súčasnosti nie sú pre Slovenské národné múzeum zariadenia zodpovedajúcich parametrov cenovo dostupné.²² Na vizualizáciu funkcií predmetov z oblasti dejín techniky predpokladáme využitie aj grafických technológií CAD. Model funkcií je však iba doplnkovou vizualizačnou metódou, lebo pri nej vzniká len konštrukcia – schéma viac či menej zodpovedajúca pôvodnej skutočnosti.

Technológií a metód ako vytvorí digitálnych zástupcov je celá plejáda a každá z nich má isté prednosti a tiež úskalía. Z nich sa pokúšame vybrať tie najvhodnejšie pre vizualizáciu rôznych druhov predmetov, rôznych rozmerov, materiálov s rôznymi požiadavkami na následné uplatnenie zástupcov, z ktorých chceme vytvoriť centrálny digitálny depozitár.

Ten by mal slúžiť predovšetkým odborným pracovníkom múzeí a externým bádateľom. Mal by sprístupňovať pracovné verzie digitálnych objektov, zatiaľ čo originály budú trvalo uchovávané v digitálnom archíve DISK a ich prezentačné kópie budú selektne sprístupnené prostredníctvom prezentačného modulu CEMUZ, či prostredníctvom nástrojov DISK. V tomto období prebiehajú procesy riešenia a chýbajú snáď len týždne do komplexného sfunkčnenia systému digitálny depozitár/digitálny archív.

Problémom digitálnej vizualizácie teda nie sú technológie ani metódy.

Tvorba digitálneho obsahu

Problémom digitalizácie múzejných zbierok je čas a personálne kapacity múzeí, pretože procesy s tým spojené sú mimoriadne náročné na výkony odborných pracovníkov múzeí. Je dosť nešťastné, že teraz, keď sa chystáme na historický krok – na zahájenie masívnej digitalizácie múzejných zbierok, je vyťaženie odborného potenciálu múzeí nastavené na úplne iné priority.²³ Toto je faktor, ktorý limituje nielen tvorbu digitálneho depozitára, ale aj vedo-

mostného systému – teda digitálneho obsahu múzeí vôbec.

Digitalizácia zbierok nepatrí v múzejnom prostredí medzi priority, dokonca ani medzi diskutované témy. Drvivá väčšina manažmentu ju považuje za zaťažujúcu činnosť, z ktorej nie sú žiadne príjmy a veľká časť odborných pracovníkov za akýsi výmysel informatikov. Zo skúsenosti vieme, že v širokej múzejnej obci²⁴ nie je veľa tých, ktorí chápu, v čom spočíva profit z digitalizácie pre múzeum. Metodikou, obsahom a rozsahom úloh, ktoré vyplývajú z programu digitalizácie kultúrneho dedičstva pre múzeá, sa zaoberá kritické minimum múzejníkov.²⁵

Ani štatistika centrálnej evidencie múzejných zbierok neposkytuje veľa pozitívnych údajov:

- po viac ako 15 rokoch od začiatkov elektronického spracovania zbierok je zo štatisticky vykazovaného počtu zbierkových predmetov zdigitalizovaných 7 % a len 0,6 % obrazových záznamov,
- z celkového počtu 104 múzeí a múzejných zariadení, poskytlo dáta za rok 2008 do centrálnej evidencie 42 múzeí v celkovom počte 50 034 evidenčných záznamov a 21 871 obrazových záznamov,
- program digitalizácie vedomostí o zbierkach a povinnosť poskytovať údaje do centrálnej evidencie berie vážne 34 % múzeí; ďalších 29 % múzeí prístupuje k digitalizácii formálne a 37 % sa digitálnemu spracovaniu evidencie zbierok nevenuje vôbec.

Nad touto štatistikou sa vynára otázka, či vôbec možno v dohľadnej dobe uskutočniť digitalizáciu múzejných zbierok v takom rozsahu, aby pokryla aspoň tú najhodnotnejšiu časť kultúrneho dedičstva v správe múzeí.

Nazdávame sa, že skutočne vážnym problémom digitalizácie kultúrneho dedičstva spravovaného múzeami je dlhodobé nastavovanie priorít. Medzi ne nepatria vnútorné odborné činnosti a už vôbec nie vedomostné zhodnocovania zbierok, z ktorého nie je ani okamžitý prezentačný efekt, ani finančný výnos. Tak digitalizácia vedomostí,

či vizualizácia zbierok zostáva na okraji záujmu múzeí. Pochopiteľne, priority si nenastavili múzeá sami od seba. Nastavili ich trendy v kultúre, ktoré už dlhodobo a čoraz výraznejšie preferujú exploatáciu kultúrneho dedičstva pred jeho zhodnocovaním. Ročne vynaložia múzeá státisíce eur na prezentačnú činnosť, no nepoznáme prípad, že by v niektorom z múzeí v SR bola finančne podporená tvorba digitálneho obsahu²⁶ – či už schválením projektu, udeľením grantu, alebo priamo rozpočtom. Nie je nám známe, že by za posledných 15 rokov²⁷ bola podporená tvorba digitálneho obsahu v múzeách inak ako výzvou, školeniami, či konferenciou.

Prístup múzeí k tvorbe digitálneho obsahu

Múzeá a OPIS

Takáto situácia nie je ideálna pre zahájenie OPISu. Digitalizácia vedomostí o múzejných zbierkach sa nedá naplniť externými kapacitami, lebo práve v procesoch spracovania odborných informácií sa uplatňuje vedomostný potenciál múzeí obsiahnutý v znalostiach jeho odborných pracovníkov.

Aj keď pripustíme, že samotné digitálne snímanie predmetov je možné zabezpečiť outsourcingovo – profesionálnymi digitalizačnými pracoviskami, ich výkony budú závislé na prípravných procesoch a manipulácii so zbierkovými predmetmi, na čo má oprávnenie jedine príslušné múzeum, respektíve odborní pracovníci múzea. Skúsenosti dokazujú, že viac ako 80 % všetkých výkonov v procesoch digitalizácie múzejných zbierok sa realizuje odbornými kapacitami múzeí.²⁸ Tie sú v súčasnosti, po etapovitých personálnych reštrikciách, na svojom historickom minime.

Múzeá nimi sotva dokážu pokryť základné činnosti a udržať funkčnosť inštitúcie. Nevidíme žiadnu inú možnosť, ako zabezpečiť procesy digitalizácie, okrem plného nasadenia odborne pripraveného, kompetentného a čo je dôležité, aj primerane motivovaného personálu múzeí. S tým bude zrejme rátať aj štúdia uskutočniteľnosti.

Je tu však ešte jedna okolnosť, ktorú je treba zobrať do úvahy. Nasadenie odborného pracovného potenciálu múzeí na digitalizáciu si vyžiada radikálne zmeny v režime inštitúcií. Vyžiada si obmedzenie, ba aj úplné zastavenie tých aktivít, ktorých cieľom nie je digitalizácia zbierok, ale zabezpečenie finančných príjmov. To by spôsobilo zníženie výnosov z vlastnej činnosti, s ktorými múzeá nevyhnutne rátať vo svojom rozpočte na krytie prevádzkových nákladov. Bez kompenzácie výpadku príjmov, žiadne múzeum nezmení svoj režim v prospech digitalizácie.

Z uvedeného vyplýva, že kľúčovou otázkou úspešnosti realizácie zámerov OPIS je zaangažovanie múzeí a ich odborných pracovníkov na digitalizácii vlastných zbierok.

Záver

Digitalizáciu múzejných zbierok v takom rozsahu, aký predpokladá OPIS, považujeme za mimoriadne významný počin. Sme presvedčení, že aj napriek opísanej situácii v múzejníctve sú na Slovensku priaznivé podmienky pre

uskutočnenie tohto celonárodného projektu, ktorý doposiaľ nemá vo svete precedens a sme si istí, že jeho realizácia významne ovplyvní metodiku digitalizácie v rámci celej Európskej únie.

Spoliehame aj na to, že digitalizácia prehodnocuje už dlhšiu dobu prístup k spoločenskému uplatneniu tej nesmierne významnej časti nášho kultúrneho dedičstva, ktorá je doteraz úspešne utajovaná v depozitároch múzeí a veríme, že pomôže múzeám revitalizovať ich odborné činnosti.²⁹

POZNÁMKY

¹ Zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, § 2, odst. 3.

² Tamže, § 2, odst. 7.

³ Tamže, § 7, odst. 5, písmeno f.

⁴ Digitálny informačný systém kultúry.

⁵ V súčasnosti je nasadená v poradí 4. generácia tohto modulu pod názvom ESEZ 4G.

⁶ Cataloguing Cultural Objects – príručka pre katalogizáciu kultúrnych objektov vydaná komisiou VRA 28. 2. 2005.

⁷ Rádiofrekvenčný identifikátor.

⁸ Obrazová dokumentácia je povinnou súčasťou katalogizácie múzejných zbierok.

⁹ Pri digitalizácii 3D technológiou objektivej panorámy vzniká minimálne 120 digitálnych objektov z každého kultúrneho objektu, medzi nimi sú definované vzájomné väzby, ktoré musia byť trvale identifikovateľné s údajom o zbierkovom predmete.

¹⁰ Vývoj, správa systému, dát klientov a technická podpora je financovaná z prioritného projektu CEMUŽ.

¹¹ Vzhľadom na to, authority iných kompetenčných centier neumožňujú aktívny on-line prístup z iných informačných systémov, budú až do vyriešenia spôsobu výmeny dát, návrhy nových záznamov aktualizované dávkovými súbormi.

¹² Kompetentne a komplexne spracované,

vrátane alternatívnych názvov, súradníc a odkazov na on-line mapy.

¹³ V štádiu pred harmonizáciou podľa jednotnej metodiky CCO a zjednotenia parciálnych adresárov jednotlivých múzeí.

¹⁴ Riadenie skupín, spoločné kalendáre, task manažment, dokument manažment, vrátane verziovania, integrácie s e-mailovým systémom.

¹⁵ Možno definovať viacero typov workflow ako sú: adhoc workflow, paralelné workflow, sériové workflow, vnorené workflow, s prepojením na užívateľov a e-mailové notifikácie.

¹⁶ Štatistiky, prírastky záznamov v ESEZ za časové obdobie, vyplnenosť záznamov, aktivity a výkony užívateľov, percentuálnosť digitalizácie.

¹⁷ Žiaľ, práve tento prístup sa uplatňuje aj v rámci mnohých významných európskych projektov.

¹⁸ Za 3D objekty vo všeobecnosti považujeme tie kultúrne objekty, ktoré majú charakter reálnych predmetov a pozostávajú z pevného materiálu, opisateľného v troch rozmeroch. Sú to mobilné, materiálové, tvarovo a konštrukčne rozmanité priestorové objekty historickej, umeleckej, dokumentačnej hodnoty.

¹⁹ U kompaktného 3D objektu minimálne 120.

²⁰ V súčasnosti používame 38 Mpx snímaciu stenu – v najbližšom čase nasadíme 50 Mpx.

²¹ V postprocesingu je možné vytvoriť aj sieťový model.

²² Ceny vysoko kvalitných technológií dosahujú 1 milión EUR.

²³ Zabezpečenie „životných“ funkcií múzea a finančných príjmov.

²⁴ V roku 2008 to bolo 1921 zamestnancov múzeí.

²⁵ Ak by sme nebrali do úvahy tých pár pracovníkov SNM, ktorých sa dá zrátať na prstoch jednej ruky, tak prakticky nikto.

²⁶ Nemáme na mysli vývoj SW, či nákup HW, ale vlastné digitálne spracovanie zbierok.

²⁷ Obdobie odkedy sa používajú múzejné informačné systémy.

²⁸ Spracovanie základných údajov, vedomostí, selekcia na digitalizáciu, konzervovanie/ošetrovanie, vyňatie z depozitára, manipulácia, určenie metódy vizualizácie ... až po navrátenie predmetu na miesto trvalého uloženia.

²⁹ Snáď si aj manažment múzeí uvedomí rozdiel medzi znalostným a vstupenkovým systémom.

Projekt digitalizácie múzejných zbierok v SNM-Múzeu židovskej kultúry

Andrea Demeterová

SNM-Múzeum židovskej kultúry, Bratislava

Project of Digitization of Museum Collections in the Slovak National Museum-Museum of Jewish Culture

Our pilot project in the SNM-Museum of Jewish Culture practically verifies

methods and technologies of the digitization 2D and 3D small objects.

We are testing the possibilities of the automatization of the museum collection processes vizualization at setting of high quality parameters. At the same

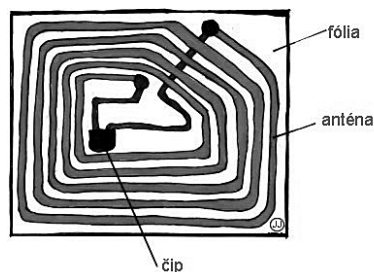
time, we are introducing a digital system for managing our depositories with implementing the RFID technology for monitoring and recording of movement of people or collections.

V roku 2008 sme sa v Múzeu židovskej kultúry začali vážnejšie zaoberať myšlienkou komplexnej digitalizácie múzejných zbierok. Dôvodom bolo viacero okolností, medzi nimi reinštalácia expozície, presun zbierok do nových depozitárnych priestorov a s tým súvisiace zmeny v režime správy zbierok. Ďalším vážnym dôvodom bol prechod na spracovanie zbierok v novom katalogizačnom module ESEZ 4G, no hlavne sme chceli zaviesť moderné technológie v oblasti, ktorá sa doposiaľ vyhýbala inováciám – do správy múzejných zbierok. Ak je všeobecným cieľom digitalizácie múzejných zbierok uchovanie a sprístupnenie ich vizuálnych zástupcov a vedomostí o nich, my sme si k tomu pridali ešte jednu úlohu – modernizáciu pasívnej ochrany zbierok. Rozhodli sme sa uskutočniť „pilotný“ projekt využitia technológie RFID pre automatizáciu správy zbierok.

O čo vlastne ide?

Technológia RFID – rádiový frekvenčný identifikátor (Radio Frequency Identification) predstavuje moderný spôsob spoľahlivej identifikácie objektov s údajmi v informačných systémoch. Princíp spočíva v prenose dát, konkrétne elektronického kódu, prostredníctvom rádiových vln. Objekty je možné identifikovať bez potreby priamej viditeľnosti zo vzdialenosti niekoľkých metrov. V praxi to znamená:

- rýchle vyhľadanie v množstve uloženého dokumentačného materiálu – stačí vyslať signál čítacím zariadením a okamžite sa vráti hľadaný údaj o predmete, o tom kde sa nachádza, kde je uložený;
- spoľahlivá identifikácia predmetu
- na displeji sa zobrazia údaje, ktoré obsahuje čip – môže to byť evidenčné číslo, prírastkové číslo, názov predmetu, identifikačné zobrazenie, posledná revízia... čokoľvek, čo si zvolíme, aby čip prevzal zo záznamu o predmete v ESEZ 4G a to nám pomôže jednoznačne určiť predmet;
- automatické sledovanie pohybu predmetu – každé opustenie a návrat

predmetu do depozitára je zaznamenané v ESEZ 4G – v údajoch o pohybe predmetu;

- automatické sledovanie pohybu osôb v depozitári – registrácia každého oprávneného vstupu a signalizácia neoprávneného vstupu (oprávnená je s tagom kurátora či kustóda, neoprávnený bez tagu).

Základnými technologickými komponentmi sú čipy, čítacie zariadenia a programové vybavenie napojené na ESEZ 4G. (Obr. 1)

RFID čip – označovaný aj ako „tag“ – sa skladá z čipu (vo veľkosti makoového zrnka) a antény na priehľadnej samolepivej fólii. Čip obsahuje dáta identifikujúce objekt, ku ktorému je identifikátor pripojený. V našom prípade sú identifikačné údaje o predmete prevzaté z ESEZ 4G (prírastkové a evidenčné číslo, názov predmetu, miesto uloženia, dátum poslednej revízie, dátum poslednej zmeny trvalého uloženia a obrazový náhľad).

Ďalším komponentom je prenosné čítacie zariadenie. Je to „pištoľový“ vreckový počítač s displejom, klávesnicou a operačným systémom. Vybavený je anténami, ktoré sú schopné vyslať do priestoru rádiový signál, ten prijímajú tagy umiestnené na predmetoch a spätne odpovedajú vrátením údajov. Na displeji sa potom objaví výpis predmetov, ktoré sú v dosahu signálu čítačky, alebo údaje o konkrétnom zvolenom predmete. Oprávnená osoba (autor údajov v ESEZ 4G) má právo editovať poznámky priamo z čítacieho zariadenia. (Obr. 2)

Stacionárnym čítacím zariadením je RFID brána, ktorá je umiestnená pred vchodom do depozitára a je napojená na ESEZ 4G. Detekuje každý prechod

tagu a automaticky zaznamenáva opustenie či vrátenie predmetu vybaveného tagom do depozitára v príslušnom zázname o zbierkovom predmete. Prechod bránou bez tagu identifikuje systém ako neoprávnený a spustí alarm. (Obr. 3) Do priestoru depozitára tak nie je možné vojsť bez toho, aby to systém zaznamenal. Oprávnené osoby, v našom prípade kustód a kurátor, majú svoje identifikačné karty s RFID tagom, takže systém detekuje ich prechod ako oprávnený a zaznamenáva príchody a odchody do digitálneho depozitárneho denníka. Práva je možné v systéme definovať podľa depozitárneho režimu múzea. V našom múzeu zodpovedá za správu zbierok kustód a len on je oprávnený vybrať zbierkový predmet z depozitára, či vrátiť ho naspäť. To znamená, že len kombinácia tagu kustóda s tagmi zbierkových predmetov je definovaná ako oprávnená udalosť. Pri akejkoľvek inej kombinácii prechodu tagov cez bránu zaznamenáva systém neoprávnenú udalosť a spúšťa alarm.

Digitálnu vizualizáciu v našom múzeu robí externá firma, ktorá má technológie na snímání objektových panorám trojrozmerných predmetov. Našou snahou je zachytiť všetky vizuálne

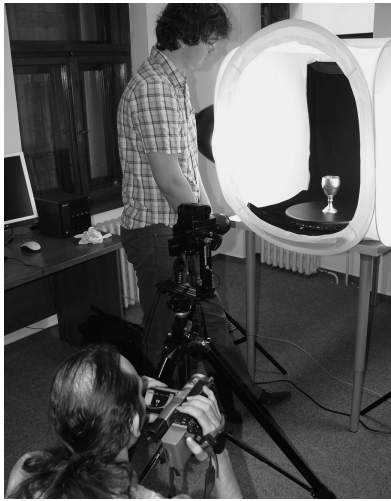
Obr. 1
Schéma tagu

Obr. 2
Prenosné zariadenie na čítanie RFID

Obr. 3
RFID brána zabudovaná v zárubni dverí vedúcich do depozitára

Obr. 4
Snímanie
objektivej
panorámy
malého
kompakt-
ného
predmetu

stránky predmetu (tvar, materiál, štruktúru, konštrukčné a dokumentačné detaily...) a vytvoriť digitálneho zástupcu zbierkového predmetu v maximálne dosiahnuteľnej kvalite.

Aby sme manipuláciu s predmetmi znížili na najnižšiu možnú mieru, zriadili sme digitalizačný ateliér v bezprostrednej blízkosti depozitára, čím vzniklo malé dočasné digitalizačné pracovisko vybavené osvetľovacou, snímacou a výpočtovou technikou. Tu prebieha kompletná digitálna vizualizácia, pri ktorej vzniká viac ako 100 záberov vo vysokom rozlíšení z každého 3D predmetu. Následne sa z nich generujú digitálne 3D objekty, ktoré sa vkladajú do dátového úložiska ESEZ 4G a automaticky párujú s príslušnými záznamami. (Obr. 4)

Celý proces komplexnej digitalizácie je náročný po organizačnej stránke a vyžaduje si plné pracovné nasadenie kustóda aj kurátora. Aby sme procesy digitalizácie zvládli, vypracovali sme pomerne podrobný harmonogram. Ku-

rátor sa priebežne veľmi zodpovedne venuje katalogizácii, no v prípravnom procese digitalizácie je jeho práca podstatne intenzívnejšia. Dopĺňa chýbajúce údaje o predmetoch (minimum v rozsahu Dublin Core), tvorí heslá štandardizovaných názvov judaík, páruje názvy predmetov a pojmy s riadenými slovníkmi Modulu Autority. Zároveň selektuje predmety na digitalizáciu podľa hodnotových a obsahových kritérií.

Správca zbierky – kustód – pripravuje predmety na digitalizáciu podľa úplne iných parametrov ako kurátor. Rozhodujúce sú rozmery, konštrukcia a ich vizuálna stránka. Tak vznikajú skupiny predmetov podobných rozmerov, povrchu (matné, lesklé, priehľadné), konštrukcie (kompaktné, členité, garnitúry), u ktorých je možné použiť rovnaké parametre snímania a eliminovať časové straty častým nastavovaním snímacích zariadení a osvetlenia. (Obr. 5)

Napriek tomu, že väčšina zbierkových predmetov Múzea židovskej kultúry je zreštaurovaná a ošetrovaná, bolo nutné prakticky každý predmet pred snímaním len očistiť, minimálne oprášiť, pretože detailné snímanie zachytáva aj detaily nežiaducej patiny, ba aj zrnká prachu. Bežné ošetrovanie u nás vykonáva kustód, no akýkoľvek náročnejší zásah je v kompetencii reštaurátora. Pretože Múzeum židovskej kultúry spravuje zbierky zo širokého spektra materiálov (kovy, textil, drevo, keramika, olejomalba), bude musieť zapojiť do spolupráce na príprave digitalizácie viacerých externých reštaurátorov.

Kedže sme hneď na začiatku pi-

lotného projektu prijali zásadu, že za predmety počas procesov digitalizácie bude zodpovedať múzeum (predmety neopúšťajú priestory múzea vyhradené pre digitalizáciu), vznikli vysoké nároky na výkony kustóda, kurátora i reštaurátorov. Manipulácia počas digitalizácie nesmie nijako ohroziť zbierkový predmet, preto všetky digitalizačné procesy, ktoré zabezpečujú externí odborníci (tagovanie, aranžovanie, snímanie), prebiehajú za asistencie kustóda, kurátora, v prípade potreby aj reštaurátora.

Najväčšia zodpovednosť počas digitalizácie je na pleciach správcu zbierky. Zodpovedá za efektívnosť organizácie (zostavenie harmonogramu, príprava predmetov – selekcia, ošetrovanie, dočasné uloženie v depozitári, v ktorom sa vykonáva príprava), za dodržanie depozitárneho režimu v mimoriadnej situácii, kedy dochádza k vysokej frekvencii pohybu predmetov, za stav každého predmetu. Všetky procesy od vyzdvihnutia zbierkového predmetu, jeho prípravy na snímanie, manipulácie počas snímania a vrátenie predmetu na miesto trvalého uloženia prebiehajú pod dohľadom kustóda.

Hoci zbierky MŽK nie sú početne rozsiahle, ich komplexná digitalizácia do značnej miery narušila zabehaný chod nášho pracoviska. Aj keď plán činností múzea plne zohľadňuje nároky na realizáciu pilotného projektu, bez ochoty ostatných kolegov pomôcť (či už prevzatím časti agendy kurátora a kustóda alebo výkonom prác, ktoré nie sú viazané priamou zodpovednosťou za zbierky) by sme plánované procesy nezvládli. V plnom nasadení, ktoré nás ešte len čaká, predpokladáme aj dvojsmennú prevádzku.

Väčšina dobrých vecí si pri uvedení do života vyžaduje isté obete. Ani digitalizácia nebude výnimkou. Možno nám chvíľami bude ťažko, ale ľutovať svoje rozhodnutie nebudeme. Som si istá, že už o rok bude práca nášho múzea na úplne inej úrovni a jej výsledky v úplne iných dimenziách. Kvôli tomu sa oplatí aj čosi obetovať.

Foto: J. Jurkovič

Obr. 5
Operatívna
porada digi-
talizačného
tímu

Múzeum roka 2008

Gabriela Podušelová
Ministerstvo kultúry SR, Bratislava

Museum of the Year 2008

On the International Museums Day – May 18, an event of granting awards for Museum/Gallery of the Year was held in Bratislava. In category A – specialized museums and galleries with nationwide activity, the jury awarded the title Museum of the Year 2008 to the Slovak Technology Museum in Košice.

In category B – regional, municipal and local museums and galleries, the Bratislava City Museum received the title Museum of the Year 2008. In the overall assessment, the Bratislava City Museum earned the first place, the Bratislava City Gallery ended at the second place and the third was the Nitra Gallery.

Ochrana kultúrneho dedičstva je zložitý proces, ktorý je v mnohých smeroch postavený na erudícii a zanietenosti jednotlivých osobností, no pre rozvoj a zvyšovanie kvality výkonov potrebuje ochrana kultúrneho dedičstva aj inštitucionálne zastrešenie. To poskytujú aj múzeá a galérie, ktoré si spoločnosť vytvára s cieľom ochraňovať a prezentovať kultúrne dedičstvo v celej šírke jeho rôznorodosti. Každé múzeum alebo galéria ochraňuje a prezentuje inú časť kultúrneho dedičstva, no všetky múzeá a galérie majú spoločný cieľ, spoločné sú aj metódy, postupy a formy ochrany a prezentácie kultúrneho dedičstva. Výsledky práce jednotlivých múzeí a galérií nie sú rovnaké, hoci by bolo na prospech ochrany kultúrneho dedičstva, keby všetky múzeá a galérie pracovali každý rok rovnako dobre. Lenže aj medzi dobrými sú každý rok tí najlepší, ktorí prispeli k spoločnému cieľu niečím výnimočným, čo ich posunulo na čelo múzejného peletónu. A práve najlepších a výnimočných je

potrebné oceniť, aby boli vzorom a inšpiráciou pre ostatných. Ocenením najlepších medzi múzeami a galériami je titul *Múzeum roka/Galéria roka*, ktorý už šiesty rok udeľuje Ministerstvo kultúry SR spolu so Zväzom múzeí na Slovensku a Radou galérií Slovenska.

Prihlášky do súťaže zaslalo celkovo 8 múzeí. Podmienky súťaže splnilo spolu sedem múzeí a galérií, SUH-Múzeum Mikuláša Konkoly Thegeho Hurbanovo prihlásilo len kategóriu II, čím nesplnilo Čl. 2 bodu 7 Pravidiel národnej súťaže *Múzeum roka*, ktoré ako podmienku na účasť v súťaži stanovuje pokrytie oboch kategórií. V skupine A – špecializované múzeá a galérie s celoslovenskou pôsobnosťou hodnotila porota Slovenské technické múzeum Košice. V skupine B – regionálne, mestské a miestne múzeá a galérie boli hodnotené tieto múzeá a galérie – Považské múzeum Žilina, Nitrianska galéria Nitra, Hradné múzeum vo Filákovke, Liptovská galéria P. M. Bohúňa Liptovský Mikuláš, Múzeum mesta Bratislavy Bratislava, Galéria mesta Bratislavy Bratislava.

Porota v skupine A špecializované múzeá a galérie s celoslovenskou pôsobnosťou udelila titul *Múzeum roka 2008* Slovenskému technickému múzeu v Košiciach, niekoľko desaťročí jednému z najvýznamnejších múzeí na Slovensku. Titul *Múzeum roka* získalo v predmete súťaže: Akvizícia zhodnocujúca zbierkový fond za Zbierku vysokonapäťových prístrojov a zariadení a v predmete: Prezentácia a interpretácia zbierkových predmetov za Stálu expozíciu / Sieň elektrických výbojov.

V skupine B – regionálne, mestské a miestne múzeá a galérie získalo titul *Múzeum roka* najstaršie múzeum na Slovensku – Múzeum mesta Bratislavy. Múzeum prihlásilo v kategórii I. dva predmety súťaže. V predmete 1

(systematický alebo záchranný výskum) prihlásilo Archeologický výskum rímskej stanice Rusovce – Gerulata, v rámci predmetu 3 (Odborná ochrana zbierkových predmetov – konzervovanie, preparovanie alebo reštaurovanie) prihlásilo reštaurovanie šiestich zbierkových predmetov z oblasti výtvarného umenia a umeleckej histórie, v rámci predmetu 4 (Odborná ochrana zbierkových predmetov) prihlásilo vytvorenie študijného depozitára v Apponyho paláci. V kategórii II, ktorá je zameraná na prezentáciu a interpretáciu zbierkových predmetov, múzeum prihlásilo taktiež viac predmetov súťaže. Ako predmet 1 (Prezentácia a interpretácia zbierkových predmetov – expozície a výstavy) to bolo Expozičné riešenie Apponyho paláca. Ako Predmet 2 (publikačné aktivity) to bola prierezová publikácia pripravená k 140. výročiu vzniku múzea kolektívom pracovníkov múzea Múzeum mesta Bratislavy – 1868–2008. Porota pri bodovom ohodnotení ako hlavné predmety súťaže hodnotila archeologický výskum na lokalite Rusovce – Gerulata a novú expozíciu mestského bývania šľachy v Apponyho paláci. Múzeum mesta Bratislavy týmto potvrdilo, že patrí už mnohé desaťročia k najvýznamnejším múzeám na Slovensku a trvalo si udržiava svojou činnosťou najvyššiu známku kvality. Druhú priečku pri celkovom ohodnotení získal minuloročný víťaz súťaže Galéria mesta Bratislavy v Bratislave a tretiu Nitrianska galéria v Nitre.

Súťaž *Múzeum roka/Galéria roka* za šesť rokov svojej existencie splnila cieľ, ktorý si stanovili jej zakladatelia na začiatku – aktivizovať činnosť múzeí a galérií, podnietiť ich zdravú súťaživosť. V súčasnosti je už otázkou prestíže a vecou stavovskej hrdosti aspoň sa prihlásiť do súťaže, byť nominovaný,

Titul Múzeum roka/Galéria roka je už signálom pre ostatných kolegov v oblasti o múzeí a galérií, že je tu niekto, kto nás môže inšpirovať, naznačiť nám svojimi aktivitami a výsledkami práce ako pristupovať k svojej činnosti.

Odovzdávanie ocenenia Múzeum roka/Galéria roka sa tohto roku nekonalo ako súčasť festivalu múzeí. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky pripravilo vo svojom účelom zariadení v Bratislave komornú slávnosť, ktorá sa

konala 18. mája 2009 na Medzinárodný deň múzeí. V ten deň si prevzali ocenenie aj laureáti Ceny Andreja Kmeťa aj ocenené múzeá, čím Medzinárodný deň múzeí na Slovensku mal dôstojné slávnostné vyvrcholenie.

Festival múzeí Slovenska 2009

Soňa Žabková

ŠVK-Literárne a hudobné múzeum, Banská Bystrica

Festival of Museums in Slovakia 2009

Communication is vital for all kinds of museum work, and therefore is it important to create also opportunities for museum professionals to meet each other. Informal meetings of the latter are always a holiday and so was it also this year in Trnava Museum of Western Slovakia. By the occasion of awarding museums in Slovakia having took part in the Museum of the Year 2008 Competition, museum professionals met not only to celebrate winners, but also to discuss important topics.

Múzeá vytvárajú podmienky na optimálnu komunikáciu s verejnosťou s cieľom sprostredkovať informácie ukryté zbierkových predmetoch, informácie o múzeu ako inštitúcii, jeho poslaní

a úlohách pri záchrane, ochrane a prezentácii kultúrneho dedičstva. Súčasťou komunikácie je aj medzi múzejná komunikácia, ktorá má slúžiť nielen na výmenu výstav, ale aj na výmenu skúseností, poznatkov a informácií o vlastnej práci, problémoch, postupoch. Tieto požiadavky stáli pri zrode festivalu múzeí Slovenska v Medzinárodný deň múzeí – 18. mája 2005, keď sa uskutočnil prvý Festival slovenských múzeí spojený s vyhlásením výsledkov súťaže Múzeum roka 2004.

Cieľom podujatia sa stala celoslovenská prezentácia múzejných inštitúcií združených v Zväze múzeí na Slovensku pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí, vyhláseného organizáciou ICOM. Festival sa stal príležitosťou pripomenúť si dôležité poslanie múzeí v rámci napĺňania potrieb spoločnosti v oblasti spravovania jej najvýznamnejších kultúrnych a spoločenských hodnôt. Podujatie poskytuje priestor na prezentáciu jednotlivých múzejných pracovísk a umožňuje ich vzájomnú komunikáciu pri hľadaní optimálnych ciest napĺňania spoločného cieľa. Ale hlavne je to vzácné miesto, kde sa môžu múzejníci stretnúť a v neoficiálnom prostredí komunikovať a nadväzovať nové kontakty či upevňovať tie staré.

Neoddeliteľnou súčasťou festivalu je vyhlásenie víťazov súťaže Múzeum roka, ktorú každoročne vyhlasuje Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v spolupráci so Zväzom múzeí na Slovensku a Radou galérií Slovenska. V záujme súťaže Múzeum roka je ocenenie

profesionality, úrovne zabezpečovania múzejných funkcií, ich skvalitňovania, ako aj motivácie a vytvárania tvorivého konkurenčného prostredia.

Hostiteľom už v poradí piateho ročníka festivalu bolo Západoslovenské múzeum v Trnave, ktorého zriaďovateľom je Trnavský samosprávny kraj. Múzejníci sa stretli v budove múzea – kláštore klarisiek – 18. júna 2009. Slávnostné otvorenie podujatia spríjemnilo hudobné vystúpenia sláčikového dua, Alžbety Ševečkovej a Štefana Slezáka. Účastníkov privítala na domácej pôde riaditeľka Západoslovenského múzea v Trnave PhDr. Daniela Čambálová. Všetkých hostí na území Trnavského samosprávneho kraja privítal aj jeho podpredseda Augustín Kulman. Po ňom sa prihovarila predsedníčka Zväzu múzeí na Slovensku Mgr. Marta Janovičková. Po slávnostnom otvorení festivalu nasledovali prezentácie víťazov súťaže Múzeum roka 2008. Titul Múzeum roka sa udeľuje víťazom v dvoch hodnotených skupinách: v skupine A – špecializované múzeá a galérie s celoslovenskou pôsobnosťou a v skupine B – regionálne, mestské a miestne múzeá – regionálne, mestské a miestne galérie. Víťazom 6. ročníka národnej súťaže v skupine A sa stalo Slovenské technické múzeum, za akvizíciu zbierky vysokonapäťových prístrojov a zariadení a stálu expozícia Sieň elektrických výbojov. Víťazom v skupine B sa stalo Múzeum mesta Bratislavy, ktoré súťažilo s archeologickým výskumom v lokalite Rusovce, vedeným

PhDr. Jaroslavou Schmidtovou, odborná ochrana zbierkových predmetov – konzervovanie, preparovanie a reštaurovanie v roku 2008 a vybudovanie študijného depozitára skla, keramiky a porcelánu. V druhej kategórii boli predmetom súťaže prezentácia a interpretácia zbierkových predmetov expozície a výstavy v Apponyiho paláci.

Po prezentáciách víťazných múzeí nasledovalo Diskusné fórum s tromi hlavnými témami:

1. Legislatívne zmeny a novinky v grantovom systéme MK SR (informovali Mgr. Monika Lopušánová – riaditeľka odboru múzeí a galérií Ministerstva kultúry SR a PhDr. Gabriela Podušelová)

2. Aktuálne informácie o ochrane a správe zbierkových predmetov (informoval Ing. Matej Kukumberg, obchodný riaditeľ spoločnosti bit-STUDIO Bratislava, s.r.o.).

3. Činnosť a problémy regionálnych múzeí.

V popoludňajších hodinách múzejníci pokračovali v neformálnej diskusii, a zároveň si mohli sa občerstviť bohatým pohostením a prehliadnúť sprístupnené výstavy a expozície Západoslovenského múzea v Trnave.

Zúčastnené múzeá, tento rok ich

Stánok SMOPaJ z Liptovského Mikuláša

bolo dvadsaťštyri, predstavili kolegom na stanovištiach svoju prácu prostredníctvom širokého spektra výrazových prostriedkov: informačných posterov, plagátov, propagačných informačných materiálov, powerpointových prezentácií a zbierkových predmetov. Niektoré múzeá sa rozhodli pre elektronickú prezentáciu v hlavnej sále - Malokarpatské múzeum Pezinok, Múzeum Jána Thajna Nové Zámky, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva Liptovský Mikuláš, Stredoslovenské múzeum Banská Bystrica, ŠVK-Literárne a hu-

dobné múzeum Banská Bystrica a Vojenské historické múzeum v Piešťanoch – iné využili možnosť prezentácie vo svojich stánkoch.

Festival sprevádzala dobrá nálada a veľmi priateľská atmosféra hostujúcich kolegov. Ako povedala vo svojom príhovore s úsmevom Marta Janovičková, tento ročník Festivalu veľmi vhodne vyšiel na medzinárodný deň pikniku. A naozaj to bol „chutný“ a užitočný múzejný piknik. Už teraz sa tešíme na Festival múzeí 2010.

Foto: autorka

Škoda, že už „In memoriam“ O. J. Willmann

Od predčasnej smrti významného bratislavského husliara a obchodníka s hudobnými nástrojmi Osvalda Juraja Willmanna 4. apríla ubehlo už 40 rokov. Od roku 1932 zhotovil v Košiciach, Píferove a Bratislave 214 majstrovských huslí, viol a violončiel, na ktorých hrajú umelci nielen v popredných slovenských telesách, ale už za jeho života podľa vlastných majstrových údajov okrem vtedajšej ČSSR v 10 európskych i mimoeurópskych krajinách. Jeden z nástrojov vlastní aj syn Osvald, člen Orchestra SND v Bratislave, krásne nástroje tretieho kvarteta z roku 1954 odpočívajú v depozite SNM-Hudobného múzea a jedny z posledných huslí sú majetkom Českej filharmónie v Prahe.

O. J. Willmann pôsobil na Slovensku takmer 32 rokov a svojou mnohostrannou profesionálnou činnosťou sa zaradil ako najvýznamnejší husliarsky majster na Sloven-

sku v 20. storočí. Škodou zostáva, že sa viac nevenoval teoretickému i praktickému štúdiu akustických vlastností svojich hudobných nástrojov, čím by sa bol pravdepodobne vypracoval medzi najvýznamnejších európskych husliarov 20. storočia.

Hoci sa dlhé roky snažil nástojčivo vychovať aspoň jedného nasledovníka a zriadiť husliarsku triedu pri Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave, tieto smelé plány si odniesol pred štyridsiatimi rokmi do slovenského husliarskeho nebička. Jeho odchodom vznikla dlhoročná medzera, ktorá sa ťažko zaplňala, pretože svojou umeleckou činnosťou položil doteraz najvyššie latku medzi všetkými svojimi na Slovensku pôsobiacimi rovesníkmi minulého storočia.

PETER JANTOŠČIAK

Cena Andreja Kmeťa obnovená

Gabriela Podušelová
Ministerstvo kultúry SR, Bratislava

Andrej Kmeť Prize Restored

In 2009, after a several years break, the Ministry of Culture of the Slovak Republic decided to restore Andrej Kmeť Prize for eminent personalities in the field of museum preservation of cultural heritage, modern form of which was initiated by A. Kmeť, founder of the Slovak Museum Society (1893) and a tireless organizer of scientific research in various disciplines. The awarded museum specialists, PhDr. J. Langer, PhDr. M. Šišmiš and last but not least, PhDr. M. M. Zubercová, by their lifelong work contributed to strengthening the positive relationship to museum work and cultural heritage in Slovakia.

Mnohí hovoria, že kultúru vyspelost spoločnosti je možné hodnotiť podľa toho, ako sa spoločnosť správa k dedičstvu otcov, ako ochraňuje svoje kultúrne dedičstvo. Kultúrne dedičstvo je zhmotnenou pamäťou spoločnosti, ale je zároveň prameňom hrdosti súčasníkov na dedičstvo predkov, na um a majstrovstvo predchádzajúcich generácií, ktoré sebe vlastnou mierou prispeli k podobe našej súčasnosti. Prejaviť pozitívny vzťah ku kultúrnemu dedičstvu môže spoločnosť rozličnými spôsobmi. Nie je to len veľkosť dotácií na záchranu, ochranu a prezentáciu všetkých súčastí kultúrneho dedičstva, ktorá vyjadruje postoje spoločnosti k tomuto fenoménu. Kladný vzťah odzrkadľuje aj uznanie a ocenenie ľudí, pre ktorých sa zachovanie kultúrneho dedičstva stalo celožitvým poslaním. Bez práce týchto ľudí by bolo na mape našej národnej pamäte omnoho viac bielych miest a poznanie našej histórie by bolo chudobnejšie. Zároveň by sme mali menej poznatkov a informácií o mnohorakých podobách našej spoločnej minulosti.

Snaha oceniť prácu a mimoriadne zásluhy osobnosti, ktoré sa venujú skúmaniu a ochrane kultúrneho dedičstva viedla ministerstvo kultúry k obnoveniu Ceny Andreja Kmeťa. Toto ocenenie je od tohto roku – po niekoľko ročnej prestávke – opäť udeľované významným osobnostiam pôsobiacim v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva, najmä slovenského múzejníctva, pri ktorého modernej podobe stál práve Andrej Kmeť, nestor moderného múzejníctva na Slovensku. Cena sa udeľuje za celoživotné dielo a aktívne pôsobenie v oblasti múzejníctva alebo v oblasti etnografie a folkloristiky, ako aj za mimoriadne hodnotné vedecké práce významne prispievajúce k odbornému rastu múzejníctva, etnografie a folkloristiky alebo za iný mimoriadny počin, ktorý výraznou mierou prispel k rozvoju, ochrane, uchovaniu a využívaniu kultúrneho dedičstva.

Cenu, ktorú tvorí diplom a medaila podľa výtvarného návrhu Štefana Novotného odliali do bronzu v Mincovni v Kremnici a udeľuje ju minister kultúry Slovenskej republiky každoročne pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí. Návrhy na udelenie ceny môžu predložiť Zväz múzeí na Slovensku, Rada galérií Slovenska, Rada na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva a vecný útvar ministerstva s pôsobnosťou v ochrane kultúrneho dedičstva do 10. apríla kalendárneho roka.

Múzeá a galérie ako špecializované inštitúcie na záchranu, ochranu a prezentáciu kultúrneho dedičstva si spoločnosť vytvára s cieľom zabezpečiť profesionálnu ochranu najvýznamnejších súčastí kultúrneho dedičstva. Ich činnosť je v plnej miere determinovaná aj prácou ľudí, ktorí svoj profesionálny život upísali skúmaniu, poznávaniu a prezentácii múzejných zbierok. Mená

tohoročných laureátov – PhDr. Langer, PhDr. Šišmiš či Mgr. Zubercová – sú v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva synonymom vysokej profesionality a kvality.

Jiří Langer začínal v Oravskom múzeu, neskôr pôsobil ako riaditeľ Oravskej galérie. Je autorom viacerých múzejných expozícií, domácich a zahraničných výstav i folklórnych podujatí. Venoval sa výskumu ľudového staviteľstva a sociálneho postavenia obyvateľstva severného Slovenska. Od roku 1971 pracoval vo Valašskom múzeu v Rožňove pod Radhoštem. V súčasnosti žije v ČR. Je hlavným tvorcom Múzea oravskej dediny v Zuberci – Brestovej, spoluautorom koncepčných materiálov pre Múzeum liptovskej dediny v Pribylíne, pre Múzeum slovenskej dediny v Martine, Múzeum kysuckej dediny vo Vychylovke, Ľubovnianske múzeum a ďalšie). Vo funkcii riaditeľa Oravskej galérie pripravil stálu expozíciu na Slanickom ostrove umenia. Ako dlhoročný múzejný pracovník bol priekopníkom myšlienky živých múzeí v prírode aj na Slovensku. Je aj otcom myšlienky na vznik temer svetového unikátu – Slanického ostrova umenia, ktorý dominuje Oravskej priehrade. Jeho celožitvotná vedeckovýskumná a organizačná práca, predovšetkým vo vzťahu k múzeám v prírode, je pre slovenskú vedu a etnomuzeológiu mimoriadne významná a nezastupiteľná. PhDr. Milan Šišmiš je dlhoročným pracovníkom Trenčianskeho múzea v Trenčíne, kde pôsobil ako kurátor, zástupca riaditeľa, riaditeľ. Obohatil zbierkový fond múzea najmä o zbierky z oblasti regionálnej histórie. Bol zanietým popularizátorom regionálnej histórie na základe štúdia a hlbokého poznania múzejných zbierok a archívnych materiálov. Autor a spoluautor viacerých monografií o Trenčíne, Trenčianskej župe,

monografií obcí trenčianskeho regiónu, mnohých múzejných výstav prezentovaných doma aj v zahraničí. Mgr. Magdaléna Zuberová celý život venovala rozširovaniu, vedeckému skúmaniu a propagácii zbierok SNM-Historického múzea. V múzeu vybudovala zbierku textilu, odievania, ktorá nemá pendant na Slovensku. Postupne rozširovala zbierku o artefakty dokumentujúce kultúru všedného dňa, pričom pozornosť sústredila najmä na prostredie mesta a jeho jednotlivých sociálnych vrstiev. Bola novátorkou pri štúdiu módy a od-

ievania na Slovensku. Ukázala, že aj Slovensko prispelo do dejín svetovej ženskej módy. Svoje poznatky spracovala v priekopníckej publikácii Tisícročie odevu, čím sa nadhlo stala priekopníčkou v tejto oblasti. Publikovala v odborných časopisoch, bola spoluautorkou mnohých iných odborných publikácií, pripravila mnohé výstavy doma aj v zahraničí – napr. Zlato striebrom vyšivali, Historický nábytok, Hračky pod stromčekom starých rodičov, Kým nevesta povedala áno.

Všetci tohoroční laureáti Ceny Andre-

ja Kmeťa vložili svojou dlhoročnou a záslužnou prácou nezameniteľný vklad do poznávania rozličných podôb našej histórie prostredníctvom zhromažďovania a skúmania múzejných zbierok, ktorá by bez ich práce bola chudobnejšia.

Obnovenie *Ceny Andreja Kmeťa* je aj vyjadrením pozitívneho vzťahu spoločnosti k ľuďom, ktorí spoluvytvárajú obraz našej súčasnosti, ale aj obraz Slovenska v očiach ľudí, ktorí prišli poznať Slovensko. Aj vďaka ich aktivitám sa môžeme prezentovať ako krajina, ktorá si váži a chráni dedičstvo predkov.

Galérie na Slovensku v roku 2008

Zlatica Adamčiaková

Slovenská národná galéria, Bratislava

Galleries in Slovakia in 2008

Author briefly describes Slovak art galleries in 2008 on the basis of statistical reports gathered by the Slovak National Gallery in Bratislava. Paper compiles statistical data on essential activities and changes which affected 25 art galleries in Slovakia.

Sieť zbierkotvorných galérií sa v roku 2008 nerozrástla, no predsa zaznamenala nezanedbateľné zmeny. Od 1.1. 2008 sa Galéria Mikuláša Galandu v Turčianskych Tepliciach stala súčasťou Mestského úradu – oddelenia kultúry a je priamo financovaná z rozpočtu mesta. Finančná situácia zatiaľ neumožňuje mestu zabezpečiť podmienky pre naplnenie galerijnej činnosti v plnej jej šírke (budovanie zbierok znamená v prvom rade zabezpečiť vybudovanie depozitára v požadovaných parametroch, dostatok finančných prostriedkov na nákup zbierkových predmetov), ale mesto sa nevzdáva, verí, že finančná situácia sa zlepší a galéria bude reprezentatívnu kultúrnu inštitúciu úspešného kúpeľného mesta. V rámci siete galérií nastali zmeny vo vedení niekto-

rých galérií. V Žilinskom samosprávnom kraji riaditelia opäť prešli konkurzmi, po odstúpení akad. soch. Jaroslava Gaňu nastala zmena v Kysuckej galérii, ktorú dočasne vedie Mgr. Renáta Rábiková. Novými riaditeľmi sa stali víťazi konkurzov:

Kraj	Štátne	VÚC	Obecné	Iné	Celkom
Banská Bystrica	0	1	1	0	2
Bratislava	1	0	1	1	3
Košice	0	2	2	0	3
Nitra	0	2	1	0	3
Prešov	0	3	0	0	4
Trenčín	0	1	1	0	2
Trnava	0	2	0	0	2
Žilina	0	5	1	0	6
Spolu	1	16	7	1	25

Tab. 1
Sieť zbierkotvorných galérií na Slovensku v roku 2008

Galéria	kúpa	dar	prevod	získané spolu	náklady v tis. Sk
Slovenská národná galéria	92	155	1	248	1 001
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	6	6	0	12	96
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	15	73	0	88	1 000
Čadca, Kysucká galéria	5	0	0	5	200
Dolný Kubín, Oravská galéria	12	118	0	130	424
Košice, Východoslovenská galéria	1	4	0	5	150
Košice, Múzeum V. Löfflera	0	0	0	0	0
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	10	21	0	31	600
Martin, Turčianska galéria	42	0	0	42	200
Medzilaborce, MMUAW	0	2	0	2	0
Nitra, Nitrianska galéria	13	5	0	18	580
Nové Zámky, Galéria umenia	12	27	0	39	250
Poprad, Tatranská galéria	7	15	0	22	160
Prešov, Šarišská galéria	0	0	0	0	0
Senica, Záhorská galéria	11	1	0	12	532
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	10	48	0	58	150
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	5	2	0	7	300
Trnava, Galéria J. Koniarka	16	2	0	18	460
Žilina, Považská galéria	4	515	0	519	298
Humenné, galéria mesta	0	13	0	13	0
Nové Mesto nad Váhom, Galéria P. Matejku	9	1	0	10	250
Rimavská Sobotka, Mestská galéria	0	3	0	3	0
Štúrovo, Mestská galéria	0	4	0	4	0
Turčianske Teplice, Galéria M. Galandu	0	0	0	0	0
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	0	0	0	0	0
Spolu	270	1 015	1	1 286	6 651

Tab. 2
Akvizičná činnosť zbierkotvorných galérií na Slovensku v roku 2008

Tab. 3 Prehľad počtu výstavných podujatí v galériách v roku 2008

Prehľad počtu výstavných podujatí v galériách v roku 2008	Počet výstav	vlastných	prevzatých	dovezených	vyvezených
Slovenská národná galéria	26	15	0	3	8
Banská Bystrica, Štátna galéria	22	18	2	2	0
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	30	14	1	9	6
Čadca, Kysucká galéria	13	9	3	0	1
Dolný Kubín, Oravská galéria	22	18	1	3	0
Košice, Východoslovenská galéria	35	25	3	7	0
Košice, Múzeum V. Löfflera	20	17	1	2	0
Liptovský Mikuláš, Liptovská galéria P. M. Bohúňa	32	21	1	7	3
Martin, Turčianska galéria	16	14	2	0	0
Medzilaborce, Múzeum moderného umenia A. Warhola	11	7	1	2	1
Nitra, Nitrianska galéria	27	20	1	5	1
Nové Zámky, Galéria umenia	10	10	0	0	0
Poprad, Tatranská galéria	25	19	3	1	2
Prešov, Šarišská galéria	30	20	6	4	0
Senica, Záhorská galéria	38	31	1	3	3
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	29	25	4	0	0
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	19	17	0	1	1
Trnava, Galéria J. Koniarka	20	16	3	0	1
Žilina, Považská galéria umenia	22	16	0	2	4
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	3	3	0	0	0
Humenné, galéria mesta	12	10	2	0	0
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	9	9	0	0	0
Rimavská Sobota, Mestská galéria	9	8	1	0	0
Štúrovo, Mestská galéria	11	11	0	0	0
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	8	0	8	0	0
<i>Spolu</i>	499	373	44	51	31

ti roku 2007, keď sa galériám podarilo získať 2 152 diel, z čoho bolo 307 zakúpených za 11 371 000 Sk. (tab. 2)

Výstavná činnosť galérií bola oproti roku 2008 chudobnejšia. Odzrkadlilo sa to najmä pri vyvezených výstavách (31 realizovaných v roku 2008 oproti 54 v roku 2007). Celkovo galérie realizovali 499 výstavných podujatí. (tab. 3)

V minulom roku pretrvávala neexistencia stálych expozícií v niektorých zbierkotvorných galériách, vyplývajúca z nedostatku priestorových možností (PGU Žilina), nekonečných rekonštrukčných prác (NG Nitra, TG Poprad), na ktorých sa podpísal nedostatok finančných prostriedkov. (tab. 4)

Počet kultúrno-výchovných podujatí v minulom roku opäť vzrástol. Galérie v snahe o ich skvalitňovanie sa usilovali pripraviť čo možno najpestrejšie a najpútavejšie programy pre všetky typy a vekové kategórie návštevníkov. (tab. 5)

Galéria	2007 Počet expozícií	2008 Počet expozícií
Slovenská národná galéria	14	14
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	2	2
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	6	4
Čadca, Kysucká galéria	1	1
Dolný Kubín, Oravská galéria	9	9
Košice, Východoslovenská galéria	2	3
Košice, Múzeum V. Löfflera	2	2
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	7	6
Martin, Turčianska galéria	1	1
Medzilaborce, MMUAW	3	3
Nitra, Nitrianska galéria	0	0
Nové Zámky, Galéria umenia	2	2
Poprad, Tatranská galéria	0	0
Prešov, Šarišská galéria	1	1
Senica, Záhorská galéria	1	1
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	3	3
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	2	2
Trnava, Galéria J. Koniarka	3	3
Žilina, Považská galéria	0	0
Humenné, galéria mesta	0	0
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	1	1
Rimavská Sobota, Mestská galéria	0	0
Štúrovo, Mestská galéria	0	0
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	0	1
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	0	0
<i>Spolu</i>	60	59

Tab. 4 Počet expozícií galérií na Slovensku

v Stredoslovenskej galérii v Banskej Bystrici Mgr. art. Maroš Rovňák a vo Východoslovenskej galérii v Košiciach Mgr. Lena Lešková-Bubánová.

V roku 2008 bolo na Slovensku registrovaných 25 zbierkotvorných galérií. (tab. 1)

Akvizičná činnosť roku 2008 bola finančne chudobnejšia, no z klasických

Tab. 5 Prehľad počtu kultúrnych akcií v galériách v roku 2008

Slovenská národná galéria	4 232
Banská Bystrica, Štátna galéria	300
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	103
Čadca, Kysucká galéria	62
Dolný Kubín, Oravská galéria	251
Košice, Východoslovenská galéria	64
Košice, Múzeum Vojtecha Löfflera	21
Liptovský Mikuláš, Liptovská galéria P. M. Bohúňa	1 045
Martin, Turčianska galéria	232
Medzilaborce, Múzeum moderného umenia A. Warhola	65
Nitra, Nitrianska galéria	163
Nové Zámky, Galéria umenia	93
Poprad, Tatranská galéria	88
Prešov, Šarišská galéria	145
Senica, Záhorská galéria	72
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	201
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	180
Trnava, Galéria J. Koniarka	52
Žilina, Považská galéria umenia	91
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	3
Humenné, galéria mesta	0
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	0
Rimavská Sobota, Mestská galéria	146
Štúrovo, Mestská galéria	1
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	9
<i>Spolu</i>	7 619

zbierkotvorných galérií všetky získali aké-také prostriedky na nákup zbierkových predmetov, čo sa už niekoľko rokov nepodarilo. V roku 2008 galérie získali kúpou 270 diel za 6 651 000 Sk. Svoje zbierky rozšírili o 1 286 diel oproti

Čo sa týka edičnej činnosti, tak tá vzhľadom na svoju finančnú náročnosť z roka na rok neustále klesá. (tab. 6)

Návštevnosť zbierkotvorných galérií sa oproti roku 2007 zvýšila z 419 864 na 428 064 osôb v roku 2008, zrejme

Tab. 6 Edičná činnosť galérií v roku 2008

Galéria	počet titulov	periodik
Slovenská národná galéria	14	0
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	4	0
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	10	7
Čadca, Kysucká galéria	4	0
Dolný Kubín, Oravská galéria	5	0
Košice, Východoslovenská galéria	0	0
Košice, Múzeum V. Löfflera	1	0
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	2	0
Martin, Turčianska galéria	5	0
Medzilaborce, MMUAW	0	0
Nitra, Nitrianska galéria	3	0
Nové Zámky, Galéria umenia	5	0
Poprad, Tatranská galéria	5	0
Prešov, Šarišská galéria	49	10
Senica, Záhorská galéria	6	0
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	4	0
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	6	0
Trnava, Galéria J. Koniarka	5	0
Žilina, Považská galéria	21	15
Humenné, galéria mesta	0	0
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	6	6
Rimavská Sobota, Mestská galéria	2	0
Štúrovo, Mestská galéria	0	0
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	0	0
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	3	3
<i>S p o l u</i>	160	38

Tab. 8 Personálne obsadenie v galériách v roku 2008 (prepočítaný stav)

Galéria	počet prac.	odb. prac.
Slovenská národná galéria	172,00	56,00
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	17,40	8,20
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	60,00	14,00
Čadca, Kysucká galéria	8,00	1,00
Dolný Kubín, Oravská galéria	18,50	4,50
Košice, Východoslovenská galéria	32,00	9,00
Košice, Múzeum V. Löfflera	4,50	2,00
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	17,00	9,00
Martin, Turčianska galéria	11,30	5,00
Medzilaborce, MMUAW	10,00	6,00
Nitra, Nitrianska galéria	19,60	6,30
Nové Zámky, Galéria umenia	9,60	5,00
Poprad, Tatranská galéria	7,10	3,60
Prešov, Šarišská galéria	13,00	5,00
Senica, Záhorská galéria	10,50	6,00
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	9,00	5,50
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	15,33	8,00
Trnava, Galéria J. Koniarka	12,00	4,00
Žilina, Považská galéria	10,00	5,00
Humenné, galéria mesta	12*	1
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	2,00	2,00
Rimavská Sobota, Mestská galéria	1,00	1,00
Štúrovo, Mestská galéria	1,00	0,00
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	1,00	0,50
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	0,00	0,00
<i>S p o l u</i>	461,83	167,6

* Vykazuje počet pracovníkov MKS

aj vďaka systematickej spolupráci so školami a tiež aktívnym prístupom k potrebám návštevníkov. (tab. 7)

Rok 2008 znamenal pre galérie tiež opätovné zníženie počtu pracovníkov: z 495,91 v roku 2007 na 461,83 v roku 2008 (prepočítaný údaj). Kumulované funkcie v galériách sú v súčasnej situácii už nevyhnutnosťou. (tab. 8)

Náklady na existenciu a fungovanie galérií sa zvyšovali, a hoci samotné príspevky na činnosť tiež vzrástli oproti ro-

ku 2007, stále ani zďaleka nepokryli potreby galérií. (tab. 9). V minulom roku sa galérie usilovali získať prostriedky, kde sa dalo – žiadali o granty MK SR, hľadali rôznych sponzorov a pokiaľ mali možnosť, tak získavali prostriedky z prenájmu.

Finančná kríza sa podpisuje všade a zostáva len veriť, že ju galérie prežijú.

(Tab. 10 – celkový prehľad činnosti galérií na Slovensku.)

Tab. 7 Prehľad návštevnosti v galériách v roku 2008

Galéria	návštevnosť	neplatiaci	vstupné v tis. Sk
Slovenská národná galéria	82 653	34 813	1 915
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	11 809	2 521	93
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	38 341	16 229	1 404
Čadca, Kysucká galéria	6 117	3 553	16
Dolný Kubín, Oravská galéria	66 127	12 954	1 409
Košice, Východoslovenská galéria	13 766	2 053	101
Košice, Múzeum V. Löfflera	7 075	2 820	21
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	42 831	11 441	142
Martin, Turčianska galéria	7 304	5 128	35
Medzilaborce, MMUAW	17 019	8 680	631
Nitra, Nitrianska galéria	10 726	5 342	25
Nové Zámky, Galéria umenia	4 590	277	63
Poprad, Tatranská galéria	11 914	8 814	43
Prešov, Šarišská galéria	22 768	18 643	56
Senica, Záhorská galéria	9 913	1 605	18
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	16 868	4 146	63
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	11 742	6 726	63
Trnava, Galéria J. Koniarka	11 017	8 961	42
Žilina, Považská galéria	16 047	11 394	40
Humenné, Galéria mesta	3 300	3 219	?*
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	4 500	4 500	0
Rimavská Sobota, Mestská galéria	5 600	600	28
Štúrovo, Mestská galéria	3 000	3 000	0
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	2 407	920	24
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	630	630	0
<i>S p o l u</i>	428 064	178 969	6 232

Tab. 9 Príspevok na činnosť galérií v roku 2007 a v roku 2008 v tis. Sk (vrátane grantov)

* Vykazuje celkový príspevok pre MKS

Galéria	2007	2008
Slovenská národná galéria	87 159	88 724
Banská Bystrica, Stredoslovenská galéria	6 306	9 092
Bratislava, Galéria mesta Bratislavy	16 416	21 393
Čadca, Kysucká galéria	3 267	3 342
Dolný Kubín, Oravská galéria	6 251	7 655
Košice, Východoslovenská galéria	10 740	11 628
Košice, Múzeum V. Löfflera	2 788	2 338
Liptovský Mikuláš, Galéria P. M. Bohúňa	6 575	8 229
Martin, Turčianska galéria	4 371	4 531
Medzilaborce, MMUAW	4 580	3 400
Nitra, Nitrianska galéria	7 939	8 924
Nové Zámky, Galéria umenia	4 218	5 623
Poprad, Tatranská galéria	3 050	3 720
Prešov, Šarišská galéria	4 116	4 340
Senica, Záhorská galéria	4 921	6 012
Spišská Nová Ves, Galéria umelcov Spiša	3 999	4 558
Trenčín, Galéria M. A. Bazovského	6 377	7 126
Trnava, Galéria J. Koniarka	7 367	6 275
Žilina, Považská galéria	3 723	4 071
Humenné, galéria mesta*	5 801	6 490
Nové Mesto nad Váhom, Galéria Petra Matejku	738	755
Rimavská Sobota, Mestská galéria	645	350
Štúrovo, Mestská galéria	258	236
Turčianske Teplice, Galéria Mikuláša Galandu	156	346
Bratislava, Galéria Slovenskej sporiteľne	800	500
<i>S p o l u</i>	202 561	219 658

Sumárny prehľad o činnosti galérií 2008	<i>S p o l u</i>
Zbierkové predmety v 1. stup. evid. (ks)	168 829
Počet prírastkov (ks)	1 286
Počet expozícií	63
Nové expozície	12
Celkový počet výstav	499
z toho vlastných	404
prevzatých	95
Počet kultúrnych akcií	7 619
Počet návštevníkov	428 064
Celkový počet pracovníkov (prepočítaný)	473,83
Kapitálové náklady	132 900
Príspevok na činnosť	216 318
nákup zb. predmetov	6 651
Celkové tržby	24 215
z toho vstupné	8 488

Tab. 10 Prehľad činnosti registrovaných galérií na Slovensku za rok 2008

Machajdíková Elena
**Spríevodca po Archíve
 Slovenského národného múzea**

Bratislava 2008. 190 strán. ISBN 978-80-8060-237-6

Machajdíková Elena
The Slovak National Museum
Archives Guidebook
 Bratislava 2008. 190 pp.
 ISBN 978-80-8060-237-6

The Guidebook provides important information about the funds and collections of the most considerable museum institution in Slovakia – the Slovak National Museum, its antecedents and branch museums in Bratislava. Under a single scheme, author describes establishing, content and structure of respective funds and gives an overview of their founders. Thus, the Guidebook offers relevant information about the institution and its important role in the history of national cultural and historical heritage protection in Slovakia.

Súčasné Slovenské národné múzeum má za sebou bohatú, takmer 150-ročnú históriu, ktorú tvorili mnohí predchodcovia, múzejné inštitúcie. Ako subjekt slovenského kultúrneho, vedeckého a múzejného života, sa stáva zároveň objektom vedeckého výskumu odborníkov, ktorí študujú jeho „životnú“ púť slovenskými dejinami. Bez kvalitného archívu by nielen dejiny Slovenského národného múzea, ale aj dejiny slovenského národa, slovenskej vedy, slovenského múzejníctva, nebolo možné poznať.

Po dlhých rokoch života Slovenské národné múzeum ukázalo aj svoju vnútornú tvár. Umožňuje pohľad do svojho vnútra, ktoré bolo doteraz vyhradené len pomerne úzkemu okruhu bádateľov – na svetlo sveta sa dostal Spríevodca po jeho archíve.

Autorkou nie práve jednoduchej práce je naslovovzatá odborníčka, Elena Machajdíková, ktorá sa už celé štvrtstoročie pohybuje medzi regálmi, skláňa sa nad dokumentmi, stará sa o našu

minulosť, v súčasnosti uzavretú a uloženú v pokojnom prostredí Brámerovej kúrie na Žižkovej ulici, pod dominujúcim Bratislavským hradom.

Pripraviť spríevodcu po archíve Slovenského národného múzea nie je možné bez toho, aby autorka v stručnosti neopísala dejiny jednej z najvýznamnejších vedeckých a muzeálnych inštitúcií na Slovensku. Predchodcom SNM nebola len Matica slovenská, ale aj Muzeálna slovenská spoločnosť v Martine a jej múzeum, Slovenská vlastivedná spoločnosť a jej múzeum, či Zemedelské, Poľovnícke a Lesnícke múzeum. Tieto pôvodne samostatné inštitúcie sa v období druhej svetovej vojny začali preskupovať a zlučovať tak, že v Bratislave vzniklo Slovenské múzeum a po vojne došlo aj k zlúčeniu dvoch muzeálnych inštitúcií – Slovenského múzea v Bratislave a Slovenského národného múzea v Martine. Pritom nešlo len o jednoduché zlučovanie príbuzných inštitúcií, ale aj o prebudovanie organizačnej štruktúry a predovšetkým, reorganizovanie vedecko-výskumnej a múzejnej činnosti, spolu s najzásadnejšou zmenou – poštátnením týchto inštitúcií. Vývoj sa nezastavil ani na tejto prevratnej zmene, súčasťou Slovenského národného múzea sa stávali ďalšie a ďalšie múzejné inštitúcie, takže organizačná štruktúra SNM je dnes veľmi pestrá a geograficky pokrýva prakticky celé Slovensko.

Základné vývojové línie sleduje autorka recenzovaného Spríevodcu v úvode svojej práce, pričom, samozrejme, dôraz a pozornosť sústreďuje predovšetkým na „pôvodné“ Slovenské národné múzeum v Martine a Zemedelské múzeum v Bratislave. Primeranú pozornosť venuje aj ďalším zložkám, ktoré v súčasnosti tvoria Slovenské národné múzeum.

V časti o historickom výklade sa našiel priestor pre opísanie výstavby špecializovaných budov SNM v Martine a Zemedelského múzea v Bratislave (dnes „hlavná“ budova SNM v Bratislave na Vajanského nábreží), aj spomienku na významnú archivárku SNM v Martine Máriu Jeršovú-Opočenskú, jej život i prácu.

V ďalších historických „exkurzoch“ sa Elena Machajdíková venuje vzniku archívov jednotlivých inštitúcií – predchodcov dnešného SNM. Na prvom mieste si všíma Archív SNM v Martine a archív Zemedelského múzea v Bratislave, postupne aj ďalšie, ktoré v súčasnosti tvoria pobočky Archívu SNM.

Všetky tieto úvodné historické kapitoly dopĺňa bohatý fotografický materiál, ktorý autorka čerpala opäť z fondov Archívu SNM. (Nepriamo tak poukazuje aj na tento fond, ktorý neskôr podrobnejšie opíše.)

Po uvedení do problematiky, ktoré zaberá prvých štyridsať strán práce, nasleduje už špeciálna časť – opis vzniku jednotlivých fondov, ich špecifiká a zloženie. Táto kapitola (v poradí už piata) má príznačný názov Pramenné bohatstvo Archívu Slovenského národného múzea. Autorka chronologicky a systematicky sleduje jednotlivé súčasť SNM a ich fondy. Začína predchodcami SNM, nasleduje SNM – Bratislava a jeho jednotlivé zložky, SNM – Martin a postupne ďalšie mimobratislavské špecializované múzea. Podrobne sú rozpísané Osobné fondy (v Bratislave ich je 23, v Martine 20), rody a rodiny, cchy a spolky a napokon zbierky (zachytené sú rukopisy, mapy a plány, plagáty a letáky, pohľadnice, pečiatky). Osobitne sú ešte vyčlenené Iné zbierky, kam je zaradená napr. zbierka medailí a odznakov slovenských múzeí, rôzne dokumenty z obdobia druhej svetovej vojny (napr. dokumenty z dejín židovstva na Slovensku), či dotazníky k ľudovým zvykom a tradíciám vo fonde SNM – Martin.

Rozbor jednotlivých fondov je skutočne detailný, nielenže sú spracované fondy jednotlivých inštitucionálnych sú-

častí SNM, ale napr. aj fond Bratislavského umeleckého spolku, Zväzu slovenských múzeí, Slovenskej ornitologickej spoločnosti, či Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Medzi osobnými fondmi nachádzame fondy významných slovenských múzejníkov, ktorí pôsobili v Bratislave (napr. fond J. Babora, M. M. Harminca, I. Okáliho, M. Rybeckého, L. Šáškyho) alebo v Martine (R. Bednárika, J. Geryka, M. Jeršovej-Opočenskej, P. Križku, J. Petrikovicha) i mimomúzejných osobností (v Bratislave napr. fond A. Piffľa, D. Martinčeka, v Martine napr. M. Benku či K. A. Medveckého).

Pri opise jednotlivých fondov autorka postupuje podľa jednotnej schémy uvedením stručných dejín pôvodcu a charakteristiky fondu (v prípade muzeálnych inštitúcií a spolkov), či údajov o príslušnej osobe (v prípade osobných fondov). Jednotlivé charakteristiky predstavujú akýsi prehľad o dejinách inštitúcií a životopisný profil osobnosti. Po týchto historických prehľadoch nasleduje stručná charakteristika fondu, či je spracovaný alebo nie (ešte existujú niektoré podfondy, ktoré spracované nie sú), prípadne autorka uvádza, kde sa nachádzajú ďalšie archívne materiály k problematike (napr. v Slovenskom národnom archíve a ďalších archívnych inštitúciách). Tu sa preukazuje veľký rozhľad E. Machajdikovej – odborníčky, ktorá svojimi zisteniami môže uľahčiť prácu bádateľov v príslušnej problematike.

Na záver práce autorka zaradila Súpis archívnych fondov a archívnych zbierok Archívu SNM, v ktorom rozpisala jednotlivé fondy a zbierky s údajmi o rozsahu (v tzv. bežných metroch alebo v počte jednotlivín), aj s uvedením rokov, ktorých sa príslušný fond týka. Po spočítaní týchto údajov nám vychádza, že Archív SNM obhospodaruje viac než 320 bežných metrov archívneho materiálu a niekoľko tisíc kusov jednotlivín (pohľadnice, mapy, listiny). Takisto je v tejto časti zaradený zoznam prameňov a výberovej literatúry a dôležitý zoznam Kontaktných adries s adresami, telefónnymi číslami, elektronic-

kými adresami a údajmi o otvorení archívu pre verejnosť.

Pri hodnotení recenzovanej publikácie by sme sa chceli ešte na záver zastaviť pri niektorých problémoch, ktoré sa v texte nespomínajú alebo sa spomínajú okrajovo.

V prvom rade by sme chceli poukázať na to, že pri rôznych organizačných zmenách a následných delimitáciách, najmä archív SNM v Martine stratil obrovské množstvo pramenného materiálu. Jednak to bol tzv. „starý fond“ SNM, z ktorého boli vybrané a delimitované archívne materiály, preradené do Matice slovenskej. Predstavu o tom, aký to bol vzácny materiál, si môžeme urobiť z Inventára Literárneho archívu Matice slovenskej (bol spracovaný ako 4. zväzok inventárov bývalého LA MS). Hoci tento archívny materiál nevznikol ako výsledok administratívnej činnosti SNM, ale jeho zbierkotvornou činnosťou, administratívnym nariadením bol preradený do inej inštitúcie. Aj ďalší materiál, ktorý vznikol zbierkotvornou činnosťou SNM v Martine, bol preradený do Matice slovenskej (v roku 1927, kedy sa zlúčila Knižnica Muzeálnej slovenskej spoločnosti a Bibliotéky Matice slovenskej). Tento materiál bol tiež spracovaný vo forme inventára a sprístupnený odbornej verejnosti (*Inventár rukopisov Archívu literatúry a umenia Slovenskej národnej knižnice. Rukopisy Muzeálnej slovenskej spoločnosti*, Slovenská národná knižnica, Martin 2008). Takéto delimitácie a presuny archívneho materiálu narúšajú zbierkotvorný fond múzeí, v ktorých príslušné zbierky vznikali a čiastočne deformujú obraz o ich činnosti.

Avšak aj v rámci Slovenského národného múzea sa robili rôzne delimitácie a presuny fondov, či už múzejného alebo archívneho charakteru, takže bádateľovi v oblasti vývoja slovenského múzejníctva zbytočne komplikujú prácu.

Iná naša pripomenka sa týka jednak zoznamu výberovej literatúry, jednak prehľadu vzniku jednotlivých fondov (či už inštitucionálnych alebo osobných).

Hoci sa autorka pokúša upozorniť na význam archívneho materiálu uloženého v Archíve SNM (pre bádanie v mnohých oblastiach nášho vedeckého, múzejného alebo kultúrneho života), najlepšiu predstavu by si čitateľ urobil podľa prác, ktoré vznikli práve na základe jeho štúdií. Mnohé takéto štúdiá sú v zozname uvedené, ale viaceré práce mi chýbajú.

Je to predovšetkým práca Milana Rybeckého o Muzeálnej slovenskej spoločnosti (RYBECKÝ, M. *Muzeálna slovenská spoločnosť a jej miesto v národnej kultúre*, Osveta 1983). Hoci v knižnej podobe vyšla bez poznámkového aparátu, štúdie, na základe ktorých táto monografia vznikla, a ktoré boli publikované na stránkach bulletinu Múzeum, svojim poznámkovým aparátom ukazujú, aký význam majú fondy Archívu SNM pre dejiny slovenského múzejníctva.

Takisto mi chýbajú viaceré práce Ilju Okáliho, ktorý na stránkach Zborníka Slovenského národného múzea – Prírodne vedy publikoval mnohé štúdie o prírodovedcoch, osobnostiach, ktoré pracovali predovšetkým v Slovenskom vlastivednom múzeu v Bratislave. A opäť musíme konštatovať, že tieto štúdie by asi ťažko vznikali bez archívneho materiálu Archívu SNM.

Na záver ešte upozornenie na význam archívneho materiálu aj pre iné vedné disciplíny. Na s. 48 autorka uvádza, že po druhej svetovej vojne bolo otvorené tzv. Rímske múzeum. V Archíve SNM sa k tejto problematike nachádza bohatý materiál, ktorý ukazuje, ako vtedajší pracovník múzea, univerzitný profesor Vojtech Ondrouch, zhromažďoval materiál z doby rímskej po celom Slovensku a vypracoval projekt špeciálneho múzea, ktoré dodnes nemá na Slovensku obdobu. Snahy Vojtecha Ondroucha odrážajú vzostup a výsledky slovenskej archeológie v tzv. limitnej problematike a výrazný podiel slovenskej archeológie vo výskume kontaktov územia dnešného Slovenska a podunajských provincií Rímskej

ríše v prvých štyroch storočiach n. l. Aj na základe tohto archívneho materiálu sme spracovali problematiku vzniku Rímskeho múzea na Slovensku a publikovali ho na stránkach Múzea (VALACHOVIČ, P. *Nerealizovaný projekt jedného špecializovaného múzea. /Príspevok k dejinám slovenského muzejníctva/*. MÚZEUM 30, 1985, č. 3, s. 42–45.)

Rozborom archívneho materiálu popísaného v novom sprievodcovi, by sme mohli poukázať aj na mnohé iné vedné odbory, pre ktoré má veľký význam. K tomu určite dospeje každý odborník, ktorý túto neoceniteľnú príručku dostane do rúk a bude z nej čerpať informácie pre svoju vedeckú prácu.

Sprievodca po Archíve Slovenské-

ho národného múzea Eleny Machajdíkovej sa určite takmer okamžite stane dôležitou pomôckou pre každého, kto pracuje v odbore slovenského muzejníctva, ale aj v iných vedeckých odboroch, rozvíjaných v rámci Slovenského národného múzea a jeho jednotlivých súčastí.

PAVOL VALACHOVIČ

Numizmatika 22, 2008

Časopis Slovenskej numizmatickej spoločnosti. Bratislava 2008.
Zodpovedný redaktor Ing. Zbyšek Šustek, CSc. 128 strán. ISBN 80-901414-0-4

Numismatics, vol. 22, 2008

The Review of the Slovak Numismatic Society, Bratislava 2008.

Editor Ing. Zbyšek Šustek, CSc.

128 pp. ISBN 80-901414-0-4

The review brings reports from the International Symposium „Money Iconography in Central and Eastern Europe“ (organized in September 2007 in Humenné in Eastern Slovakia), in which took part more than 80 participants, among them numismatists, coin engravers, historians, as well as coin collectors. Topic of symposium lectures was very diverse and attractive and it brings surprisingly a lot of new interesting data. Papers ordered in chronological order give an overview not only about iconography of money but some authors devoted their attention also to coin findings and other issues, such as subjective heraldry, medals, paper currency, tokens, as well as money counterfeiting and thefts. Taking into regard the large number of lecturers the Numismatics 22/2008 publishes papers of 23 authors presented at the symposium and their second part will appear in the next volume of this review.

V roku 2007 usporiadala Slovenská numizmatická spoločnosť medzinárodné sympóziu na tému *Ikonografia peňazí v strednej a východnej Európe*. Sympóziu sa konalo na východnom Slovensku v Humennom, v dňoch 13.

až 16. septembra. Podujatia sa zúčastnilo vyše 80 numizmatikov, historikov a medailérov z radov odborníkov profesionálov a zberateľov (z 38 prednášateľov bolo 27 zo zahraničia). Vzhľadom na veľký počet príspevkov je obsah čísla časopisu Numizmatika 22 špeciálne zameraný na väčšiu časť prednášok, ktoré na sympóziu v Humennom odzneli. Témy jednotlivých príspevkov od 23 autorov sú usporiadané chronologicky. Napriek tomu, že hlavnou témou je ikonografia peňazí, autori venujú pozornosť aj nálezom mincí, robotným poddanským znakom, falšovaniu mincí a krádežiam peňazí, medailám, radom, papierovým platidlám, a tiež prídelovému systému.

Antickému obdobiu sa venovali dvaja bádatelia. M. Mielczarek z Poľska sa vo svojom príspevku zaoberal počiatkami mincového portrétu v starovekom Grécku a V. Sidorovič venoval pozornosť nálezom rímskych mincí z 3. a 4. storočia v Bielorusku. Témou prednášky českej autorky V. Němečkovéj bola *Ikonografie peněz ve státotvorném procesu českých zemí*. Ikonografiou piasťovského mincovníctva sa zaoberal W. Garbaczewski. Spoločným príspevkom sa predstavili dvaja autori J. Hunka a M. Budaj, ich témou boli *Vyobrazení na uhorských napodobeninách viedenských fenigov z 13. storočia*. J. Hunka mal spoločnú prednášku aj s M. Sojákom *Zaujímavé námety na minciach typu Redwitz v kontexte nových objavov*. Vyobrazení Panny Márie na

minciach sa venoval M. Bovan v príspevku *Madona na uhorských minciach v 15. až 19. storočí*. Dvaja ukrajinskí bádatelia O. G. Pohorelec a R. V. Savov predniesli príspevok *K otázke pôvodu osobitného typu mincí Podolského kniežatstva (1. polovica 14. storočia)*. Nálezom ruských mincí zo 16. a 17. storočia na území Bieloruska sa venoval V. Kabrinec. Maďarský bádateľ A. Ulrich predniesol pútavú prednášku o poklade zlatých mincí z Újfehértó. Zaujímavosti z kremnického archívu priniesol D. Kianička na tému *Krádeže peňazí v 16. storočí v písomnostiach kremnického archívu*. *Ikonografia mincí razeňných vo Fagaraši sedmohradským vojvodom Michalom Apafim* bola témou príspevku rumunskej prednášateľky D. Negulici. O falšovaní mincí na hrade Jasenov prednášala I. Strakošová. Tematikou radov na poľských minciach a minciach prepojených s Poľskom, sa zaoberal K. Filipow. K. Zozuláková približuje vo svojom príspevku *Robotné poddanské znaky v zbierkach Východoslovenského múzea*. Predmetom príspevku W. Kopickeho bola *Rusiifikácia poľských mincí v 19. storočí*. A. Bajura sa zaoberal miestnymi vydaniaми papierových platidiel v Bielorusku v rokoch občianskej vojny (1918–1920). Ten istý prednášateľ spolu s Ľudmilou Bajura predniesli príspevok na tému *Architektúra na bieloruských papierových platidlách (1992–1999)*. Ikonografii slovenských mincových platidiel od roku 1993 sa venoval P. Zoričák. Spoločná prednáška O. G. Kaniničenka a I. A. Šumljanskeho bola na tému *Ukrajinské pamätné mince v rokoch 1995–2007*. Medailérskymi pamiatkami sa spoločne

zaoberali Dalia Grimalauskaitė a Regina Razaljunaitė v príspevku *Cenný prírastok do zbierok Litovského národného múzea: zbierka medailí Edmunda Armošky*. Krátky príspevok predniesli Barbara Kuklik a K. Filipow na tému *Tomáš Garrigue Masaryk – rytier Radu Bielej orlice*. J. Štěpek svojím príspevkom *Některé aspekty přidělových systémů s přihlédnutím k podmínkám střední a východní Evropy* uzatvára obsah recenzovaného čísla Numizmatiky 22.

Na záver možno oceniť dobrú gra-

fickú úroveň časopisu vytlačeného na kvalitnom papieri, s príťažlivou obálkou a formátom. Je doplnený množstvom farebných a čiernobielych ilustrácií, kresieb, mapiek a tabuliek. Takmer všetky články sú v pôvodnom jazyku prednášateľa a každý je doplnený slovenským a anglickým rezumé. Príspevky v slovenskom a českom jazyku obsahujú anglické rezumé. Niektoré príspevky poľských bádateľov sú preložené z poľštiny do slovenčiny. Skutočnosť, že autormi jednotlivých

príspevkov, ktoré na sympóziu odzneli, sú odborníci na príslušné obdobie, prispela k tomu, že sa podarilo vytvoriť zo všetkých jedno dielo, svojim obsahom neobyčajne zaujímavé, pútavé, ktoré prináša množstvo faktografických informácií a údajov. Verím, že nielen numizmatik, ale každý, kto má záujem o históriu (a nielen históriu a ikonografiu peňazí, ale aj o širšie dejiny), nájde v čísle časopisu Numizmatika 22, 2008 veľa nových poznatkov.

ELENA MINAROVIČOVÁ

Múzeum mesta Bratislavy 1868 – 2008

Zostavila Z. Francová. Bratislava 2008. 285 strán, farebné a čiernobiele fotografie v texte. ISBN 978-80-969864-2-2

The Bratislava City Museum 1868 – 2008.

Compiled by Z. Francová. Bratislava 2008. 285 pp., color and black and white photographs in the text. ISBN 978-80-969864-2-2

Publication was issued on the occasion of anniversary of founding the Bratislava City Museum. The single chapters are analyze its collection, research and presentation activities.

Mestské múzeum v Bratislave, jedna z najstarších a najrenomovanejších múzejných inštitúcií na Slovensku, si pripomenulo v minulom roku 150 výročie svojej existencie. Jubilujúca inštitúcia vydala pri tejto príležitosti publikáciu, predstavujúcu atraktívnu formou vlastné dejiny, zbierkový fond i reštaurátorské, vedecké a prezentačné aktivity. Keďže predchádzajúca jubilejná publikácia vyšla už pri príležitosti 120-ročného výročia tejto múzejnej inštitúcie (Mestské múzeum v Bratislave 120 rokov, zost. Š. Borovský, Bratislava 1988), možno porovnávať nielen vývoj múzea v období, v ktorom sa vymenila prakticky jedna generácia bádateľov, ale nové možnosti polygrafie a grafiku.

Monografia je spoločným dielom štrnástich odborných pracovníkov viacerých generácií, väčšinou rešpektova-

ných odborníkov vo svojich oblastiach. Význam a nezastupiteľné miesto múzea v spoločnosti z hľadiska vzdelávania, budovania vlasteneckého povedomia a tvorby kultúrnej atmosféry v spoločnosti, zvýraznili vo svojich vstupných príspevkoch aj primátor mesta Bratislavy A. Ďurkovský a riaditeľ múzea P. Hyross. V úvodnej kapitole je, vzhľadom na daný priestor, precízne spracovaná história múzea od počiatkov múzejnej myšlienky v 50. rokoch 19. storočia po súčasnosť. Možno, že by si bádatelia, ktorí v minulosti spojili profesionálnu kariéru práve s Múzeom mesta Bratislavy, okrem spomenutia v uvedenej kapitole, zaslúžili aj samostatnú pozornosť. Vlastná časť publikácie je rozdelená do troch celkov (archeologické zbierky, historické zbierky, umelecko-historické zbierky), z ktorých každý sa člení na kapitoly podľa štruktúry zbierok. K poslednému celku je priradená aj kapitola, charakterizujúca knižničný fond, obsahujúci popri inom aj kolekciu posoniensí.

V jednotlivých príspevkoch, ktorých autormi sú nielen súčasní odborní a vedeckí pracovníci múzea, ale aj odborníci z externého prostredia (Pavel Habáň), sa nielen sumarizuje stav a štruktúra príslušného zbierkového fondu, ale upozorňuje aj na výnimočné, či špecifické artefakty. Ich kvantita a kva-

lita je výsledkom heuristickej aktivity pracovníkov múzea už od jeho počiatkov. Čitateľ by preto možno uvítal väčší priestor venovaný dejinám nielen inštitúcie ako takej, ale aj personálnejmu vývoju a zloženiu, napr. riaditeľov a odborných pracovníkov.

Za nevyužitú príležitosť možno považovať skutočnosť, že okrem publikovania fotografií starých expozícií (veľmi zaujímavá konfrontácia s aktuálnymi predstavami o prezentácii a priestorovom riešení expozícií) mali autori možnosť publikovať aj vývoj spôsobov dokumentovania, pohľady emeritných pracovníkov na pozadí niektorých skutočností a pod. To by však mohlo byť námetom pre ďalšiu publikáciu, ktorej náplne by sa súčasný špičkový odborný potenciál Múzea mesta Bratislavy bez pochýb zhostil s podobnou erudíciou a noblesou, ako v predmetnej monografii. Treba ale uviesť, že dejiny slovenského múzejníctva nie sú dosiaľ systematickejšie (až na výnimky ani čiastočne) spracovávané (pre porovnanie prelistujme knihu K. Sklenáča, *Příběh národního muzea, Praha 2001*).

Samozrejme že táto jubilejná publikácia je určená predovšetkým pre širšiu kultúrnu verejnosť, ale už pri jej bežnom prelistovaní objavia aj profesionálne orientovaní čitatelia údaje a artefakty, ktoré sú vlastne prvotnými informáciami. Vďaka tomu publikácia má príležitosť stať sa citovanou aj v odborných prácach.

V. T.

Podolák Ján

Tradičné poľnohospodárstvo na Slovensku*Vydal ASCO art & science. Bratislava 2008, 435 strán, 228 vyobrazení.
ISBN 978-80-88820-43-7***Podolák Ján****Traditional Agriculture in Slovakia.****Edited by ASCO art & science. Bratislava
2008, 435 pp., 228 images.
ISBN 978-80-88820-43-7**

Publikácia Jána Podoláka nie je jedinou a nie je ani vyčerpávajúcou monografiou o tradičnom poľnohospodárstve na Slovensku. Treba však povedať, že bez nej by obraz o agrárnej kultúre Slovenska nebol nielenže celistvejší,

ale ani dostatočne presvedčivý. Treba oceniť, že sú v nej rozpracované tematické úseky, ktorým sa v doterajšej etnografickej literatúre nevenovala náležitá pozornosť (dedinské chotáre a vlastníctvo pôdy, sústavy poľného hospodárenia, hnojenie pôdy). A aj také úseky, ktoré už boli z rôznych aspektov spracované (obrábanie pôdy, pestovanie plodín), Ján Podolák sprístupňuje v takom empirickom zábere a interdisciplinárnom prístupe, aké v predchá-

dzajúcich prácach k danej problematike neboli zohľadnené. Okrem precíznej deskripcie funkčných, typologických a ďalších znakov skúmaných javov, ich charakteristiku dotvára aj určením ich lokálnej, regionálnej, sociálnej, často aj etnickej spojitosti. Publikácia Jána Podoláka Tradičné poľnohospodárstvo na Slovensku sa zaradila medzi základné piliere slovenskej národopisnej vedy. Stáva sa neprehliadnuteľným zdrojom informácií aj metodologickým východiskom pre ďalšie, či už kultúrno-historicky, alebo kultúrno-geograficky zamerané komparatívne výskumy.

JÁN BOTÍK

Klčo Marián – Krupa Vladimír

Hroby z doby sťahovania národov z Krakovian-Stráží*Vydalo Balneologické múzeum, Piešťany 2008. 77 strán, čiernobiele fotografie a perokresby v texte, farebná príloha. ISBN 80-89155-06-5***Klčo Marián – Krupa Vladimír****The Graves from the Migration
Period from Krakovany-Stráže.****Published by the Balneological Museum
in Piešťany 2008. 77 pp., black-and white
photographs and ink drawings in the text,
full colour appendix. ISBN 80-89155-06-5***Publication repeatedly evaluates
unique artifacts and trove
circumstances of two famous graves
from the Migration of peoples period
from Krakovany-Stráže within
the context of period and in light of
analysis of respective objects.*

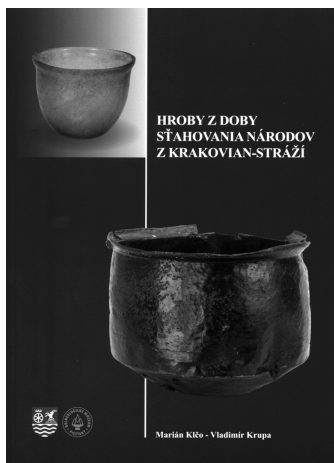
autorov, ktorí už v druhej monografii precízne, odborne korektné, zároveň informatívne vyčerpávajúco, spracovali konkrétny celok z fondov múzea. Prvým z nich bol súbor pamiatok z kniežacích germánskych hrobov doby rímskej (Klčo, M. – Krupa, V. *Germánske hroby z doby rímskej, Krakovany-Stráže*, Piešťany 2003), vydané v slovenskej a (čo treba vyzdvihnúť!) aj v anglickej verzii. V tu anotovanej monografii spracovali súbor nálezov z iných hrobov tej istej lokality, datovaný do obdobia sťahovania národov. Nálezy, objavené náhodne v rokoch 1929–30 pochádzajú z dvoch jednoznačne identifikovaných hrobových celkov, doplnených o ďalšie artefakty, patriacich zrejme inému hrobu. Nálevovým okolnostiam zodpovedá aj dobová dokumentácia.

Obsah publikácie je rozdelený do dvanástich kapitol, po ktorých nasleduje nemecké resumé a súpis literatúry (veľmi podrobný, dokazujúci orientáciu autorov nielen v domácej, ale aj zahraničnej odbornej produkcii). V úvodných častiach sú spracované geografické

a historické reálie viažúce sa k danému mikroregiónu a samotná história nálezu. V ďalšej časti (História nálezu) sú precízne a kriticky spracované zachované písomné doklady, excerpované z archívov a dokumentácií zrejme všetkých relevantných inštitúcií. Publikované informácie sú zaujímavé nielen z hľadiska spresnenia a korigovania nálezových okolností samotných nálezov, ale aj z pohľadu dejín slovenskej archeológie a múzeí. Zároveň ukazujú na možnosti, ponúkané pre korigovanie a spresnenie informácií štúdiom archívov.

Ďalšia kapitola (Doba sťahovania národov) je napriek iste skromnejším ambíciám M. Klča a V. Krupu v podstate kvalifikovaným prehľadom o aktuálnom stave bádania sledovaného historického obdobia na Slovensku a ukazuje serióznú orientáciu autorov v danej problematike.

Jadrom monografie je jej druhá časť – katalóg a analytické spracovanie jednotlivých druhov nálezov (spony, pinzeta, zrkadlo, keramika, bronzová nádoba). Nálezy sú členené podľa hrobov, v ktorých sa našli, uvedený je podrobný opis, materiál, z ktorého boli vyhotovené, rozmery a váha. Každý artefakt je zdokumentovaný kresbne aj fotograficky. V analytickej časti je venovaná každému typu artefaktov samostatná pozornosť s krátkym prehľadom do-

V zbierkach Balneologického múzea v Piešťanoch sa nachádza výber unikátnych artefaktov, rezonujúcich v domáciach aj zahraničných odborných prácach. Niektoré z nich neboli dosiaľ detailne a vyčerpávajúco publikované. Oceniť preto treba úsilie

terajšieho publikovania, s uvedenými analógiami medzi slovenskými i zahraničnými nálezmi a datovaním.

Potrebu revízií nálezov a nálezových celkov s podobne zahmlenými alebo neúplnými nálezovými okolnosťami

netreba zvlášť zdôrazňovať. Absencia informácií sa negatívne prejavuje predovšetkým v popularizačných prácach, pochádzajúcich z pera neprofesionálov (autori uviedli síce iba P. Dvořáka, ale podobných „literárne“ píšucich tvorcov

by sme, samozrejme, našli viac), avšak vydanie práce ocenia bez pochyb aj archeológovia, historici a regionálni bádatelia.

V. T.

Nováková Katarína Vinohradníctvo a vinohradníci v procesoch transformácií

*Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave: Trnava 2009, 199 strán, 40 fotografií.
ISBN 978-80,8105-085-5*

Nováková Katarína
Viniculture and Viniculturists
in Processes of Transformation.
Published by The University of SS. Cyril
and Methodius in Trnava: Trnava 2009,
199 pp., 40 photographs.

Po súhrnnych, v celoslovenskom zábere syntetizujúcich monografiách historika Štefana Kazimíra (1986) a etnografky Emy Drábikovej (1989), zrodila sa publikácia, ktorá rámcuje problematiku slovenského vinohradníctva iba v dimenziách malokarpatskej oblasti a orešianskeho mikroregiónu. Rozpracováva ju však z nových koncepcných

prístupov. Pre mladú bádatelku Katarínu Novákovú sa základné reálie tradičnej vinohradníckej kultúry stali východiskom pre určenie najpodstatnejších hospodárskych, sociálnych a ďalších činiteľov, ktorých dôsledkom bolo rozrušovanie kontinuálnych a etablovanie diskontinuálnych trendov v tomto hospodárskom odvetví a sociokultúrnom fenoméne. Problémové ťažisko publikácie je skoncentrované na osvetlenie neobvyčajne dynamického vývinu vinohradníctva v druhej polovici 20. storočia. Poznávacím prínosom sú hlavne kapitoly v druhej časti publikácie, v ktorých Katarína Nováková precízne cha-

rakterizovala transformačné procesy, ku ktorým dochádzalo v dôsledku socialistickej kolektizácie poľnohospodárstva a v podmienkach družstevnej veľkovýroby. A potom aj procesy transformácie, ktoré boli na úseku spôsobu hospodárenia vinohradníkov a vinohradníckej kultúry podmienené zmenami po roku 1989. Kataríne Novákovej sa podarilo ukázať nielen zmeny a najnovšie trendy, ale aj miesto a význam vinohradníctva a vinohradníckej kultúry v živote súčasnej, do nových podôb sa transformujúcej spoločnosti.

Záverom možno vysloviť uspokojenie, že slovenská etnológia napriek výraznému príklonu ku kultúrnoantropologickej orientácii, nerezignovala ani na rozpracovanie problémov tradičnej agrárnej kultúry.

JÁN BOTÍK

Jágerová Margita Posledné zbohóm... Súčasný pohrebný obyčaj.

*Vydala Filozofická fakulta Univerzity
Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra 2008.
326 strán, farebné ilustrácie v prílohe,
ISBN 978-80-8094-411-7*

Jágerová Margita
Last Farewell...
Contemporary Burial Customs.
Published by Philosophical Faculty of
Constantine Philosopher University in Nitra,
2008, 326 pp., color illustrations in appendix.
ISBN 978-80-8094-411-7

Praca poprednej slovenskej odborníčky sleduje pohrebné obyčaje v šiestich lokalitách Liptova, Hontu a Horehronia (Likavka, Valaská Dubová, Dačov Lom, Sucháň, Šumiac a Telgárt) na základe vlastného opakovaného krátkodobého

výskumu v rokoch 1999–2002. Autorka podáva krátku charakteristiku lokalít, vybraných tak, aby poskytli komparatívny materiál s výpovednou hodnotou o pohrebných obyčajoch obyvateľov obcí podľa konfesie (rímskokatolíckej, evanjelickej a. v. a gréckokatolíckej).

K obyčajom pristupuje ako k ústrednej kategórii socionormatívnej kultúry a venuje sa ich priestorovo-sociálnej analýze vychádzajúc zo základnej charakteristiky priestorových kategórií, v ktorých sa obyčaj realizuje podľa charakteristiky priestoru na sféry svoj – cudzí, sakrálny-profánny, hore-dole, vpredu-vzadu, vpravo-vľavo, západ-východ a z hľadiska vlastností, rozhraničujúcich priestor. Praca sa člení podľa základných priestorových jednotiek ako dom, dvor, ulica (susedstvo či časť obce), kostol, dom smútku, cintorín, hrob, miesto konania pohrebnej hosti-

ny, atď., sociokultúrne determinujúcich rituál. Keďže pohrebné obrady v minulosti v slovenskej etnografii nepatrili k preferovaným témam, práca hodnotným výskumom 6 obcí nielen zaplňa medzeru v etnologickom výskume, ale upozorňuje aj na jednotlivosti kultu mŕtvych, ktoré pravdepodobne doteraz neboli ani predmetom záujmu múzejných pracovníkov na Slovensku. Autorka upozorňuje na mechanizmus zmien pohrebného obradu a na jeho miesto v každodennom živote na Slovensku, čím len dokazuje, že renesancia tejto výskumnej témy je oprávnená a záujem o ňu by sa mal odraziť aj v zbierkach múzeí, resp. v získaní vedomostí o predmetoch, nadobudnutých dávnejšie bez zaznamenania i funkčných a socionormatívnych vlastností.

L. CH.

MÚZEUM

3/2009 ROČNÍK LV

Metodický, študijný a informačný časopis
pre pracovníkov múzeí a galériíGuidance, information and study review
for museum and art gallery workersVychádza štvrťročne s finančným príspevkom
Ministerstva kultúry SRQuarterly review, published with financial support of
the Ministry of Culture of the Slovak Republic**Redakcia – Correspondence with Editor**Slovenské národné múzeum, Časopis MÚZEUM
Žižkova 18, P.O.Box 13, 810 06 Bratislava 16
tel.: +421 2 592 07 238**Redakčná rada – Editorial Board**PhDr. Alexandra Homolová, Mgr. Gábor Hushegyi,
Mgr. Andrea Jamrichová, Mgr. Marta Janovičková,
Mgr. Katarína Kamenská, Mgr. Monika Kapráliková,
Mgr. Ján Kautman, Mgr. Marcela Lukáčová,
Mgr. Viera Majchrovičová, Mgr. Katarína Očková,
Mgr. Branislav Rezník, Mgr. Zuzana Šullová**Redaktori – Managing Editors**Mgr. Viera Majchrovičová, viera.majchrovicova@snm.sk
tel.: +421 2 592 07 238Mgr. Martin Cibik, martin.cibik@snm.sk
tel.: +421 2 592 07 234PhDr. Lubica Chorváthová, lubica.chorvathova@snm.sk
tel.: +421 2 592 07 234Mgr. Gabriela Kochanová, gabika.kochanova@snm.sk
tel.: +421 2 592 07 232**Tajomníčka redakcie – Secretary
of the Editor, Subscription Address**Gizela Bendeová, public@snm.sk
tel.: +421 2 592 07 231**Grafická úprava a sadzba
– Design and Typesetting/Layout**

Clara Design Studio, s. r. o.

Tlač – Printed by

Vydavateľské družstvo LÚČ, s. r. o., Bratislava

Cena 1 čísla: 3.– EURO

Ročné predplatné: 10.– EURO + poštovné
Yearly Subscription: 10.– EURO + postage

Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú.

Registračné číslo: MK SR EV 2940/09, ISSN 0027-5263

© Slovenské národné múzeum, Bratislava
a Zväz múzeí na Slovensku, Banská Bystrica© The Slovak National Museum Bratislava, Slovakia
and the Museums' Association in Slovakia,
Banská Bystrica© Autorské práva vyhradené. Rozmnožovanie textu,
fotografií, peroviek a údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.**Na 1. strane obálky – Front Cover**Pohľad na Hrad Krásna Hôrka.
Zo zbierok SNM-Múzea Betliar.
Foto: Š. FábianView of the Krásna Hôrka Castle.
From collections of the SNM-Museum Betliar.
Photographed by Š. Fábian**Na 4. strane obálky – Back Cover**Dobový pohľad na hrad Krásna Hôrka podľa
oceľorytiny L. Rohbocka z roku 1857.
Zo zbierok SNM-Múzea Betliar.
Foto: E. GottlView of the Krásna Hôrka Castle according
to steel engraving by L. Rohbock from 1857.
From collections of the SNM-Museum Betliar.
Reproduced by E. Gottl**HLAVNÁ TÉMA • MAIN TOPIC****1**
Gabriela Podušelová: Nový zákon o múzeách a galériách
Gabriela Podušelová: New Museums and Galleries Law**3**
Pavol Ižvolt: Novela zákona o ochrane pamiatkového fondu
Pavol Ižvolt: Amendment to the Act of Monument Fund
Protection**6**
Katarína Kamenská: Zákon č. 207/2009 Z. z. o podmienkach
vývozu a dovozu predmetu kultúrnej hodnoty
Katarína Kamenská: Act No. 207/2009 of Code Law
(conditions of export and import of cultural value objects)**9**
Alexandra Homolová – Branislav Rezník: Mobilita zbierok
Alexandra Homolová – Branislav Rezník: Mobility
of museum collections**11**
Mária Čelková: Mobilita v praxi očami múzejného kurátora
Mária Čelková: Mobility in practice as seen by a museum
curator**VZDELÁVANIE A KOMUNIKÁCIA
V MÚZEÁCH • EDUCATION
AND COMMUNICATION IN MUSEUM****13**
Alexandra Brabcová: Základní formy muzejního vzdělávání
Alexandra Brabcová: Essential forms of museum education**16**
Marcela Lukáčová: Pohovorme si o smrti
Marcela Lukáčová: Let's talk about death**MÚZEJNÉ ZBIERKY
• MUSEUM COLLECTIONS****18**
Simona Jurčová: O pôvode starého náhrobníka
Simona Jurčová: On origin of an old tombstone**20**
Ján Papco: Neznáme dielo Paula de Vosa v SNM-Múzeu
Bojnice
Ján Papco: An unknown painting of Paul de Vos at the
SNM-Bojnice Castle Museum**PREZENTAČNÁ ČINNOSŤ MÚZEJ
• PRESENTATION ACTIVITIES****22**
Jozef Labuda: Naše múzeum medi. Nová múzejná
expozícia v Španej Doline
Jozef Labuda: Our museum of copper. New permanent
exhibition in Špania Dolina**24**
Daniela Komárová: Pamätný dom akademika Jura Hronca
v Gočove
Daniela Komárová: The Memorial House of Academician
Jur Hronec in Gočovo**25**
Dagmar Lobodová – Jana Mešterová – Eugen Kládva:
Projekt Cez mikrokozmos k poznaniu makrokozmu
Dagmar Lobodová – Jana Mešterová – Eugen Kládva:
Project Through Microcosmos to Understanding of
Macrocosmos**27**
Jarmila Hlučová: Pestrá kytica pre Weinviertel
Jarmila Hlučová: Exhibition Colorful Bouquet for Weinviertel**29**
Ivica Krištofová: Pomoc je plamienok nádeje
Ivica Krištofová: Help is a gleam of hope**31**
Jana Chrappová: Na Noc múzeí a galérií v Bratislave 2009
Jana Chrappová: About the 2009 Museum and Gallery
Night in Bratislava**33**
Beáta Husová: Dotknite sa mesta!
Beáta Husová: Touch the city, Please.**34**
Beáta Husová: Noc múzeí a galérií MMBBeáta Husová: The Museum and Gallery Night
in the Bratislava City Museum**35**
Katarína Kendrová: Výstava Ukryté v drôtenej sieti
Katarína Kendrová: Hidden in a metallic mesh**36**
Anna Oláhová: Martin Benka – málo známa tvorba
Anna Oláhová: Unknown oeuvres of Martin Benka**ODBORNÉ PODUJATIA • EVENTS****38**
Zuzana Šullová: Katalógizátori múzejných zbierok
v Banskej Štiavnici
Zuzana Šullová: Museum collections' catalogers
in Banská Štiavnica**INFORMAČNÉ ZDROJE • INFORMATION
SOURCES****40**
Ján Jurkovič: Vedomostný systém múzeí SR
Ján Jurkovič: Knowledge system of museums in the SR**44**
Andrea Demeterová: Projekt digitalizácie múzejných
zbierok v SNM-Múzeu židovskej kultúry
Andrea Demeterová: Project of digitization of museum
collections in the SNM-Museum of Jewish Culture**47**
Gabriela Podušelová: Múzeum roka 2008
Gabriela Podušelová: Museum of the Year 2008**48**
Soňa Žabková: Festival múzeí Slovenska 2009
Soňa Žabková: Festival of Museums in Slovakia 2009**49**
Peter Jantoščiak: Škoda, že už „In memoriam“
O. J. Willmann
Peter Jantoščiak: In memoriam O. J. Willmann**50**
Gabriela Podušelová: Cena Andreja Kmeťa obnovená
Gabriela Podušelová: Andrew Kmeť Prize restored**51**
Zlatica Adamčiaková: Galérie na Slovensku v roku 2008
Zlatica Adamčiaková: Galleries in Slovakia in 2008**RECENZIE A ANOTÁCIE
• BOOK REVIEWS AND ANNOTATIONS****54**
Pavol Valachovič: Machajdíkova E. Sprievodca po Archíve
SNM
Pavol Valachovič: Machajdíkova E. The SNM Archives
guidebook**56**
Elena Minarovičová: Numizmatika 22, 2008
Elena Minarovičová: Numismatics, vol. 22, 2008**57**
V. T.: Francová Z. (ed.), Múzeum mesta Bratislavy 1868
– 2008
V. T.: Francová Z. (ed.), The Bratislava City Museum 1868
– 2008**58**
Ján Botík: Podolák J., Tradičné poľnohospodárstvo
na Slovensku
Ján Botík: Podolák J., Traditional agriculture in Slovakia**58**
V. T.: Klčo M. – Krupa V., Hroby z doby stahovania národov
z Krakovian-Stráží
V. T.: Klčo M. – Krupa V., Graves from the Migration
of peoples period from Krakovany-Stráže**59**
Ján Botík: Nováková K., Vinohradníctvo a vinohradníci
v procesoch transformácií
Ján Botík: Nováková K., Viticulture and viticulturists
in processes of transformation**59**
L. Ch.: Jágerová M., Posledné zbohom... Súčasný
pohrebný obyčaj
L. Ch.: Jágerová M., Last farewell... Contemporary burial
customs